

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

**מסכת
סוכה
למסקנא**

בעזר החונן לאדם דעת

אברהם אלימלך ב"ר מנחם נחום בריזל

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

ב"ה

דברים אחדים על ספרי 'למסקנא'

כסלו תשפ"ד

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. ברוב רחמי השי"ת, הנני מגיש בזה ללומדי ועוסקי הש"ס את ספרי 'למסקנא'. אשר בו הועלה על הכתב בלשון קצר וצח, בסגנון ערוך ומסודר, סיכום נפלא מעיקרי הדינים העולים מסוגיות הגמרא 'למסקנא', על פי דרכו של רש"י ז"ל. ובזה יוכל הלומד לחדד בזכרונו את עיקרי הדברים העולים מן הסוגיא 'למסקנא', עם טעמיהם בקצרה, כדי שיוכלו לחזור עליהם ולשננם, למען יעמדו בלבם ובמוחו של הלומד לימים רבים.

עיקר מטרת הסיכומים, הוא להעלות את הדינים והשיטות העולים מן הסוגיא, ולא סיכום הסוגיא עצמה, כגון השקלא וטריא, הקושיות והתירוצים, הראיות והלימודים, וכל הדומה. למעט במקומות מועטים, כאשר אינו מבורר דיו מדברי הגמרא ורש"י העולה לדינא, כגון שנאמרו תירוצים שונים ליישב דברי ברייתא או המשנה, או מאמרו של אמורא פלוני, ואינו מבורר בסוגיא מה יהא לדינא, או שיתכן ששני המהלכים הם לדינא, ולכן במקומות אלו ודומיהם כתבנו בקצרה את המהלכים השונים שיש בסוגיא. וכמו כן יסודות כלליות שנזכרו בסוגיא, או דברי אגדות ודרשות בכתובים, וכדומה, שאינם נוגעים לדינא ממש, כתבנו את עיקרי הדברים המבוארים במסקנת הגמרא, והכל על פי דרכו של רש"י ז"ל.

אין זכויות שמורות על הקונטרס, ניתן להפיצו בעזרתו ובמתכונתו הנוכחי בכל האמצעים לכל החפץ ללמוד בו, כדי להגדיל תורה ולהאדירה

ניתן לקבל חינם את ספרי למסקנא במהדורה דיגיטלית, וכן לשלוח הערות והארות במייל: 7691265@gmail.com או בטלפון של המחבר 052-7691265

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

ברכת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ברוך מאיר יעקב שוחט

סטאלין קארלין

רח' האתרונ 89, נבעת זאב ת"ו

ה'ה
יומ ה' אספד קחנא את הרפתי אשר הוצאת לק י"ז פלא
תשפ"ה

כחיל יסופל מרפס הרה אהרתי אינאקן הריצל לטיא

קורת רוח פסיקות און כי יא אתה אן מאה הפתאום
והפתיקים ספר אימא פאסקנא סאליזת פלא, וצה עתה
פלאות פאסקנא על הק' וה'א וצה ופק נסויה על יתה אספתות
קלס, יהי פלית צאק שגכר אהובלאו אאו כחפצק שמוא
חבצ שאיס.

והרפתל תצלה שתכרפ אהוביא מהשאתק פקעלי ותמוח
רוח נמת אכיה יחיו אטמה אהרבה.

כ"ח השם והפקאות לך און אצואל לטיא
שאלין שואל

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

מסכת סוכה למסקנא

פרק ראשון – סוכה

א. סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, לחכמים היא פסולה, ורבי יהודה מכשיר. ונחלקו אמוראים מה טעמן של חכמים:

א) לרבה שנאמר 'למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל', עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה, שאין העין שולטת בסכך. ולשיטתו אם הדפנות מגיעות לסכך, מודים חכמים שהיא כשירה, לפי שהעין שולטת בסכך דרך הדפנות.

ב) לרבי זירא, שנאמר 'וסוכה תהיה לצל יומם', עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה, למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה, אלא בצל דפנות. ואין דומה להעושה סוכתו בעשתרות קרניים שהוא כשר אע"פ שאינו יושב בצל סוכה, שאילו לא היו עשתרות קרניים יש לו צל מהסוכה, אבל בגבוהה מעשרים אמה אם אין דפנות אין לו צל סוכה. ולשיטתו אם יש בה ארבע אמות על ארבע אמות, מודים חכמים שהיא כשירה, שמכיון שהיא מרווחת יש בה צל סוכה.

ג) לרבה שנאמר 'בסוכות תשבו שבעת ימים', אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי, ולפיכך גם אם עשאה קבע כגון במחיצות של ברזל

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

יצא. אבל למעלה מעשרים אמה שאין אדם עושה דירתו דירת עראי, שצריך לעשות יסודותיה ומחיצותיה קבועים כדי שלא תיפול, ולכך גם אם עשאה עראי לא יצא, שלא הקפידה תורה על העראי אלא לתת לך שיעור בגובהה, שתהא יכולה לעמוד על ידי יתידות עראי. (ד"א שאם הסוכה מחזקת יותר מראשו רובו ושולחנו, לדברי הכל כשירה אע"פ שהיא למעלה מעשרים אמה. (ולשיטתו לא נתפרש טעם הפסול של גבוה מעשרים אמה).

ב. מבוי שהוא סתום משלש צדדין וראשו פתוח לרשות הרבים, וחצירות פתוחות לו, וכל חצר היא רשות לעצמה לבני החצר, והמבוי רשות לכולן, ואסרו חכמים להוציא מרשותו לרשות חבירו בלא עירוב, ולכן הצריכו לשתף כל החצירות בפת או ביין, ולהניח השיתוף באחת מן החצירות, ולפי שאין למבוי מחיצה רביעית, וקרוב להיות דומה לרשות הרבים, הצריכו היכר בראשו הפתוח לרשות הרבים, או לחי זקוף, או קורה מכותל לכותל.

ג. ואם היתה הקורה גבוהה מעשרים אמה, לחכמים ימעט, ולרבי יהודה אינו צריך.

ד. סוכה שאינה גבוהה עשרה טפחים, ושאין לה שלש דפנות, ושחמתה מרובה מצילתה, פסולה.

א. מי שהיה לו סוכה גדולה, והיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, לבית שמאי לא יצא, גזירה שמא ימשך אחר שולחנו, ולבית הלל יצא, ואין גוזרים שימשך אחר שולחנו.

ב. ואם היתה לו סוכה קטנה, שאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד (ולא את שולחנו), בית שמאי פוסלין את הסוכה, ובית הלל מכשירין. ולהלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו רובו ושולחנו (כבית שמאי). ולשיטת רבי אין הסוכה כשירה עד שיהא בה ארבע אמות על ארבע

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

אמות. אבל לחכמים א"צ שיהא בה ארבע אמות על ארבע, שאע"פ שאינה ראויה לדירת קבע, ראויה היא לדירת עראי.

ג. בית שאין בו ארבע על ארבע אמות, לא נקרא בית, ולפיכך: פטור מן המזוזה, ומן המעקה, ואינו מטמא בנגעים, ואינו נחלט בבתי ערי חומה, ואין חוזרין עליו מעורכי המלחמה, שבכולן נאמר 'בית'. (במזוזה: מזוזות ביתך. במעקה: כי תבנה בית חדש. בנגעים: אשר לו הבית. בעיר חומה: כי ימכור בית מושב. במלחמה: אשר בנה בית חדש).

ד. חצר שהיו כמה בתים פתוחים לתוכה, ובני הבתים יוצאים דרך החצר לרשות הרבים, ונמצא החצר רשות לכולן, והבתים כל אחד מיוחד לבעליו, ולפיכך אמרו חכמים שאין מוציאים מרשות לרשות, עד שיערב כל הרשויות שיהיו רשות אחת. ותיקנו שיתן כל בית ובית שבחצר פת, ומניחים אותו בסל באחד מן הבתים, ונעשים כולם כאילו דרין באותו בית וכל הבתים דירה אחת. ואם אחת מן הבתים אין בו ארבע על ארבע אמות, אין צריך ליתן את הפת, לפי שאינו ראוי לדירה, ולפיכך אין הדר בו אוסר על בני החצר.

ה. וכן תיקנו חכמים על כל חצר הפתוחה למבוי כדרך שתיקנו עירוב לבתי החצר, שיהו נותנין בשיתוף בחצר אחת. ואם בית קטן שאין בו ארבע על ארבע אמות פתוח לחצר שבמבוי, ואין בית אחר פתוח לה, אין אותה חצר צריכה ליתן בשיתוף של בני המבוי.

ו. וכן אין מניחין את פת העירוב של בני החצר לאחר שגבו אותה מן הבתים, בבית שאין בו ארבע על ארבע אמות, שצריך להניחה בבית הראוי לדירה, וזה לא נקרא בית. אבל מניחין בו שיתוף של בני המבוי אע"פ שאינו בית, שהרי מניחין גם בחצר שבמבוי, ששיתוף זה אינו אלא לצרף החצירות, ובית זה לא גרע מחצר.

ז. הנותן את עירובו בבית שער, והוא בית קטן לפני שער החצר ששומר הפתח יושב בו, או באכסדרה שלפני הבית, או במרפסת שלפני הפתחים של הבתים שבעליה, אינו עירוב, לפי שמקומות אלו אינם ראויים לדירה. וכן הדר שם אינו אוסר את בני החצר.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ח. הלן בשבת בעיר, מונים לו אלפים אמה לתחום שבת מחוץ לעיר. היו שתי עיירות מובדלות זו מזו, ויש לכל אחת שבעים אמה ושיריים, וקרפף ביניהם, נעשה כעיבור להן, ומצרפת את שתיהן להיות כאחת, והלן באחת מהן מונה אלפים מחוץ לשתיהן. ואפילו בורגנין, והוא צריך שעושים מערבה וקנים לשומרי פירות או לציידי עופות, מצרפן, שהן ראוין למה שהן, והיינו ללינת לילה לאדם אחד. אבל אם יש ביניהם בית פחות מארבע על ארבע אמות, אינו מצרפן, לפי שאין ראוי לענינו, שכל בית עשוי לדירת קבע.

ט. אין חולקין את החצר בין שני יורשים, עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה.

י. חצר שהיו בתים פתוחין לה, וחלקוה שני אחין ביניהם, זה נטל שלשה בתים קטנים וזה נטל כנגדן בית גדול, ובאו לחלק אויר החצר, לרב הונא, זה שנטל שלשה בתים נטל שלשה חלקים, כמנין שלשה פתחים, וזה נוטל רביע, לפי שהחצר עשוי ליציאה וביאה, שדרכו נכנסים ויוצאים מן הבתים לרשות הרבים, ומכניסין משאותיהן ופורקין לפני פתחיהם, לפיכך חצר מתחלקת לפי הפתחים. ולרב חסדא אין צריך ליתן לכל פתח אלא ארבע אמות כנגדן מן הפתח והלאה, ורחבן ברוחב הפתח, כדי לפרק משאו, והשאר חולקים בשוה.

יא. היה אחד מן הבתים בית שאין בו ארבע על ארבע אמות, אין לפתחו דין חלוקה ליטול בחצר, לפי שהוא עומד ליסתר.

א. סוכה שהיתה גבוהה מעשרים אמה, ומיעטה בכרים וכסתות, אין זה מיעוט והיא פסולה. ואפילו אם ביטלה להיות שם כל שבעה, בטלה דעתו אצל כל אדם ואין ביטולו ביטול.

ב. הניח שם תבן או עפר: א) אם ביטלן בפיו לכל שבעה, הרי זה מיעוט, והסוכה כשירה. ב) אם לא ביטלן בפיו, אבל יודע הוא שלא יצטרך לפנותן כל ימי החג, לרבי יוסי הוא בטל, והסוכה כשירה. ולחכמים אינו בטל, והיא פסולה. ג) הניחן בסתם, ואין ידוע אם עתיד לפנותו או לא. אם תבן הוא,

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

אינו בטל, לפי שהוא ראוי לבהמה ולהסקה או לטיט. ואם עפר הוא (או צרורות), לרבי יוסי בטל ולחכמים אינו בטל.

ג. טומאה שיש לה אהל בגובה טפח, אינה בוקעת למעלה מן הגג, אבל טומאה רצוצה, שאין לה חלל טפח הימנה לגג, שכנגדה עד לרקיע טמא, שהיא בוקעת ועולה, והוא הלכה למשה מסיני. ולפיכך: בית שיש בו מת או כזית מן המת, ומילאוהו תבן או צרורות וביטלו, הרי זו טומאה רצוצה ובוקעת. ואם לא ביטלו, לת"ק לא בטל ואינה בוקעת. ולרבי יוסי, בתבן אם יודע שעתיד לפנותו, ובצרורות אפילו סתמא שאין ידוע אם עתיד לפנותו, מסתמא בטל. אבל סתם תבן, או עפר שעתיד לפנותו, לדברי הכל לא בטל.

ד. סוכה שהיתה גבוהה מעשרים אמה, והוצין של הסכך יורדים בתוך עשרים אמה, אם צילתם של אותם הוצין מרובה מחמתם (אם היית נוטל סכך העליון), הסוכה כשירה, שמונין עשרים אמה מהן ולמטה. ואם לאו פסולה.

ה. סוכה שהיתה גבוהה עשרה טפחים, והוצין יורדין לתוך עשרה, אביי רצה להכשירה אם חמתם מרובה מצילתם, שכמו שאנו אומרים בגובהה שאינה ממעטת להכשיר אם חמתן מרובה מצלתן, כך גם בנמוכה אינה ממעטת לפסול. ורבא פסלה בכל אופן, משום שהיא דירה סרוחה, ואין אדם דר בדירה סרוחה.

ו. סוכה שיש לה רק שלש דפנות, והיא גבוהה מעשרים אמה, ובנה בה איצטבא (בנין אבנים וטיט) כנגד דופן האמצעי על פני כולה, שמגיעין שני ראשי האיצטבא לשתי דפנות הצדדין, אם יש באיצטבא שיעור הכשר סוכה קטנה (שבעה טפחים ומשהו כדי שיכנס ראשו ורובו ושלחנו), כשרה כל הסוכה אפילו מן האיצטבא והלאה, שמונין את חללה מראש האצטבא ומעלה, ויש כאן סוכה קטנה כשרה, וכל השאר נידון כסוכה כדין פסל היוצא מן הסוכה.

ז. ואם בנה האצטבא מן הצד סמוך לאחד מן הכתלים, אם יש משפת איצטבא לכותל השני ארבע אמות, פסולה, שאין באצטבא זו אלא שתי

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

דפנות. אבל אם יש פחות מארבע אמות כשרה, שהלכה למשה מסיני להכשיר סוכה על ידי עקימת דופן עד ארבע אמות חסר משהו, ורואין סכך העליון המחובר לדופן הרחוק כאילו הוא מן הדופן עצמו, ועקום עד כנגד שפת האיציטבא, ומודדין את גובהן משפת האיציטבא ולמעלה.

ח. ואם בנה איציטבא באמצעיתה, אם יש משפת איציטבא ולדופן ארבע אמות לכל רוח, פסולה. ואם יש פחות מארבע אמות, כשרה. שאומרים דופן עקומה אפילו לכמה רוחות.

ט. בית שנפחת גגו באמצעו, וסיכך על גביו, אם יש מן הכותל לסיכוך ארבע אמות פסולה, ואם היה פחות מארבע אמות כשרה, שדופני הבית נעשין לה דפנות, והתקרה פסולה המפסקת בינתיים רואין אותה כאילו הוא מן הדופן, ונעקם הדופן עד כאן, ואין כאן סכך פסול אלא דופן, ומחובר לסכך כשר.

י. סוכה שהיתה פחותה מעשרה טפחים, וחקק בה כדי להשלימה לעשרה, אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה, פחות משלשה טפחים כשרה. אבל אין מכשירין עד ארבע אמות כמו בדופן עקומה, שלא אמרו כן אלא כשיש דופן, ולא כשצריך לעשותו לדופן.

יא. היתה גבוהה מעשרים אמה, ובנה בה עמוד שהוא גבוה עשרה טפחים, ויש בו הכשר סוכה, אביי רצה להכשיר על גבי העמוד מדין 'גוד אסיק', שמעלין את מחיצות העמוד שמבחוץ שיש בהן גובה עשרה. ורבא פסלה לפי שאין כאן 'מחיצות הניכרות'.

יב. נעץ ארבעה קונדיסין וסיכך על גבן, אם הניחן באמצע הגג, או על הארץ, לשיטת רבי יעקב, כל שאילו יחקקו ויחלקו ויש בהן טפח לכאן וטפח לכאן, כשרה, שכל אחת חשובה דיומד (דיו עמודים, כלומר שתי מחיצות), שדיומדי סוכה טפח. ולחכמים פסולה.

יג. ואם הניחן על שפת הגג, לרב הונא עדיין היא מחלוקת, שחכמים פוסלים, ואין אומרים 'גוד אסיק' מחיצות הבית על הגג. ורבי יעקב מכשיר. ולרב נחמן נסתפקו בגמרא אם עדיין היא מחלוקת, או שבאופן זה לדברי הכל כשירה משום 'גוד אסיק'.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

דף ה'

א. מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים, ולא עלו משה ואליהו למרום למעלה מעשרה, ובכל מקום שנזכר 'ירדת ה' היה זה למעלה מעשרה, ועליית משה ואליהו היו למטה מעשרה.

ב. כלל אמרו חכמים 'תפסת מועט תפסת תפסת מרובה לא תפסת'. שכל דבר שמשמעו מרובה ומועט, אם תפשת את המועט יפה תפשת, שלא יתכן שיהיה פחות מזה. אבל אם תפשת את המרובה לא תפשת, שאתה נראה כשקרן בדבריך, כי אפשר שהמועט יש לך לתפוס ואתה הרבית לתפוס, וחסרו לך ממה שבידך. אבל כשתתפוש את המועט, אם יוסיפו טוב, ואם לאו מה שתפשת תפשת.

ג. תנאים נחלקו בגובהו של ארון: לרבי מאיר שכל האמות בבית המקדש היו של ששה טפחים, היה הארון תשעה, שנאמר אמה וחצי קומתו. וכפורת טפה, שלא נתנה תורה שיעור בקומתה, ולמדים ממסגרת שהוא פחות שבכלים שנתנה בו תורה מדה. וי"א שלמדים 'פני הכפורת מ'פני כרובים שהיו טפח כפני אדם. נמצא גובה הארון עם הכפורת עשרה טפחים. ולרבי יהודה שאמה של כלים היה חמשה טפחים, היה גובה הארון עם הכפורת שמונה טפחים ומחצה.

ד. הציץ היה כטס של זהב, רחב שתי אצבעות, ומוקף מאזן לאזן, וכתוב עליו שתי שיטין: יו"ד ה"א מלמעלה, וקדש למ"ד מלמטה. וי"א שכתוב בו קודש לה' בשיטה אחת.

ה. סוכה שאין לה חלל בגובה עשרה טפחים פסולה. למסקנת הגמרא דין זה נלמד: לרבי מאיר, מהכרובים, שהיו במשכן בשליש הבית (כמו שמצינו בבית עולמים שגובהו שלשים וגובה הכרובים עשר אמות), וגובה המשכן ששים טפחים (עשר אמות), נמצא שלישו עשרים טפחים, וארון וכפורת גבוהים עשרה, נמצאו הכרובים מעל הכפורת עשרה, וכנפיהם מעליהם שנאמר 'למעלה', והתורה קראתה 'סוכה' שנאמר 'סוככים בכנפיהם'. ולרבי יהודה דין זה הוא הלכה למשה מסיני.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ו. לרבי מאיר כל האמות שבמשכן, בין של כלים בין של בנין, היו נמדדות בבנינונית, שהיא אמה בת ששה טפחים. (חוץ מאמת יסוד וסובב ואמת הקרנות ואמת ריבוע של מזבח הפנימי, שהוא של חמשה טפחים). ולרבי יהודה אמה של בנין ששה טפחים, ושל כלים חמשה טפחים.

דף ו'

א. שיעורים (של איסורים, כגון כזית וככותבת), חציצין (לפסול בטבילה), ומחיצין (הלכות מחיצה), הלכה למשה מסיני הן.

ב. והסמיכו חכמים כל שיעורי תורה על מקרא זה: 'ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש', שזה שבחה של ארץ ישראל, שאפילו בדברי תורה צריכים לשער בפירותיה. ואלו השיעורים שהסמיכו: א) חיטה: שהנכנס לבית המנוגע, ובגדיו על כתפיו (שאינו לבוש בהן), וסנדליו וטבעותיו אחוזים בידו, הוא והן טמאין מיד, אע"פ שלא שהה כלל, שנאמר 'והבא אל הבית יטמא'. אבל אם היה לבוש בגדיו, וסנדליו ברגליו, וטבעותיו באצבעותיו, הוא טמא מיד, אבל הן טהורים עד שישהה בכדי אכילת פרס, והוא חצי ככר של פת חיטים ולא פת שעורים, מיסב ואוכל בליפתו. שנאמר 'והאוכל בבית יכבס בגדיו', לומר שאין טעון כיבוס בגדים עד שישהה כדי אכילה.

ב) שעורה: שעצם כשעורה מן המת מטמא במגע ובמשא. ואינו מטמא באהל.

ג) גפן: כדי רביעית יין לנזיר, שאם אכל חרצני גפנים, לולבים ועלים, מצטרפים לשיעור רביעית יין, שנותנם לכוס מלא יין עד שיצא ממנו רביעית. ואין דומה המשער בכוס מלא מים למשער ביין, שהיין עב ואינו ממהר לצאת.

ד) תאנה: שהאוכלים שיעורם כגרוגרת לחייב עליהם משום הוצאה בשבת.

ה) רימון: לענין כלי בעלי בתים, שאם ניקבו עד כמוציא רימון שם כלי עליו ומקבל טומאה, שבעל הבית חס על כליו, וכשניקב במוציא זיתים

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

הוא משתמש בו לרימונים. (אבל כלי אומן שעומד לימכר, טהור בנקב כל שהוא).

ו זית: שרוב שיעורי תורה כזיתים, כגון מת ונבילה, ואיסור חלב, ודם, ופיגול, ונותר, וטמא, וגיד הנשה.

ז דבש (תמר): שאם אכל ככותבת הגסה ביום הכפורים חייב, שלא נאמר בה איסור אכילה אלא 'עינוי', וככותבת מיישבת דעתו של אדם ומוציאו מכלל עינוי.

ג. חציצה פוסלת בטבילה מן התורה, שנאמר 'ורחץ במים', שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין המים. ואפילו בשערו חציצה פוסלת מן התורה, שנאמר 'את' בשרו, לרבות את הטפל לבשרו.

ד. ולפיכך אם היתה נימא אחת משערו קשורה (והוא מקפיד עליו), הרי זו חוצצת (לאחר שגזרו חכמים על מיעוט המקפיד), שהיא קשורה היטב ואין מים נכנסים בה. ואם היו שלש שערות קשורות, אין חוצצות, לפי שהשיער קשה, ואינה נקשרת היטב, והמים נכנסים בה. היו שני שערות קשורות, הרי זה ספק אם חוצצות.

ה. ומהו שיעור חציצה? הלכה למשה מסיני שצריך שיהא חציצה על רובו, והוא מקפיד עליו. וחכמים גזרו גם על רובו שאינו מקפיד עליו משום רובו המקפיד, וגם על מיעוט המקפיד משום רובו המקפיד. אבל לא גזרו על מיעוט שאינו מקפיד, שאין גוזרים גזירה לגזירה.

ו. דיני מחיצה הן הלכה למשה מסיני, כגון גובה עשרה בסוכה לרבי יהודה. וגוד אסיק או גוד אחית, לבוד, ודופן עקומה.

ז. סוכה צריך שיהא בה שלש דפנות. לתנא קמא שתי דפנות כהלכתן, ושלישית אפילו טפח. ולרבי שמעון שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח.

ונאמרו כמה דרכים בטעם המחלוקת: א) ששלשה פעמים נאמר בתורה 'בסכות', שתי פעמים 'בסכת' שמשמע אחת, ופעם אחת 'בסכות' שמשמע שנים. חכמים סוברים יש אם למסורת, שכמו שכתב משה ומסר בספר תורה לישראל, הוא העיקר, ולא כמו שהוא נקרא. והרי כאן ארבע, אחת לגופה, ושלש לדפנות, וההלכה מגרעת את השלישית ומעמידה על

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

טפח. ולרבי שמעון יש אם למקרא ויש כאן שש, מקרא אחד לגופו, וארבע לדפנות, וההלכה מגרעת את הרביעית ומעמידה על טפח. ב) י"א שלדברי הכל יש אם למקרא, ונחלקו אם צריך מקרא מיוחד לסככה, או שסככה נלמדת ממשמעות המקרא הראשון, שאין סוכה בלא סכך. ג) י"א שלדברי הכל יש אם למסורת, ונחלקו אם ההלכה מגרעת את הדופן השלישי, או שהיא מוסיפה דופן רביעי של טפח. ד) י"א שלדברי הכל ההלכה מגרעת, ונחלקו אם דורשים פסוק ראשון לדרשה, או שהוא צריך לגופו. ד) י"א שרבי שמעון דורש את הפסוק 'וסוכה תהיה לצל יומם מחרב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר', ובלא ארבע מחיצות אין כאן מחסה מזרם, שהרוח משיב את הזרם דרך דופן הפרוץ.

דף ז'

א. אמוראים נחלקו לענין סוכה שיש לה שתי דפנות, ודופן שלישי טפח, היכן יעמיד את הטפח. א) י"א שמעמידו כנגד היוצא, והיינו במקום שהמחיצה כלה, באיזה שירצה, כגון אם השתים מזרחית צפונית יעשה הטפח בסוף הצפונית במקצועו לצד מערב, או במזרחית לצד דרום. ב) י"א שעושה לו טפח שוחק, שמודד ארבע אצבעות שאינם נוגעות זו בזו, שהוא טפח ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחת הדפנות, ופחות משלשה כלבוד, והרי זו כמחיצה של ארבעה טפחים, ונמצא רובו של דופן עשוי. ג) וי"א שהיה ראוי להעמידו כנגד ראש תור, כלומר במקצוע צפונית מערבית באלכסון, או מזרחית דרומית, כשהמחיצות מערבית צפונית, שנראה נוטה לשתי מחיצות, ונראה כארבע מחיצות].

ב. סוכה העשויה כמבוי המפולש, ששתי הדפנות זו כנגד זו, י"א שהיא כשירה. כשמעמיד טפח לכל רוח שירצה, שהרי יש כאן ארבעה יוצאים, ולאיזה יוצא שירצה יעשנו. וי"א שעושה לו דופן גמור של ארבעה טפחים, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן אצל מקצוע פס ארבעה, נמצא שיש כאן שבעה טפחים ע"י לבוד. אבל טפח שוחק אינו מועיל, לפי שאין כאן שתי דפנות כהלכתן (כמין גאם).

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ג. י"א שאין טפח מתיר בדופן שלישי של סוכה, אלא אם עשאו צורת הפתח על פני כל הדופן כולו, כיצד, מניח קנה של חצי טפח אצל היוצא, וקנה של חצי טפח במקצוע שכנגדו, וקנה על גביהם מזה לזה, והרי זה כאילו כל הדופן סתום. וי"א שכאשר יש טפח אין צריך צורת הפתח, ואם עשה צורת הפתח על פני כל הדופן בשני קנים כל שהוא, וקנה על גביהם, כשר אע"פ שאין טפח בשני הקנים יחד. וי"א שצריך גם שיהיה טפח שלם אצל היוצא, וגם צורת הפתח, והיינו שיניח קנה כנגדו, וקנה על גביהם.

ד. רשות היחיד להוצאת שבת, צריך שיהיה בו שלש מחיצות. ובשבת של סוכות, מותר לסמוך על מחיצות הסוכה אע"פ שאין בהם שלש דפנות שלימות, ולפיכך אם עשה ברשות הרבים סמוך לפתחו סוכה שאין בה אלא שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, מכניס ומוציא ממנה לביתו. אע"פ שבשאר שבתות אסור, בשבת של סוכות אומרים 'מיגו' שנחשב דופן לענין הסוכה, נחשב דופן גם לענין שבת. (אך אם עשה מחיצות כאלו שלא בשביל סוכה, אסור אפילו בשבת של סוכות).

ה. כל צידי דפנות שהתירו חכמים לשבת, כגון מחיצה של שתי בלא ערב, כשיש בין קנה לחבירו שלשה טפחים חסר משהו, ורוחב קנה אינו אלא מלא אצבע, שנחשב ככולו עומד מכח דין 'לבוד', הרי הוא דופן גם לענין סוכה.

ו. ודוקא כשהעומד מרובה על הפרוץ, אבל אם יש בה פתחים הרבה שאין בהם צורת הפתח, עד שהפרוץ מרובה על העומד, אינה ניתרת לענין שבת. ולענין סוכה אינו כן, שאם עשה שתי דפנות כהלכתן, ושלישית טפח, והיו לה פתחים בשתי הדפנות אחד או שנים, אפילו אם בצירופן פרוץ מרובה, כשירה. וכל זה בשאר שבתות השנה, אבל בשבת של סוכות, מותר לטלטל בסוכה שהיא כשירה אע"פ שפרוץ מרובה על העומד, משום 'מיגו' שנחשב דופן לסוכה נחשב דופן גם לשבת.

ז. ו'מיגו' זה נאמר גם להיפך, שכל שחשוב דופן לענין שבת, חשוב דופן לסוכה בשבת של סוכות, אע"פ שבסוכה בימות החול אינה חשובה דופן. ולפיכך אם עשה סוכה כמבוי, ששתי דפנותיה זו כנגד זו, בימות החול של סוכות אינה ניתרת עד שיעשה טפח שוחק. אבל בשבת של סוכות, ניתרת

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

גם אם העמיד לחי זקוף אצל היוצא, אע"פ שאין רחבו טפח, כיון שנחשב מחיצה לענין שבת מן התורה.

ח. חכמים התירו משום עולי רגלים, לעשות לביראות של מים שברשות הרבים ארבעה דיומדין, ורואין כאלו יש מחיצה מזה לזה, ונמצא הבור מוקף מחיצות, וממלאים מים מתוכה לתוך המחיצה, ונקראים 'פסי ביראות'. ואם סיכך על פסי ביראות אלו, הסוכה כשירה לשבת של סוכות, משום 'מיגו' שנחשב דופן לשבת נחשב גם לדופן של סוכה.

ט. סוכה שחמתה מרובה מצילתה מחמת סיכוך, פסולה. ואם חמתה מרובה מחמת דפנות, לת"ק כשירה. ולרבי יאשיה פסולה, שלשיטתו גם מחיצה נקראת סככה, שנאמר 'וסכות על הארון את הפרוכת'. [ות"ק מפרש שצריך לכפות את הפרוכת מעט מלמעלה, שתהא כעין גג].

י. אלו תנאים הסוברים שסוכה צריכה להיות 'דירת קבע': (א) רבי, שאם אין בה ארבע על ארבע אמות פסולה. (ב) רבי יאשיה, הסובר שאם חמתה מרובה מצילתה מחמת דפנות, פסולה. (ג) רבי יהודה, שמכשיר סוכה גבוהה מעשרים אמה. (ד) רבי שמעון, שמצריך שלש דפנות כהלכתן ורביעית טפח. (ה) רבן גמליאל, שפוסל סוכה בראש עגלה או בראש הספינה. (ו) בית שמאי, שפוסלים כשראשו ורובו בסוכה, ושולחנו בתוך הבית. (ז) רבי אליעזר שפוסל סוכה כמין צריף או שסמכה לכותל משום שאין לה גג. (ח) אחרים, שפוסלים סוכה עגולה משום שאין לה זווית.

דף ח'

א. סוכה עגולה, לרבי יוחנן, למסקנת הגמרא, אם יש בהיקפה כדי לישב בסביבותיה מחוצה לה כ"ד בני אדם, כשירה. שסובר כרבי ששיעור סוכה הוא ארבע על ארבע אמות, וצריך שיהא בתוך העיגול ריבוע של ד' על ד'. והרי מקומו של אדם אמה, וכשכ"ד בני אדם יושבים בהיקפה מבחוץ, נמצא ההיקף מבחוץ כ"ד אמות, ורוחב העיגול מבחוץ שמונה אמות (שרוחב העיגול שלישי מהיקפו), וכשתמעט שני אמות מהשנים שיושבים מבחוץ, נמצא רוחב הסוכה עצמה שש אמות, והיקפה י"ח אמות, וכדי שתוכל לרבע ד' על ד' אמות, צריך שיהא רוחב העיגול חמש אמות

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ושלשה חומשי אמה (שכל אמה בריבוע הוא אמה ושני חומשים באלכסון, ורחבו של עיגול הוא אלכסונו של ריבוע), נמצא היקיפו (שהוא פי שלש מרחבו) י"ז טפחים חסר חומש, ולא דקדק רבי יוחנן לצמצם בשיעורו, והוסיף עליו קצת שיהא רחבו שש אמות והיקיפו י"ח.

ב. וי"א שצריך שישבו בה כ"ד אמות מבפנים, משום שכשאתה מרבע בתוך העיגול אתה מוציא ממנו חצי השיעור הנשאר בו, ולפיכך לריבוע של ד' על ד' שהוא שש עשרה אמות, צריך העיגול המקיפו סביב להיות כ"ד. ונדחו דבריהם, שהרי מציאות הדברים אינו כן.

ג. כל מרובע הוא יותר על העיגול שבתוכו, רביע.

ד. דרכם של יוצרי כלי חרס, שהיה להם שתי סוכות זו לפנים מזו, בפנימית הוא דר ומצניע קדירותיו, ובחיצונה הוא עושה מלאכתו, ומוציא קדירותיו למכור. ואם בא לישב בסוכה הפנימית בחג לשם סוכה, לא יצא, שאין ניכר שלשם סוכה הוא דר בו, שהרי דר בו כל ימות השנה, ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם. וסוכה זו חייבת במזוזה, כיון שכל דירתו בה.

ה. אבל בסוכה החיצונה יוצא ידי חובת סוכה (ואין צריך לסותרה ולעשותה לשם חג, שהלכה כבית הלל שגם אם עשאה שלא לשם חג כשירה), ויש כאן היכר שהוא לשם מצוה, כיון שאינו דר בה כל השנה. והיא פטורה מן המזוזה, שאינה עשויה אלא לצאת ולבוא דרכה ולהכניס בה תגרים, ואינה דירה. ואפילו מדרבנן אינה חייבת מדין שהיא בית שער לפנימית, שגם הפנימית אינה קבועה, ואינה חשובה שיהא לה בית שער.

ו. סוכת גוים (שעשאוה לדור בה בימות החמה), סוכת נשים, סוכת בהמה, סוכת כותים, כשרה, ובלבד שיהא מוכח שעשייתה הראשונה לצל היתה ולא לצניעות בעלמא. וכן סוכת רועים, שעשו סוכה בשדה לישב בתוכה מפני השרב, ושומרים צאנם. וסוכת קייצים, והן שומרי קציעות השטוחין בשדה לייבש. וסוכת בורגנין, והן שומרי העיר, וסוכת שומרי פירות, כשירה, אם עשאוה לצל.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

דף ט'

א. סוכה שעשאה לשם חג, אפילו אם עשאה מתחילת השנה, לדברי הכל כשירה. ואם לא פירש לשם חג, אם עשאה תוך שלשים יום קודם לחג, לדברי הכל כשירה, שמאחר ששואלים בהלכות החג קודם לחג שלשים יום, סתם העושה, לשם חג הוא עושה.

ב. אבל אם עשאה בסתם קודם שלשים יום שלפני החג, לבית שמאי פסולה, שנאמר 'חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים', שתהא סוכה העשויה לשם חג. ולבית הלל כשירה, שאין צריך שתהא הסוכה לשם חג.

ג. עצי סוכה אסורים כל שבעה ימי החג, שכשם שחל שם שמים על החגיגה לאוסרן עד לאחר הקטרה, כך חל שם שמים על הסוכה, שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה', מה חג לה' אף סוכה לה'.

ד. לבית הלל עושים סוכה בחול המועד, שנאמר 'חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים', ולבית שמאי ורבי אליעזר, אין עושים.

ה. עשה ציצית מן הקוצים (החוטים שנתקו בשתי, וקושרים אותן, ותלויים לראשיהן בבגד לאחר שנארג), או מן הגרדין (חוטם שתולים בסוף הטלית ממותר האריגה, וגדל שם הציצית מינה ובה), או מן הנימין (טלית שתפרוה או שעשו בה אימרא במחט, וראשי חוטי התפירה תלויים בה, ומהן גדלו הציצית), פסולה, הואיל וכל אלו תלויים ועומדים בבגד, ולא נתלו בה לשם ציצית, והתורה אמרה 'גדילים תעשה לך', לשם חובך.

ו. ואם עשאה מן הסיסין (פקעיות כדוריות של חוט), לרב כשרה, הואיל ונתלו בבגד לשם ציצית. ואע"פ שלא היתה הטויה לשמה, אין טויה מן העשיה. ולשמואל פסולה, שגם טויה צריכה לשמה.

ז. סוכה גזולה פסולה, שנאמר 'חג הסוכות תעשה לך' משלך. ציצית גזולה פסולה, שנאמר 'ועשו להם ציצית', משלהם.

ח. העושה סוכתו תחת האילן, אם היה צילתו של אילן מרובה מחמתו, הרי זה כאילו עשאה תחת הבית, ופסולה. ואם היה חמתו של אילן מרובה

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

מצילתו, אם לא השפיל ענפיו ועירבן עם סכך הכשר, פסולה, שסכך האילן פסול משום מחובר, והוא מצטרף עם סכך הכשר להשלים צלתה של סוכה. אבל אם השפיל ענפיו ועירבן עם סכך הכשר, כשירה אפילו לכתחילה, שסכך הכשר רבה על הסכך הפסול, והוא מבטלו. (ולא גזרו לפסול כשעירבן אטו כשלא עירבן).

ט. הדלה על הסוכה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס, וסיכך על גבן, פסולה. ואם היה הסכך הכשר יותר מהן, אם עירבן כשירה, שמיעוט סכך הפסול בטל ברוב. ואם לא עירבן פסולה, שמצטרף סכך פסול עם סכך כשר. ואם קצץ את האילן, כשירה.

י. סוכה על גבי סוכה, העליונה כשרה והתחתונה פסולה, שנאמר 'בסכת' תשבו (חסר, ולא נאמר 'בסוכות'), ומשמע בסוכה אחת, ולא בסוכה שתחת הסוכה. ואם התחתונה אין יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה, התחתונה כשירה. ואם היא יכולה לקבל ע"י הדחק, לת"ק התחתונה פסולה, ולרבי יהודה כשירה.

יא. יש פעמים בסוכה על גבי סוכה ששתיהן כשירות, ויש פעמים ששתיהן פסולות, פעמים שתחתונה כשרה והעליונה פסולה, פעמים שתחתונה פסולה והעליונה כשרה.

א) אם חמתה של תחתונה מרובה מצלתה, והעליונה צלתה מרובה מחמתה, והעליונה בתוך עשרים מהקרקע, שתיהן כשירות. שסכך התחתונה כאילו איננה, ושתי הסוכות מתכשרות בסכך העליון שהוא למטה מעשרים.

ב) אם שתי הסוכות צילתן מרובה מחמתן, והעליונה למעלה מעשרים אמה (מגגה של תחתונה), שתיהן פסולות, התחתונה משום סוכה תחת סוכה, והעליונה לפי שגבוהה מעשרים אמה.

ג) אם צילתה של תחתונה מרובה מחמתה, והעליונה חמתה מרובה מצלתה, ושתיהן עומדים בתוך עשרים, התחתונה כשירה והעליונה פסולה. שהסכך של העליונה אינו סכך כיון שחמתה מרובה, ולפיכך לא נפסלה תחתונה משום סוכה תחת סוכה, ועליונה פסולה משום שחמתה מרובה מצלתה. (ודווקא ששתיהם בתוך עשרים אמה מהקרקע, שאם

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

עליונה למעלה מעשרים, גם תחתונה פסולה, שמצטרף סכך פסול עם סכך כשר).

ד) אם שתיהן צילתן מרובה מחמתן, והעליונה בתוך עשרים, התחתונה פסולה משום סוכה תחת סוכה, והעליונה כשירה.

יב. וכמה יהא בין סוכה לסוכה ותהא תחתונה פסולה? לרב הונא טפח, שכן מצינו באהלי טומאה, שטפח על טפח ברום טפח מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה. לרב חסדא ורבה ב"ר הונא ארבעה טפחים, שלא מצינו מקום חשוב פחות מארבעה. לשמואל עשרה טפחים, שכהכשרה של סוכה כך פסולה.

א. פירס סדין על הסכך מפני החמה, או תחת הסכך מפני הנשר, שלא יהיו עלין וקיסמין נושרין על שולחנו, הסוכה פסולה, לפי שהסדין מקבל טומאה ופסול לסכך.

ב. וכן אם פירסה על ארבעה קונדיסין שמעל רגלי המטה, אע"פ שאינה עשויה כדי לסכך, פסולה, שאינו יושב בסוכה, כיון שאהל מפסיק ביניהם. אבל אם שני עמודים יוצאים באמצע המטה, ונותנין כלונסא מזה לזה ופורסין עליו סדין, והוא משפע לכאן ולכאן, הסוכה כשירה, שמאחר שאין לה גג טפח רחב למעלה, לא נקרא אהל.

ג. פירס הסדין תחת הסכך כדי לנאותה, כשירה, לפי שאין שם סכך עליה.

ד. סיכך את הסוכה כהלכתה, ועיטרה בקרמים ובסדינים המצוירים, ותלה בה אגוזים, שקדים, אפרסקים ורימונים, פרכילי ענבים ועטרות של שבולים, יינות שמנים וסלתות, אסור להסתפק מהם עד מוצאי יום טוב האחרון של חג. ואם התנה ואמר שאינו בודל מהם כל בין השמשות של יום טוב הראשון, מותר, לפי שלא חל קדושה עליהם.

ה. נוי סוכה הפרוסים בגגה של סוכה, אין ממעטים בגובהה, שאם גובה הסכך למעלה מעשרים אמה, והנוי למטה מעשרים, אין הנוי מכשירה. וכן אם גובה הסכך עשרה טפחים, והנוי למטה מעשרה, אינה פוסלה.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ו. אבל נוי סוכה שהן מן הצד, ממעטים מרוחבה, שאם הנוי ממעט משבעה טפחים, פסולה, שהרי אינה מחזקת ראשו רובו ושולחנו.

ז. רב אשי הורה להסיר כתונת לחה ששטחיה על הסוכה, אם כבר נתייבשה, שמא יאמרו מסככיך בדבר המקבל טומאה. אבל כל זמן שהיא לחה אין צריך להסירה, שהדבר מוכרח ששטחיה כדי לייבשה.

ח. סדינים הפרוסים תחת הסכך לנוי, והן מופלגים מן הסכך ארבעה טפחים, לרב נחמן כשירה. ולרב חסדא ורבה ב"ר הונא פסולה, שהן אהל המפסיק.

ט. מותר לישן בכילה הפרוסה סביבות המיטה בסוכה, אף על פי שיש לה גג שוה, אם אינה גבוהה עשרה, שפחות מעשרה לא נחשב אהל. ודוקא כילה שאינה קבועה, אבל קינופת שהיא קבועה, אסור לישן תחתיה אפילו אם אינה גבוהה עשרה.

י. ואם פירס סדין על גבי קנליטי המטה, שהן שני עמודים והגג משפע מכאן ומכאן, מותר לישן תחתיה, ובלבד שלא יהיו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה, אבל אם גבוהים עשרה טפחים אסור.

דף י"א

א. הישן בכילה ערום, אם אינה גבוהה עשרה, יכול להוציא ראשו חוץ לכילה ולקרות קריאת שמע, שמאחר שאינו אהל, אין אומרים שהוא נזרק למקום שרובו שם, ויש בכך משום 'לא יראה בך ערות דבר', אלא הרי הוא כמוציא ראשו חוץ לחלוקו. אבל אם היא גבוהה עשרה, אסור. וכן אם ישן בבית ערום, אע"פ שאינו גבוה עשרה, לא יוציא ראשו חוץ לחלון לקרות ק"ש, שמאחר שהבית קבוע, הרי הוא אהל.

ב. י"א שמותר לישן בכילת חתנים בסוכה גם כשהיא גבוהה עשרה טפחים, לפי שגגה משופע. ואע"פ שנקליטי המטה (שאינן להם גג) אסור לישן תחתיהם אם הם גבוהים עשרה, הנקליטין קבועים יותר מכילת חתנים. (אלא שאינם קבועים לגמרי כמו קינופת, ולכן מותר לישן תחתיהם כשהן פחות מעשרה טפחים).

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ג. לשיטת רבי יהודה, מותר לישן בכילה גם אם יש לה גג, ואף על פי שגבוהה עשרה, שלדבריו אין אהל עראי מבטל אהל קבע, ומטעם זה התיר לישן תחת המטה בסוכה גם כשהיא גבוהה עשרה.

ד. אין מסככין במחובר לקרקע, ולפיכך אם הדלה על הסוכה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס, וסיכך על גבה, פסולה. ואם היה הסכך הכשר הרבה מהן, ומבטלן ברוב, כשירה.

ה. ואם קצץ את האילן לאחר שסככה בהן, כשירה אע"פ שלא חזר וסתר את כולה. אך לשיטת שמואל צריך להכשירה על ידי עשיה כדי שלא תפסל משום 'תעשה ולא מן העשוי', ולפיכך צריך לנענע קצת אותם שהוסככו במחובר לאחר קציצתן. אבל הקציצה לבד אין חשובה עשיה, רק הנענוע שהוא קרוב לסתירה, שמגביה כל אחד לבדו ומניחו וחוזר ומגביה את חברו ומניחו.

ולשיטת רב אין צריך נענוע, שקציצת האילן זו היא עשייתו. והפסול של 'תעשה ולא מן העשוי' הוא רק כשלא עשה מעשה כלל. (כגון החוטט בגדיש לעשות לו סוכה, שהסיכוך היה מאליו ואינו נוגע בו לעשות שום מעשה). ואם פשחן מן האילן עד שניתקן, שאין קציצתן ניכרת כל כך ששוכבין ראשי פשיחתן אצל האילן, גם רב מודה שהיא פסולה, שאין כאן עשיה מעולה.

ו. רב עמרם חסידא הטיל ציצית לטלית של אשתו, שסובר שהלילה זמן ציצית הוא, והיא מצות עשה שלא הזמן גרמא ונשים חייבות בה.

ז. התולה בכנפות הטלית חוט אחד שהוא כפול ארבעה, וכופלו לשמונה כפלים, ופסק ראשים שלהן (ונעשים שמונה חוטין) רק לאחר שעשה כל הגדילים וקשריהם, לשיטת רב הציצית כשירה, שפסיקתן זו היא עשייתן. ולשמואל פסולה.

ח. המטיל ציצית לשני קרנות בבת אחת, כגון שעשה ארבע כפלים ארוכין כשיעור שתי ציציות, ותחב ראשו אחד בכנף זה וראשו אחר בכנף זה, וכפף הראשין עד שהגיעו זה לזה לאמצע ארכה, ואחר כך פסק ראשי חוטין שלהן. אם קשר הגדיל בזו ובזו, ואחר כך פסק אמצעה ונעשו

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

שתים, לשיטת שמואל פסולה. ואם פסק ואחר כך קשר, כשרה, אע"פ שאין כאן 'כנף בשעת פתיל'.

ט. הדס שהיו ענביו מרובין מעליו, פסול, משום שהוא מנומר ואינו הדר. ואם מיעט את ענביו כשר. ואין ממעטין ביום טוב, משום מתקן מנא.

י. ואם עבר על דברי חכמים וליקטן ביו"ט, לר"ש בן יהוצדק פסול, ולחכמים כשר.

וטעם המחלוקת: א) י"א שלדברי הכל לולב צריך אגד, שצריך לאגוד שלש המינים יחדו. ולמדים אגידת לולב מעשיית סוכה שיש בו דין 'תעשה ולא מן העשוי'. וחכמים סוברים שלקיטת הענבים זו היא עשייתן, ואין זה מן העשוי, ור"ש סובר שהלקיטה אינה עשייה. (ולפי זה נחלקו גם בסוכה אם פסיקת האילן חשובה עשירה. ודרך זה נדחה למסקנא). ב) לדברי הכל לקיטה אינה עשייה (וכן קציצת אילן בסוכה), אלא שלחכמים אין למדים לולב מסוכה לפסול בה את העשוי, ולר"ש למדים לולב מסוכה. ג) לחכמים אין לולב צריך אגד, ולא שייך בה עשייה כלל. ולרבי שמעון לולב צריך אגד, ולמדים מסוכה לפסול בה את העשוי.

יא. תנאים נחלקו אם לולב צריך אגד: לחכמים בין שהוא אגוד ובין שאינו אגוד כשר. ולרבי יהודה אגוד כשר, שאינו אגוד פסול. שלמד 'לקיחה לקיחה' מאגודת אגוד שצריכה אגודה. ואפילו לחכמים שהלולב אין צריך אגד, אע"פ כן יש מצוה לאוגדו משום שנאמר 'זה קלי ואנוהו', התנאה לפניו במצוות.

דף י"ב

א. כל דבר שהוא מקבל טומאה, או שאין גידולו מן הארץ (אפילו אינו מקבל טומאה, כגון עורות בהמה שמחוסרין מלאכה), אין מסככין בו. וכל דבר שאינו מקבל טומאה, וגם גידולו מן הארץ, מסככין בו.

ונחלקו מאין למדנו דין זה: א) להאומר שהסוכות שהושיב הקב"ה את ישראל במדבר היו ענני כבוד, למדים מ'ואד יעלה מן הארץ', מה אד הוא דבר שאין מקבל טומאה (שלא נאמרה טומאה אלא בכלים ואוכלין

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ומשקין ואדם, וזה אינו אחד מאלה), אף סוכה צריכה להיות בדבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן הארץ. ב) להאומר סוכות היו, למדים מ'באספך מגרנך ומיקבך', שייסרך בפסולת גורן ויקב. אבל לא בגורן ויקב עצמו, שנאמר 'מגרנך' ולא גורן עצמו, 'מיקבך' ולא יקב עצמו. ג) י"א מלשון האמור בעזרא לעשיית סוכות 'צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות'. (הדס שוטה לסוכה, ועץ עבות ללולב).

ב. תנאים נחלקו באיזה סוכות הושיב הקב"ה את בני ישראל במדבר, לרבי אליעזר בענני כבוד, ולרבי עקיבא סוכות ממש היו.

ג. בעלי חיים אין כשרים לסכך. (שאע"פ שחשובים 'גידולי הארץ' לענין שנקנים מכסף מעשר לפי שניזונים מגידולי הארץ, מ"מ אינם קרויים 'גידולו מן הארץ').

ד. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אין מסככין בהן, לפי שפעמים שאדם בא מן השדה בערב, וחבילתו על כתפו, ומעלה ומניחה על גבי סוכתו כדי ליבשה, ונמלך עליה לסיכוך, ואז היא פסולה מן התורה משום 'תעשה ולא מן העשוי'. ולפיכך גזרו חכמים שלא יסככו בהן אפילו כשמטילין לשם סוכת החג, גזירה משום חבילין של כל השנה, שהוא פסול מן התורה. ואם התיר את החבילות, כשרות.

ה. כל הפסולים ששנינו לענין סכך, כשרים לדפנות, שכל לשון 'סוכה' בתורה משמעה על הסכך ולא על הדופן.

ו. החוטט בגדיש, אינה סוכה מן התורה, משום 'תעשה ולא מן העשוי'. ואם סתר הכל כלפי מעלה ונענע עומרים שעל הסכך, וחזר והניחם לשם סוכה, כשר אפילו מדרבנן, ולא גזרו לפסול שמא לא ינענע, שהרי המעוות תיקן, קל וחומר שלא יעוות.

ז. המסכך את סוכתו בחיצים זכרים (שתוחבין אותה בבית קיבול של חץ), כשרה, שהן פשוטי כלי עץ ואינם מקבלים טומאה (ולא גזרו שלא יסכך בזכרים שמא יבוא לסכך בנקיבות). סיכך בנקיבות (שיש נקב בראשו,

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

והחץ נכנס לתוך הנקב), פסולה, שיש להם בית קיבול ומקבלים טומאה. (ובית קיבול שלהם חשוב אע"פ שאינו עשוי למלאות מילוי עולם).

ח. המסך את סוכתו באניצי פשתן (לאחר שתיקנו במסרק ונתלבן), פסולה, לפי שהיא ראויה ליטמא בנגעים. סככה בהוצני פשתן (כמו שהוא גדל, שלא נשרה במי משרה, ולא נופץ במכתשת), כשירה.

ט. סככה ב'הושני פשתן', הדבר ספק אם כשירה היא או פסולה. ונסתפקו בגמרא, אם רק כשנכתש במכתשת ולא נופץ במסרק, נקרא 'הושני' והוא בכלל הספק, אבל אם נשרה במי משרה ולא נכתש הוא בכלל 'הוצני' וכשרה. או שגם כשנשרה ולא נכתש הוא בכלל 'הושני' והוא ספק.

דף י"ג

א. לרב יהודה מסככין במיני ירקות הנקראים 'שושי' ו'שווצרי', לפי שאינם מאכל אדם ואין מקבלין טומאה. ולאביי אין מסככין במין הנקרא 'שושי', שריחו מבאיש וחוששים שיניח את סוכתו ויצא.

ב. לרב חנן בר רבא מסככין במיני סנה הנקראים 'היזמי והיגי'. לאביי אין מסככין ב'היגי', לפי שעלים שלהם נושרין בסוכה, וחוששין שיניח את סוכתו ויצא.

ג. מסככין בדוקרנים היוצאים סביב מוצא הדקל סמוך לקרקע, ואע"פ שענפיו אגודים יחד, אין זה דומה לחבילין שאין מסככין בהן, ש'אגד בידי שמים' לא חשוב אגד. וגם אם הוא מאגד בעצמו את הענפים מלמעלה, מסככין בהן, שדבר יחידי המחובר יחד, ואוגדו בפני עצמו, לא נקרא 'אגודה', עד שיתן דבר אחר עמו ויאגדם יחד. וכן הדין בדוקרנים הגדלים אצל הקנים.

ד. כל מקום שהצריכה תורה 'אזוב', צריך להביא מין הנקרא אזוב סתם, ולא אזוב יון, ולא אזוב כוחלי, ולא אזוב מדברי, ולא אזוב רומי, ולא אזוב שיש לו שם לווי.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ה. אדם יוצא ידי חובת מרור בליל פסח בחזרת של אגם, ואע"פ שיש לו שם לווי, אין זה דומה לאזוב שיש לו שם לווי שהוא פסול. לאביי, שלא הקפידה תורה שלא להביא עם שם לווי אלא כשכבר נשתנה שמו קודם מתן תורה, כמו אזוב כוחלי וכו' שכך היה שמו קודם מתן תורה, אבל מרור זה קודם מתן תורה היה נקרא מרור סתם, וכשאמרה תורה מרורים, גם זה היה במשמע. ולרבא מרור זה הוא מרור סתם, ולא נקרא של אגם רק משום שהוא מצוי באגם.

ו. מצות אזוב שיהא בו שלשה קלחין, ובהן שלשה גבעולין. לרבי יוסי הוא מעכב, שנאמר 'אגודת אזוב', ושלש חשוב אגד, אבל שנים לא. ורק אם מתחילה היו שלשה, ונפל האחד לאחר זמן, שיריו כשרים בשנים. (ואם נשתברו הגבעולים לאחר שהיזו בו פעמים הרבה, ונשתיר מכל אחד כל שהוא, כשר, ש'גרדומיו' בכל שהוא).

ולחכמים אין צריך שלשה אלא למצוה, אבל בדיעבד גם אם היה שנים מתחילתו כשר, שאגד של שנים קרוי אגד. ושיריו כשר גם אם הוא אחד. ואם היה מתחילתו אחד פסול, שאגד של אחד לא נקרא אגד. (וכן לענין חבילת סכך, לרבי יוסי לא נפסל אלא כשהוא שלש, אבל שנים לא חשוב אגד, ולחכמים פסול גם חבילה של שנים).

ז. חבילי קנים שהיו עושין למכור בשוק, ומוכרין אותם במנין, מסככין בהן, ולא גזרו בהם משום גזירת אוצר של כל ימות השנה, לפי שאין דרך להצניעם באגדם, אלא למנין בעלמא אוגדם עד שימכרו.

ח. צריף של צידי עופות שגודלין מענפי ערבות, פיו רחב מתחתיו, ולמעלה קושרין ראשי הנצרים בחבל קשר אחד, כיון שהותר קשר העליון שלו, כשרים. י"א שצריך להתיר ראשי החוט שהוא קלוע בו מלמטה. וי"א שאין צריך, כי כל אגד שאינו עשוי לטלטלו לא חשוב אגד, וכיון שהתיר קשר העליון, אי אפשר לטלטלו לפי שהוא ניתק מאליו.

ט. ירקות שאמרו חכמים שאדם יוצא בהן ידי מרור בפסח, כגון חזרת ועולשין ושאר חברותיהן, מביאין את הטומאה בעודן לחין, שכל זמן שלא יבשו אהל הוא מן התורה. ומן התורה גם חוצצים בפני הטומאה כל זמן

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

שהן לחין (שאינן מאכל אדם ואין מקבלים טומאה), אבל חכמים גזרו שאין חוצצין, שמא יסמכו עליהן לחוץ בפני הטומאה גם לאחר שנתייבשו, ואז אין חוצצים מן הדין לפי שהן נפרכין ונופלים, וכאילו אינם.

י. ומטעם זה פוסלים בסוכה משום אויר, כלומר בשלשה טפחים, ולא כשיעור סכך פסול שהוא ארבעה טפחים באמצע וארבע אמות מן הצד, שדנים אותם לחומרא כאילו אינם.

יא. כל ידות הכלים או ידות האוכלים, הרי הם כגוף הכלי או כגוף האוכל לענין טומאה.

יב. הבוצר ענבים לדרוך אותם לגת, אין על העצים הנבצרים עמהם דין ידות להביא את הטומאה על הענבים, לפי שאינו צריך לבית אחיזה, ואין לו צורך בהם, ואדרבא העצים מוצצות את היין ומפסידות, ולא נתרבו ידות לטומאה אלא ביד הצריכה לאוכל או לכלי.

יג. הקוצר קשין עם אוכל כדי לסכך בהן, לרב מנשיא בר גדא בשם רב הונא אין על הקשין טומאה עם האוכל מדין ידות, שאינו רוצה בחיבורי האוכל, שאם לא שהפסולת היה מרובה על האוכל היה הסכך פסול לסוכה. ולרבי אבא בשם רב הונא יש להם דין ידות, שרוצה הוא באוכל המחובר בהן, שאם יבדיל ראשי שבליים מן הקשים, אפשר שיתפזרו וילכו לאיבוד.

יד. ענפי תאנים ובהן תאנים, זמורות ובהן ענבים, קשין ובהן שבליים, ענפי דקל ובהן תמרים, לחכמים אם פסולת שלהם מרובה על האוכלין, כשרים לסכך, ואם לאו פסולים. ולאחרים, כדי בית יד סמוך לאוכל מקבל טומאה כאוכל, ולפיכך צריך שיהיו הקשין מרובים על הידות ועל האוכלים.

לשיטת רבי אבא נחלקו כשקצצם לסיכוך, והמחלוקת היא אם יש דין ידות לסכך או לא. ולרבי מנשיא, אם קצצם לסכך, לדברי הכל אין בהם דין ידות. ולא נחלקו אלא כשקצצן לאכילה, שאז יש בהם דין ידות, ולאחר מכן נמלך עליהם לסיכוך, שלחכמים עולים מטומאתם במחשבה (ולא אמרו שאין טומאה עולה ע"י מחשבה אלא בכלים, ולא בידות שהן רק לצורך אכילה). ולאחרים אין עולים מטומאתם במחשבה אלא במעשה.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

וי"א שלדברי הכל אין עולים מטומאתם במחשבה, ונחלקו כשדש את הידות (ברגלי בהמה או במקבת), שלחכמים עולים מטומאתם ע"י מעשה, ולאחרים אין מעשה זה מועיל להוציאם מתורת ידות, שעדיין ראויים הם כשיסתור סוכתו, שיאחזם בקשים שלהם, וינטלו ראשי השיבולים עם הידות.

דף י"ד

א. כל הכלים יורדים לידי טומאה במחשבה, שמי שחשב על דבר שזה יהא גמר מלאכתו, כגון שעיבד את העור לדרגש, מקבל טומאה. אבל אין עולים מטומאתם אלא בשינוי מעשה, כגון, אם עיבדו לדרגש, ולאחר מכן חישב עליו לרצועות וסנדלין וצריך להוסיף בו עיבוד, אין מחשבתו השניה מבטלת מתורת קבלת טומאה שירד עליו במחשבה הראשונה, אלא בשינוי מעשה. שמעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה, ומחשבה אינה מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה.

ב. כל ידות האוכלין 'שבססן' בגורן, לת"ק טהורות, ורבי יוסי מטמא. ונחלקו אמוראים מהו 'בססן'. י"א שהתיר אגודן של העומרים, לת"ק טהורות לפי שגילה דעתו שאין צריך לידות שלהן, שאין הידות ראויות לשבלים אלא כדי לאוגדן בהם. ולרבי יוסי אינו מועיל לפי שאינו אלא מעשה זוטא, ואינו מוציא מידי טומאה.

וי"א שבססן ממש, שדש אותן ברגלי בהמה או במקבת, שלת"ק טהורות לפי שעשה בהן מעשה גמור להוציאם מידי קבלת טומאה, ולרבי יוסי טמאות שלא הוציאם מתורת ידות לגמרי, הואיל וראויות להפך ראשי השבלים ע"י הידות.

ג. למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר? לומר לך, מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, אף תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקדוש ברוך הוא ממדת אכזריות למדת רחמנות.

ד. לרבי יהודה מסככין בנסרים, ולרבי מאיר אין מסככין. ונחלקו אמוראים באיזה אופן המחלוקת:

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

לשיטת רב נחלקו בנסרים שיש בהם ארבעה טפחים, שרוב תקרות בבתים עשויות מהן. שלרבי מאיר אין מסככין משום גזירת תקרה, שיאמר מה לי לסכך באלו ומה לי לישב תחת קורות ביתי. (והבית פסול משום שהתורה אמרה 'סוכה', ולא ביתו של כל השנה). ורבי יהודה אינו חושש לגזירת תקרה. אבל בנסרים שאין בהם ארבעה, מסככין לדברי הכל, לפי שאינו דומה לתקרה.

ולשיטת שמואל, אם אין בהם שלשה טפחים, מסככין לדברי הכל, שהן כקנים בעלמא. ואם יש בהם ארבעה טפחים, לדברי הכל אין מסככין משום גזירת תקרה. ונחלקו כשיש בהם משלשה טפחים ועד ארבעה, שרבי יהודה לא גזר משום שאין רשות בפחות מארבעה, ורבי מאיר גזר שמכיון ששלשה טפחים מוציא מידי לבוד הוא דומה לתקרה.

ה. נתן בסוכה נסר רחב ארבעה טפחים, שאר הסוכה כשרה, ובלבד שלא יישן תחת אותו נסר. ואם ישן תחתיו, לא יצא ידי חובתו. (לרב, דין זה הוא לרבי מאיר, אבל לרבי יהודה יכול לישן תחתיו. ולשמואל לדברי הכל לא יישן תחתיו).

ו. הנותן סכך פסול באמצע הגג, פוסל בארבעה טפחים. ואם נתן שני סדינין שאין בכל אחד ארבעה, מצטרפים לארבעה טפחים ופוסלים.

ז. שני נסרים, שיש בכל אחת מהם ארבעה טפחים, לדברי הפוסלן לסכך (לשמואל לדברי הכל, ולרב לרבי מאיר), מצטרפין כשהן מן הצד לארבע אמות, שאם סידר נסרים כאלו עד ארבע אמות, פסל את הדופן מלהצטרף משום 'דופן עקומה'.

ח. שני נסרים של שלשה טפחים, לדברי הפוסלן לסכך (לרבי מאיר, לשיטת שמואל), מצטרפין לארבעה טפחים לפסול את הסוכה אם הן באמצעה.

ט. מעשה שגזרו הגויים שמד, וסיככו בנסרים של ארבעה טפחים, שאין הגויים מכירים שהם לשם סוכה. ורבי יהודה הוכיח מזה שהן כשרות לסכך, ולחכמים אין שעת הסכנה ראייה.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

י. סיכך בנסרים פסולים, ויש בין נסר לנסר כמלא נסר, מניח סכך כשר ביניהם וכשרה. ודוקא בסוכה בת שמונה אמות מצומצמות, שכשנותן נסר וסכך עד אמצעה מצד זה, וכן מצד השני עד אמצעה, יש סכך כשר באמצע של שמונה טפחים, והרי כאן הכשר סוכה, ונסרים שבצדדים אינם פוסלים, שאומרים דופן עקומה עד הסכך שבאמצע.

יא. סיכך בנסרים שיש בהם ארבעה, ולא הטיל רחבן על הסוכה, אלא הפכן על צידיהן שהוא פחות משלשה, לרב הונא הסוכה פסולה, שנעשו כשפודים של מתכת. ולרב חסדא ורבה בר רב הונא כשרה.

יב. סוכה שאינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו, או שנפרצה בה פרצה כדי שיזדקר בה גדי בבת ראש (שהוא שלשה טפחים), פסולה.

יג. נתן על הסוכה נסר רחב ארבעה טפחים, אף על פי שלא הכניס לתוכה אלא שלשה טפחים פסולה. לרב הונא היינו כשהפכה על צידה שהוא ג' טפחים, ואע"פ כן פסולה. ולהמכשיר על צידיהם, דין זה הוא כשהניחה על רוח רביעי, שאין שם דופן שיוכשר על ידי דופן עקומה, והכניס לתוך חלל דפנות הצדדים רק שלשה טפחים, וטפח נשאר מבחוץ, ופסולה משום שהטפח שבחוץ נחשב כחלק מן הסוכה כדין פסל היוצא מן הסוכה שנידון כסוכה.

דף ט"ו

א. תקרה (שהיא עשויה מנסרים של ארבעה טפחים), שאין עליה מעזיבה, ובא לישב תחתיה לשם סוכה, לרבי יהודה נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר, לב"ש צריך ליטול אחת מבינתיים ולהניח סכך במקומה. ואפילו אם פקפק (שסותר ומנענע את כולן), אינו מועיל עד שיטול אחת מבינתיים, שהנסרים לבד פסולים משום גזירת תקרה. ולבית הלל לא גזרו על הנסרים משום תקרה, אלא שצריך לפקפק, או ליטול אחת מבינתיים, כדי שלא יפסל משום תעשה ולא מן העשוי. ולרבי מאיר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר, לדברי הכל גזרו בהם משום תקרה, ואינו כשר עד שיטול אחת מבינתיים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ב. לשיטת רב, הלכו ר"מ ורבי יהודה לשיטתם אם מסככין בנסרים שיש בהם ארבעה, שלרבי יהודה רק בית שמאי פוסלים, אבל בית הלל (שהלכה כמותם) מכשירים, ולרבי מאיר הכל פוסלים.

ולשיטת שמואל, אם לא היתה תקרה מתחלה, ועכשיו הוא בא לסכך בנסרים שיש בהן ארבעה לשם סוכה, הכל מודים שפסול משום גזירת תקרה. אבל כשכבר היתה תקרה, ובא לעשותה לשם סוכה, סובר רבי יהודה (לדעת בית הלל) שמכיון שביטל התקרה ע"י נענוע, כבר הוכיח שבקי בדין תעשה ולא מן העשוי, ואין לחשוש שיבוא לישב תחת תקרה, ולא פסלוהו. ולבית שמאי גם בזה גזרו. ולרבי מאיר גזרו לדברי הכל.

ג. נסרים משופין (שהן פחות מארבעה טפחים, או פחות משלשה לדברי הפוסל בשלשה), מסככין בהם, ואין חוששים שמא יסכך בכלים המקבלים טומאה.

ד. המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה (שהן פסולים לסכך), ויש בין שפוד לשפוד ריוח כמותו, ונותן שם סכך כשר, להאומר 'פרוץ כעומד' הרי זו מחיצה לשבת, הסוכה כשירה. ולהאומר פרוץ כעומד אסור, אינה כשירה אלא אם העדיף קצת בריוח שבינתיים על רוחב השפודין, שיהא פסל הרחב כשפוד נכנס ויוצא, ונמצא סכך כשר מרובה על הפסול.

וי"א שגם אם צמצם הריוח בין השפודין כשיעור השפוד, יכול להניח את הסכך לצד השני, שאם השפודים שתי מניח את הסכך ערב, ואם הן ערב מניחן שתי, שמאחר שצריך להוציא את ראשי הקנים מחוץ לשפודים כדי שלא יפלו לארץ, נמצא שסכך כשר מרובה על הפסול ומבטלו.

ה. המסכך במטלניות שאין בהן שלש על שלש שבאו מבגד שלם, לרבי אמי בר טביומי הסוכה פסולה, אע"פ שעתה אינן מקבלים טומאה, שאינם ראויים לא לעניים ולא לעשירים, פסלוהו חכמים לפי שבאו מכלי המקבל טומאה. וכן המסכך בארוכות המטה, אע"פ שעתה אין מקבלים טומאה, כיון שבאו ממטה שלימה, הסוכה פסולה. וי"א שאין הסוכה פסולה אלא בארוכות שהן מקבלים טומאה, כגון ארוכה או קצרה ששתי כרעים עמה.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

דף ט"ז

א. לרבי אליעזר אין מטה נטמאת אלא כשכל אבריה מחוברות יחד, וכן אין טבילה מטהרת אותה כשהיא אברים אברים, אלא כשמחוברת יחד. ולחכמים אם היא ארוכה ושתי כרעים, או קצרה ושתי כרעים, נטמאים ונטהרים בפני עצמן, שיכול לקרבן אצל הכותל הרחב כמלא רוחב מטה, ונותן עצים מן הכרעים ולכותל, ומסרג בחבלים, והיא ראויה למשכב ומטמא מדרס.

ב. מחצלת של שיפא ושל גמי, שנפחתה, ונשתייר בה פחות משיעור הראוי לקבל טומאה (שהוא ששה על ששה טפחים), אין מסככין בה, הואיל ובאה מכלי, שבתחילתה היתה מקבלת טומאת משכב. (דין מחצלת קנים קטנה וגדולה, מבואר בסוף הפרק דף י"ט, ודף כ').

ג. החוטט בגדיש, אם יש שם חלל טפח גובה, במשך אורך ורוחב של שבעה טפחים, והגדיש על אותו חלל, ואח"כ חוטט בו עד שמגביה את החלל לשיעור גובה עשרה, הסוכה כשירה, לפי שכבר היה אהל טפח, ואינו מתקן אלא הדפנות, ובדפנות אין אומרים תעשה ולא מן העשוי, והרי זו כסוכה שפחותה מעשרה, וחקק בה והשלימה לעשרה. אבל אם לא היה שם חלל טפח למשך שבעה, אינה סוכה, משום תעשה ולא מן העשוי.

ד. המשלשל דפנות לסוכה מלמעלה למטה, שהתחיל לארוג את המחיצה אצל הסכך ואורג ובא כלפי מטה, לת"ק, אם נשארו שלשה טפחים, שהוא כדי שיזדקר הגדי בבת ראש, פסולה, לפי שמחיצה תלויה היא ואינה מתרת. ולרבי יוסי, אם גובה הדופן עשרה טפחים, אפילו אם יש הרבה ריווח למטה כשרה, שמחיצה תלויה מתרת בסוכה. ואם הוא משלשל מלמטה למעלה, אם הדופן גבוה עשרה טפחים, כשרה לדברי הכל, אע"פ שיש הרבה בין סוף גובה הדפנות לגג.

ה. בור שבין שתי חצירות, חציו בחצר זו וחציו בחצר זו, ומחיצה עומדת בין החצירות, ומהלכת ותלויה על פי הבור, ואין פתח ביניהם לערב זו עם

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

זו, אין ממלאין ממנה בשבת לאחת מן החצירות, לפי שמביא מימי חצר זו לחצר זו.

ואם עשה לה מחיצה עשרה טפחים: א) לת"ק בין אם עשאה מלמעלה (רחוק מן המים, ובתוך אוגן הבור), ובין מלמטה סמוך למים, מותר, שהקילו חכמים במים להתיר מחיצה תלויה אם מוכח שנעשית בשביל המים. אבל הכותל שבין החצירות שלא נעשה בשביל המים, אינו מתיר, ואפילו לרבי יוסי המתיר מחיצה תלויה בסוכה, שלא היקל אלא בסוכה שהיא מצות עשה, ולא לענין שבת שהוא איסור סקילה. ב) לר"ש בן גמליאל נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה, לבית שמאי צריך לעשות המחיצה מלמעלה, ולבית הלל מלמטה. ג) לרבי יהודה, אין צריך לעשות מחיצה כלל, אלא די בכותל שביניהם, אע"פ שהיא מחיצה תלויה. ואפילו לחכמים הפוסלים מחיצה תלויה בסוכה שהיא מצוה דאורייתא, מודים בעירובי חצירות שהוא מדרבנן שהיא מתרת.

ו. פעם אחת שכחו ולא הביאו ספר תורה מערב שבת (שהיה באחד מן הבתים הפתוחים לחצר בית הכנסת, ולא עירבו, או שהיו חצירות פתוחות למבוי ובית הכנסת פתוח לו, ולא שיתפו במבוי), ומצאו סדינים פרוסים על גבי העמודים גבוהים מן הארץ. (שהיו לרוחב המבוי ולא היו פתוחים מן המחיצה ולפנים אלא בית הכנסת והחצר שכנגדו שבו היה הספר, ונמצא שאר חצירות מסתלקות). והתיר רבי ישמעאל ב"ר יוסי להביא ס"ת אע"פ שהיתה מחיצה תלויה.

ז. התולה לדופן סוכה מחצלת שרחבה ארבעה טפחים ומשהו (וארכה כאורך הדופן), והניח פחות משלשה טפחים עד הקרקע, ופחות משלשה למעלה, אם הסוכה גבוהה עשרה טפחים מצומצמים, כשירה משום לבוד, ואע"פ שצריך להכשירה ע"י לבוד שני פעמים. אבל אם הסוכה גבוהה הרבה, צריך שתהיה המחצלת שבעה טפחים ומשהו, ומעמידה בפחות משלשה סמוך לסכך, נמצא שיש כאן מחיצה עשרה טפחים ע"י לבוד, והיא כשירה לדעת רבי יוסי המתיר מחיצה תלויה.

ח. המעמיד לדופן סוכה פס ארבעה טפחים ומשהו, בפחות משלשה סמוך לדופן שבמקצוע, הסוכה כשירה משום לבוד, ששיעור משך סוכה הוא שבעה טפחים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

דף י"ז

א. הרחיק את הסכך מן הדפנות שלשה טפחים, פסולה, שאויר פוסל בשלשה אפילו מן הצד.

ב. בית שנפחת גגו באמצעו, והוא רחוק מן הדפנות לכל צד, וסיכך על גביו, אם תקרת הבית (שהיא פסולה משום תעשה ולא מן העשוי) נמשכת מן הכותל ועד הסכך ארבע אמות, פסולה. פחות מארבע אמות כשרה, משום הלכה למשה מסיני של 'דופן עקומה'. (אבל לא יישן תחת הפסול).

ג. וכן אם סיכך בחצר שהיא מוקפת אכסדרה, ומחיצות הבתים הן דפנות לה, ותקרת האכסדרה מפסקת סביב בין סכך לדפנות, אם יש ברוחב האכסדרה ארבע אמות, פסולה, פחות מארבע אמות כשרה משום דופן עקומה. ואע"פ שהדפנות לא נעשו לצורך האכסדרה (רק לצורך הבתים), הן מצטרפות עם התקרה להיחשב דופן עקומה.

ד. וכן סוכה גדולה שהקיפיה בדבר שאין מסככין בו, אם יש תחתיו ארבע אמות פסולה, פחות מארבע אמות כשירה משום דופן עקומה, אע"פ שהוא מין סכך פסול. (משא"כ בתקרת הבית ואכסדרה שהוא מין סכך כשר, ופסולו רק משום תעשה ולא מן העשוי).

ה. אויר, פוסל בכל הסוכה בשלשה טפחים. סכך פסול, י"א שבאמצע הסכך פוסל בארבעה טפחים, ומן הצד אינו פוסל אלא בארבע אמות, אבל בפחות מארבע כשר משום 'דופן עקומה'. וי"א שגם באמצע אינו פוסל אלא בארבע אמות.

ו. היה באמצע הגג סכך פסול פחות מארבעה, ולצידו אויר פחות משלשה, הסוכה כשרה, שאין כאן שיעור של סכך פסול, ולא שיעור אויר. ואם מילא את האויר בשפודים, להאומר שסכך פסול פוסל בארבעה טפחים, נפסלה הסוכה, שיש כאן סכך פסול יותר מארבעה. (ותמהו על זה, שהרי הטעם שסכך פסול פוסל בארבעה הוא משום שארבעה טפחים חשוב בכל מקום כרשות לעצמו, ולכן סכך הפסול הוא מקום לעצמו וחוצץ

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

בסוכה זו לעשותה כשתים. וא"כ מאי שנא אם נחלק בסכך פסול לבד, לנחלק בסכך פסול ואויר).

ז. היה באמצע הסוכה סכך פסול פחות מארבע אמות, ולצידו אויר פחות משלשה טפחים, להאומר סכך פסול פוסל בארבע אמות, כשירה, שאין כאן ארבע אמות של סכך פסול. ואם מילא את האויר בשפודים פסולה. אבל כשהוא אויר אינו מצטרף עם הסכך פסול לארבע אמות, שמאחר שאין שיעור אויר וסכך פסול שוה, אינם מצטרפים.

ח. בסוכה קטנה (שאינן בה אלא שבעה טפחים), גם האויר וגם סכך פסול פוסל בשלשה טפחים, שמאחר שיצא מכלל לבוד, אין כאן שיעור סוכה.

ט. בגד שלשה על שלשה טפחים, שייחדו למשכב הזב, נעשה אב הטומאה במשכב הזב או במדרסו. והשק (שיותר עב) בארבעה על ארבעה, העור בחמשה על חמשה, והמפץ בששה על ששה.

י. הבגד והשק (שממשן קרוב להיות שוה), וכן השק והעור, וכן העור והמפץ, מצטרפים זה עם זה להשלים שיעורו של הקל, שאם אין בשק ארבעה טפחים, הבגד שהוא חמור ממנו (שכבר מטמא בשלשה) משלימו לארבעה. אבל השק אינו משלים את הבגד שהוא חמור ממנו. וכן השק משלים את העור, והעור משלים את המפץ. ואע"פ שיש לכל אחד שיעור בפני עצמו, לפעמים שיעורן שוה, שהמקצע אחד מכל אלו (שמשויהו סביב באזמל, ומתקנו יפה), מטמא במושב הזב בטפח על טפח, הואיל וראוי לעשותו תלוי על מרדעת חמור.

יא. סיכך בנסרים של ארבעה טפחים (להסובר שהן פסולים), ויש בין נסר לנסר כמלא נסר, והניח סכך ביניהם, כשירה. להאומר שסכך פסול פוסל בארבע אמות אפילו באמצע, כשרה בכל אופן. ולהאומר שסכך פסול באמצע פוסל בארבעה טפחים, כשירה רק בסוכה שיש בה שמונה אמות מצומצמות, וכשנותן נסר וסכך עד אמצעה מצד זה, וכן מצד השני עד אמצעה, יש סכך כשר באמצע של שמונה טפחים, ויש כאן שיעור סוכה, ונסרים שבצדדים אינם פוסלים, שאומרים דופן עקומה עד הסכך שבאמצע.

דף י"ח

א. סוכה גדולה, שהיה בסככו אויר של שלשה טפחים מן הצד, ומיעטו אפילו בסכך פסול, כשירה, שאין כאן שיעור אויר ולא שיעור סכך פסול.

ב. אבל בסוכה קטנה (בת שבעה טפחים), אם מיעטו בסכך כשר, כשירה, שבפחות משלשה טפחים אומרים 'לבוד' ואין כאן אויר. ואם מיעטו בסכך פסול, פסולה, שאע"פ שאין שיעור אויר ולא שיעור סכך פסול, אע"פ כן שלשה טפחים שאינו מהכשר סוכה, חשובים בפני עצמן, ואין מצטרפין להשלים שיעור הסוכה. ואם היה באמצע הסוכה, י"א שהיא כשירה, שיש דין לבוד גם באמצע. וי"א שהיא פסולה, שאין אומרים לבוד באמצע.

ג. קורה הנתונה על רוחב פתח המבוי כדי להתיר את הטלטול במבוי, והיא יוצאה מכותל זה, ואינה נוגעת בכותל שכנגדה, אם היא רחוקה שלשה טפחים מן הכותל, צריך להביא קורה אחרת. פחות משלשה, א"צ להביא אחרת, משום 'לבוד'. וכן אם היו שתי קורות, אחת יוצאה מכותל זה ואחת מכותל השני, ואין נוגעות זו בזו, והיו ביניהם פחות משלשה, א"צ להביא אחרת, אפילו להאומר 'אין לבוד באמצע', שטלטול מבוי מדרבנן הוא.

ד. ארובה שבגג הבית, ויש טומאת מת בבית שלא כנגד הארובה, בין שיש בארובה טפח ובין שאין בה טפח, כל מה שבבית טמא, אבל הכלים שהן כנגד ארובה, טהורים, לפי שאינם באהל המת. היתה הטומאה כנגד הארובה, כל מה שבבית טהור. ואין אומרים לבוד, שאין לבוד באמצע. וי"א שרק בהלכות טומאה נאמרה הלכה למשה מסיני שאין לבוד באמצע, ולא לשאר דיני התורה.

ה. מין דג קטן הנקרא 'אברומא', אם הוא בא מנהר ששרצים גדלים בו, אסור באכילה, שמרוב קוטנם אין יכול להפרישם. ואם הוא מנהר שאינו מגדל שרצים, מותר. מין דגים קטנים הנקראים 'צחנתא' הבאים מנהר שנקרא 'בב', מותרים באכילה, לפי שהטיט של אותו הנהר אינו מגדיל ומשקיץ שקצים ורמשים. ולאחר שהוסבו לתוכו מים מנהר איתן, אסור, שנהר איתן מגדל שקצים והן יורדים לתוכו.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

ו. חצר המוקפת אכסדרה, וסיכך באוירה של חצר, וסמך הסכך על שפת קירו של אכסדרה, ואין מחיצות פנימיות מועילות לסוכה, שיש בתקרת האכסדרה יותר מארבע אמות, אבל לצד הסוכה יש לאכסדרה 'פצימין', והן עמודין כמין חלונות, וביניהם פחות פחות משלשה, ללשון ראשון הסוכה כשירה לדברי הכל משום לבוד.

ואם אין לה פצימין, לאביי כשירה, שאומרים 'פי תקרה יורד וסותם', כלומר עוביין של נסרים בחודן, וכן עובי ראשיהן הכלה לצד סוכה, יורד וסותם כאילו יש שם דפנות. ולרבא פסולה, שאין אומרים 'פי תקרה יורד וסותם'. ואם עשה קירויו נמוך, ולא נתן ראשי קנים על גבי תקרה שיהא פי תקרה נראה בה, אלא תלאן בשוה לפי הנסרים שאין חודן נראה בסוכה, לדברי הכל פסולה.

ז. וללשון שני, אם אין לה פצימין לדברי הכל פסולה, ואין אומרים פי תקרה, שהתקרה לחלל אכסדרה עשויה, ולא לאויר שחוצה לה, ולפיכך אין פיה נעשה מחיצות לאויר. ואם יש לה פצימין, לאביי כשרה משום לבוד, ולרבא אין אומרים כאן לבוד לפי שהן נעשו לחלל האכסדרה ולא לאויר החיצון. והלכה כלשון ראשון.

ח. ואם הסוכה עשויה באמצע החצר, וסיכך בנסרים עבים שאין רחבים ארבע, ונפחת דופן האמצעי, ושני דפנות מכאן ומכאן קיימין, אין מכשירין אותה לאביי בלשון ראשון משום 'פי תקרה', לפי שהוא כמבוי המפולש, שעשוי לקפנדריא ולבקיעת רבים.

ט. אכסדרה בבקעה (שאינה סמוכה לבית, ואין לה דפנות), לרב מותר לטלטל בכולה, ש'פי תקרה יורד וסותם' והרי היא כרשות היחיד. ואפילו לאביי (וללשון שני גם לרבא) שאין אומרים 'פי תקרה' בסוכה העשויה בחצר מוקפת אכסדרה, כאן שהתקרה נעשית לצורך האכסדרה, אומרים 'פי תקרה'. ולשיטת שמואל אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, שבכל אופן אין אומרים 'פי תקרה יורד וסותם'.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

דף י"ט

א. העושה סוכה עם שתי דפנות כהלכתן, והשלישית סמוכה לאכסדרה, והיא רחוקה מכותלי הבית ארבע אמות, ואין לה פצימין, אלא שהיה לו פצים טפח ויותר שעומד אצל היוצא, והוא משוך רחבו לאחורי סוכה באורך, שהאכסדרה עודף על הסוכה ואינו נראה לתוכה, אלא עומד בשוה לדופן בסופו, או שהוא נראה מבפנים ושוה מבחוץ, הסוכה כשירה.

ב. וכן מבוי שהכשירו בלחי, ונתנו להלן מן הפתח, ששוה וכלה עובי הלחי עם אורך הדופן שבפנים, ונראה שהוא סוף הדופן שאינו בולט כלום לתוך חלל הפתח, אבל בולט לצד רשות הרבים כנגדו או מן הצד, וניכר לעומדים מבחוץ שאינו מן הדופן, הרי זה נידון משום לחי ומותר לטלטל בו.

ג. פסל היוצא מן הסוכה, נידון כסוכה. ונחלקו אמוראים בביאור דין זה: (א) לעולא, הכוונה על קנים היוצאים לאחורי הסוכה, כלומר מחוץ לדופן האמצעי, וסוכה בפני עצמה היא, שיש בה שלש דפנות ושיעור הכשר סוכה, והיא כשירה אע"פ שדופן האמצעי לא נעשה לשם סוכה זו, וכן הדפנות שבצדדין נעשו מתחילה לשם סוכה הראשונה, אלא שהכניס דופן אמצעי לתוכן אחר שראה שדי לו בסוכה קטנה מזו.

(ב) לרבה ורב יוסף, הכוונה כשהסך יוצא מן הסוכה, ואחד מהדפנות שבצדדים נמשך עמהם, והדופן שכנגדו אינו נמשך, שגם חלק זה כשר, ואע"פ שאין בפני עצמו שבעה טפחים, נחשב חלק מן הסוכה, וכדין שתי דפנות כהלכתן ושלישית טפח, שהיא כשירה אע"פ שאינה נמשכת עד הרביעית.

ג) לרבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, הכוונה על סוכה שרובה צילתה מרובה מחמתה, ומיעוטה חמתה מרובה מצילתה, שכולה כשירה ואינה נפסלת באותו המיעוט.

ד) לרבי אושעיא הכוונה על סוכה קטנה, שיש בה סך פסול פחות משלשה, שדינו כסוכה וישנים תחתיו. אבל אויר פחות משלשה, הסוכה כשירה ואין ישנים תחתיו.

ד. טיט הנירוק, שהוא רך וראוי להריקו מכלי אל כלי, מצטרף להשלים במקוה שיעור ארבעים סאה. אבל הטובל בארבעים סאה שכולו טיט נירוק, לא עלתה לו טבילה.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

ה. העושה סוכתו כמין צריף, או שסמכה לכותל, לרבי אליעזר פסולה מפני שאין לה גג, וחכמים מכשירין, ששיפועי אהלים כאהלים הן. ובברייתא השיטה מוחלפת, שלרבי אליעזר הסוכה כשירה, ולחכמים פסולה. וכן פסק רב יוסף. ומטעם זה התיר לישון בכילת חתנים שבסוכה, כשאיין לה גג טפח שוה, שאינו חשוב אהל להפסיק כיון שהוא משופע. ו. ואם הגביה את הסוכה מן הקרקע טפח, או שהפליגה מן הכותל טפח, לדברי הכל היא כשירה.

- א. מחצלת קנים שעשאה לשכיבה, הרי היא כלי ומקבלת טומאה, ואין מסככין בה. ואם עשאה לסיכוך, אינה מקבלת טומאה, ומסככין בה.
- ב. עשאה בסתם, נחלקו תנא קמא ורבי אליעזר בדבר. למסקנת הגמרא אם היא קטנה, לדברי הכל עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה. ואם היא גדולה, לת"ק עומדת לסיכוך ואינה מקבלת טומאה ומסככין בה, ולרבי אליעזר עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה.
- ג. מחצלת של שיפה ושל גמי, שהן רכין, הקטנה, עומדת סתמא לשכיבה, בין אם היא גדולה, כלומר שעשויה מעשה שרשרות שהיא עבה ואינה חלקה, ובין אם היא ארוגה שהיא חלקה, ואין מסככין בה. אבל הגדולה עומדת לסיכוך, ומסככין בה.
- ד. מחצלת של קנים ושל חילת, לשיטת ת"ק, אם היא גדולה, כלומר מעשה עבות וקליעה, מסככין בה אפילו היא קטנה, לפי שאינה נוחה לשכיבה. ואם היא ארוגה אין מסככין בה, שלא היו רגלין לאורגה אלא לשכיבה, שתהא חלקה ונוחה. ולרבי ישמעאל ב"ר יוסי בשם אביו, ולרבי דוסא, מסככין בין בגדולה ובין בארוגה, ששתיהן עומדות לסיכוך ולא לשכיבה ואינן מקבלין טומאה. ודווקא כשאיין לה שפה סביב גבוה מעט. אבל אם יש לה שפה ומקבלת מה שנותנין בה, עשויה לתשמיש לתת פירות על גבה, ומקבלת טומאה (ואין מסככין בה).

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

ה. כל הנעשה אב הטומאה על ידי מדרס, נעשה אב הטומאה כשהוא טמא מת, שאין לך דבר הנטמא במדרס אלא המיוחד לשכיבה, ומכיון שעשוי לתשמיש, כלי הוא. וכל שהוא כלי למדרס, מיטמא בכל טומאה, ואפילו הוא פשוטי כלי עץ. (ויש שמטמא טמא מת ולא מדרס, כגון שהוא כלי ואינו מיוחד לשכיבה, שמטמא בכל טומאות חוץ מטומאת מדרס).

ו. 'החוצלות' לרבי דוסא מטמאין טמא מת, ולא טומאת מדרס. ולחכמים מטמאים גם טומאת מדרס, לפי שעשויים לשכיבה.

ז. ומה הן החוצלות? א) י"א שק שהרועה מניחו תחת ראשו לשכב עליו. שלחכמים עשוי לשכיבה וטמא מדרס. ולרבי דוסא אין טמא מדרס. אבל מטמא טומאת מת, שחשוב כלי, בין כשהוא של שעם ושל גמי, שאע"פ שאין נארג היטב, ראוי הוא לפירות גסים, שאין יוצאים דרך נקב קטן. ובין של שק (נוצה של עזים) ושל ספירא (שיער צוואר הסוס וזנבו), שראוי לקטניות ופירות דקים.

ב) וי"א שחוצלות הן מחצלות. ולא נחלקו על מחצלות של אושא שהן טמאות מדרס, שהן מיוחדות לשכיבה ולא לתשמיש אחר, ולא על של טבריא שהן טהורות ממדרס, שקשות הן ואין אדם שוכב עליהם, במה נחלקו, על של שאר מקומות, שלחכמים טמאות גם משום מדרס שלפעמים מייחדם לשיבה. ולרבי דוסא הן טהורות משום מדרס שרוב בני אדם אין רגילים לייחדם לשכיבה. אבל מטמאים טמא מת כשיש להם שפה, בין של שעם וגמי שראויים לכסות בהם גיגית של שכר, ובין של שק ושל ספירא, שראויים ולוילון או לנפות בהן קמח.

ז. כשנשתכחה תורה מישראל (כלומר הלכות שכוחות מבני בתירא שהיו ראשי ארץ ישראל, ולא כל התורה), עלה עזרא מבבל ויסדה, חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה, חזרה ונשתכחה עלו רבי חייא ובניו ויסדוה.

ח. מחצלת שאין לה שפה מסככין בה, וכשיש לה שפה אין מסככין בה.

הדרן עלך פרק סוכה למסקנא

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

פרק הישן למסקנא

דף כ"א

א. הישן תחת המטה בסוכה, לת"ק, אם היא גבוהה עשרה טפחים, לא יצא ידי חובתו, לפי שאהל מפסיק בינו לבין הסוכה. ולרבי יהודה יצא. וטעמו, י"א לפי שהמיטה עשויה לגבה לישן עליה, ולא לתחתיה, לפיכך אין לה שם אהל. וי"א שרבי יהודה לשיטתו שסוכה צריכה להיות דירת קבע, ואהל עראי אינו מבטל אהל קבע.

ב. טבי עבדו של רבן גמליאל היה תלמיד חכם, וידע שעבדים פטורים מן הסוכה, לפיכך ישן תחת המיטה.

ג. תנאים נחלקו בדין אהל שאינו עשוי בידי אדם לשם אהל: לחכמים נקרא אהל לענין טומאה, ולפיכך, אם יש כזית של מת וכלים תחת חור של טפח שחררוהו מים או שרצים, או שהיתה הארץ מליחה ומתבקעת מאיליה, וכן אבנים או קורות הסדורות זו על זו ויש ביניהם טפח, נטמאו הכלים באהל המת.

ולרבי יהודה אין אהל העשוי בידי אדם נקרא אהל עד שיהא בו כשיעור מלא אגרוף של בן אבטיח, והוא גדול כראש כל אדם. שלמד 'אהל אהל' ממשכן שהוא עשוי בידי אדם. (ולחכמים, נאמר בפרשת פרה כמה פעמים אהל, לרבות אהל העשוי מאליו).

ד. חכמים תיקנו לטמא את הכהן השורף פרה אדומה ולהטביל אותו מיד, כדי להוציא מלבן של צדוקים שהיא פסולה בטבול יום, ולפיכך עשוי בה מעלות הרבה שלא יזלזלו בה. ותיקנו שכל מעשיה יהיו בכלים שאינם

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

מקבלים טומאה, והכהן השורפה פורש שבעה ימים. וגם תיקנו שיהיו תינוקות שטהורים מכל טומאה ממלאים לו מים לקדש בהן מי חטאת. ולפיכך היו בונים חצירות בירושלים על גבי הסלע, ותחתיהם חלל טפח מפני ספק טומאה, ומביאים שם נשים עוברות וילדות שם, ומגדלות בניהם שם שיתעסקו במי חטאת. ומביאים שוורים, ועל גביהן דלתות, ותינוקות יושבים על הדלתות, וכוסות של אבן בידיהם. ובאו עד לשילוח. לת"ק היו יורדים לתוך המים, ומילאום, ועלו וישבו להם, אבל לא היו משלשלים חבל מלמעלה, שלשיטתו צריך מילוי ממש. ולרבי יוסי היו משלשלים ממקומם בחבל שמא יש שם טומאה.

ה. ולרבי יהודה לא הוצרכו להביא דלתות, אלא מביאים שוורים שכריסם רחבות, והתינוקות יושבים עליהם וכריסן מפסיק. וי"א שבדווקא לא הביאו דלתות, לפי שהתינוק אינו ירא ליפול, ובטוח כאילו הוא בעלייה רחבה, ואפשר שיוציא ראשו או אחד מאבריו חוץ לדלת, ויאהיל על הטומאה. לפיכך מביאים שוורים בלי דלתות, ומתוך שירא ליפול, אינו מוציא ראשו מרוחב השור.

ו. השוורים יש להם דין אהל לרבי יהודה אע"פ שעשויים מאליהם, לפי שיש בהם כמה אגרופים, והם עשויים גם לתחתיהם, להגן על בני מעיים שלהם.

ז. לרבי יהודה אהל עראי אינו מבטל אהל קבע, ולרבי שמעון מבטל.

ח. גם שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד, שהשומע צריך ליתן להם לב, שסופה להבין בה דבר תורה, שנאמר 'ועלהו לא יבול', כלומר אפילו דבר קל שבו לא יבול.

ט. הסומך סוכתו בכרעי המטה, לת"ק כשרה. ולרבי יהודה, אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה. וטעמו, י"א מפני שאין לה קבע, שהיא מיטלטלת ע"י המטה, ורבי יהודה לשיטתו שצריך בסוכה דירת קבע. ולפי זה אם נעץ שפודים של ברזל וסיכך עליהם, כשרה, שהרי יש לה קבע. וי"א שטעמו מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה, ולשיטתו גם אם סיכך על שפודים של ברזל פסולה.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ואם סיכך על המטה, ולא סמך הסיכוך בכרעיים, אלא על גבי יתידות, אבל כל דופני הסוכה אינן אלא מטות משלשה צדדים, מודה רבי יהודה שהיא כשירה, לפי שיש לה קבע, ואינה עומדת על דבר המקבל טומאה.

דף כ"ב

א. סוכה שצילתה מרובה מחמתה, כשירה. ואפילו סוכה עניה, שיש בסוכה מעט קנים, ויש בה אויר הרבה, ואין בו שלשה טפחים ביחד, אם צילתה מרובה מחמתה, כשירה.

ב. סוכה המבולבלת, שלא השכיב הקנים זה אצל זה, אלא אחד למעלה ואחד למטה, ומתוך כך חמתה מרובה מצילתה, אם אין בין זה לזה שלשה טפחים, כל שאילו היו מסוככים בשווה היתה צילתה מרובה מחמתה, כשרה. ואם יש בין זה לזה שלשה, אם אין בקנה שהוא למעלה רוחב טפח, פסולה. ואם יש בה טפח, כשרה, שאומרים 'חבוט רמי', כלומר השפל אותו על האויר שתחתיו, אבל בפחות מטפח אין אומרים 'חבוט רמי'.

ג. קורות הבית והעליה שאין עליהם מעזיבה, ואין נסרים ביניהם, והקורות העליונות מכוונות כנגד התחתונות, והיתה טומאה תחת אחת מן הקורות התחתונות, ויש ברוחב הקורה טפח, כלים שתחת אותה קורה בכל ארכה טמאות. וכל מה שתחת שאר הבית, או בכל העליה אפילו למעלה מאותה קורה, טהורות.

ד. היתה הטומאה בין אחת מן הקורות העליונות שבגג העליה, לבין הקורה שמתחתיה בגג הבית, כל כלים הנמצאים בין שתי קורות אלו טמאות, שהעליונה מאהלת על הטומאה, ומביאה את הטומאה על פני כל אורכה תחתיה. היתה טומאה על אחת מן הקורות העליונות, כל מה שכנגדה עד לרקיע טמא, שהרי אין דבר חוצץ הימנה ומעלה.

ה. ואם היו קורות העליונות כנגד אויר שיש בין הקורות התחתונות, ורוחב קורות העליונות ככל רוחב האויר שבין התחתונות, והיתה טומאה תחת אחת מן הקורות, כל הכלים שתחת הבית טמאים, שאומרים בכל הקורות

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

העליונות 'חבוט רמי' והשליכם בין התחתונות, והרי כל הבית מקורה, ונעשה אהל אחד.

ו. וכל זה כשיש בין הקורות התחתונות אויר טפח, אבל אם אין ביניהם טפח, ורוחב הקורות העליונות כשיעור האויר שבין התחתונות שהן פחות מטפח, והיה טומאה תחת אחת מהם, מה שתחתיה טמא, אבל כלים שיש תחת אויר שביניהם או על גביהם טהור, שאין אומרים 'חבוט רמי' על פחות מטפח.

ז. קורה הבאה להתיר טלטול במבוי בשבת, שהיא יוצאה מכותל זה, ואינה נוגעת בכותל שכנגדה, או שתי קורות שאחת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה, ואינן נוגעות זו בזו, אם יש בין הקורה לכותל או בין שתי הקורות פחות משלשה טפחים, א"צ להביא קורה אחרת, משום 'לבוד'. ולרשב"ג אומרים לבוד עד ארבעה טפחים, ולפיכך אם אין ביניהם פחות מארבעה טפחים א"צ להביא קורה אחרת.

ח. קורה המתרת את המבוי, צריך שתהא רחבה טפח, כדי שתוכל לקבל חצי לבינה שהוא טפח ומחצה, שהיא בולטת אצבע לשני צידי הקורה.

ז. ואם לא היתה לו קורה רחבה טפח, ונתן שתים זו בצד זו, וכשהן סמוכות יש בשתיהן יחד טפח, א"צ להביא קורה אחרת. ואם אין להם רוחב טפח ביחד, צריך להביא אחרת. ולרשב"ג אפילו אם אין בשתיהם יחד טפח, מרחיקם זו מזו, ואם יכול להושיב על שתיהם אריח של שלשה טפחים לארכו, שהן בריאות לקבל כובדו וארכו, אין צריך להביא קורה אחרת. ואם לאו, צריך להביא קורה אחרת.

ח. ואם היו שתי הקורות אחת למעלה ואחת למטה, אם אין ביניהם גובה שלשה טפחים, ושניהם בתוך עשרים אמה, ולמעלה מעשרה טפחים, רואים את העליונה כאילו היא למטה, ואת התחתונה כאילו היא למעלה, משום לבוד. אבל אם יש ביניהם שלשה טפחים, צריך להביא אחרת, שאין אומרים 'חבוט רמי' בקורה שהיא פחותה מטפח.

ט. סוכה שצילתה וחמתה שוים, אם שוים מלמעלה, שיש בין קנה לקנה כמלא קנה מצומצם, פסולה, שחמה הנכנסת דרך האויר נראית בארץ

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

רחבה מן הצל של סכך. ואם למטה החמה והצל שוים, בידוע שהקנים רחבים מן האויר, וכשירה.

י. סוכה המעובה בסכך כמין בית, אף על פי שאין הכוכבים נראים מתוכה, כשרה. ואם כשהחמה זורחת עליה אין זהרורי חמה נראים מתוכה, לבית שמאי פסולה ולבית הלל כשירה.

דף כ"ג

א. העושה סוכתו בראש הספינה, אם אינה יכולה לעמוד ברוח המצויה ביבשה, פסולה, שאינה אפילו דירת עראי. ואם יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה ביבשה, שהיא מצויה בים, אע"פ שאינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה בים, כשירה.

ואם יכולה לעמוד ברוח המצויה ביבשה, אבל אינה יכולה לעמוד ברוח המצויה בים, לרבי עקיבא כשירה, שהסוכה אין צריכה להיות אלא דירת עראי. ולרבן גמליאל פסולה, שהסוכה צריכה להיות דירת קבע.

ב. ובאופן שהסוכה שעל הספינה כשרה, וכן העושה סוכה בראש העגלה, מותר לעלות עליה ביום טוב.

ג. העושה סוכה בראש האילן, כשירה, אבל אין עולים לה ביום טוב (וכשירה לחול המועד. או שאם עבר ועלה עליה ביו"ט, יצא), לפי שגזרו חכמים שאין עולים באילן ולא משתמשים בו בשבת ויו"ט, שמא יתלוש.

ד. ואם סמך רוב קרקעית הסוכה באילן, ועשה סביבה בראש האילן שתי מחיצות, ומחיצה אחת עשה בידי אדם בארץ, וסמך קצת קרקעית הסוכה באמצע הדופן, או שעשה שתי מחיצות בידי אדם ואחת באילן, אין עולים לה ביום טוב, שהרי אם ינטל האילן תיפול קרקעית הסוכה, שאינו יכול לעמוד בסמיכת שתי מחיצות בארץ, ונמצא משתמש באילן. אבל אם עשה שלש מחיצות בידי אדם ואחת באילן, עולים לה ביום טוב, שמאחר שאם ינטל האילן יכולה לעמוד בפני עצמה, לא נחשב שמשתמש באילן.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

ה. העושה סוכה בראש גמל או ע"ג בהמה אחרת, לרבי מאיר כשירה, אבל אין עולים לה ביום טוב, שגזרו חכמים שלא לרכוב על בהמה בשבת ויו"ט. ולרבי יהודה פסולה, שצריך שתהא הסוכה ראויה לכל שבעה, שנאמר 'חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים', וזו אינה ראויה ליום ראשון, שהרי אסור לעלות עליה. ולרבי מאיר כשירה, לפי שמן התורה היא ראויה, ורק חכמים גזרו עליה.

ו. עשה דופן סוכה מבהמה, לרבי יהודה כשרה, ולרבי מאיר פסולה, וכן אין עושים לשיטתו מדבר שיש בו רוח חיים לחי למבוי, ולא פסין לביראות (דיומדין שהתירו לבורות של עולי רגלים), ולא גולל לקבר, שאם עשאה כיסוי לארונו של מת, אין בה שם גולל לטמא במגע ומשא ובאהל. (ודין גט אשה ראה להלן כד:).

ז. ונחלקו אמוראים בטעמו של רבי מאיר. לשיטת אביי ורבי זירא, מן התורה מחיצה כשרה היא, וחכמים פסולה. שאם עשה דופן מפיל שאינו קשור, או בהמה שאינה קשורה, הסוכה פסולה, שמא תברח ביו"ט ואין כאן דופן. ואם עשה מפיל קשור הסוכה כשרה, שאינה יכולה לברוח, ואם תמות, יש בנבלתה עשרה טפחים.

ואם עשה דופן מבהמה קשורה, לאביי הסוכה פסולה, שמא תמות ביום טוב, ואין כאן דופן שאין בנבלתה עשרה. ואפילו אם קשרה בחבלים ואינה נופלת במיתתה, פעמים שאין בגובהה אלא שבעה ומשהו, ועומדת פחות משלשה קרוב לסכך, וכשרה ומשום לבד, ובמיתתה מתכווצת ומתרחקת שלשה, ואינו נותן לב לתקנה לפי שאינו ניכר. ולרבי זירא, אם עשה גדר בין רגליה בהוצא ודפנא כדי שלא יהא ריווח בין רגליה, וקשרה בחבלים כדי שלא תוכל לרבוץ, כשרה, שאין יכולה לברוח. ואין חוששים למיתתה, לפי שאינה מצויה. ולמסקנת הגמרא (כד.) רבי מאיר פוסל דופן בהמה מן התורה, שהרי מטהרה משום גולל, ונדחו דברי אביי ורבי זירא.

ח. בת ישראל שנשאת לכהן, והלך בעלה למדינת הים, אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים, שאין חוששים למיתתה. לאביי, דברי רבי יהודה הן, אבל לרבי מאיר חוששים למיתתה, ואסורה בתרומה.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

ט. כהן האומר לאשתו בת ישראל, הרי זה גיטיך שעה אחת קודם מיתתי, אסורה לאכול בתרומה מיד, שמא זו היא השעה שקודם למיתתו, והיא כבר מגורשת. לאביי, דברי רבי מאיר הן, אבל לרבי יהודה אין חוששים למיתה ומותרת בתרומה.

דף כ"ד

א. הלוקח יין מבין הכותים, ואינו יכול להפריש תרומות ומעשרות (כגון שהגיע לילי שבת, או שאין עמו כלים טהורים להפריש לתוכם), לרבי מאיר, אומר שני לוגים שאני עתיד להפריש (ממאה לוג), הרי הן תרומה גדולה, עשרה לוגים מעשר ראשון, ותשעה מעשר שני, ומחלל מעשר שני על מעות שיש לו בביתו, ושותה מיד. וכשיבוא לביתו יפריש, וסומך על ברירה, שנתברר למפרע שמה שהפריש הן התרומה והמעשר. ואין חוששים שיבקע הנוד, שאין בקיעת הנוד מצויה, שיכול למסרו לשומר. ולרבי יהודה (וכן לרבי יוסי ורבי שמעון) אסור לעשות כן, ש'אין ברירה'. וגם אם היו אומרים ש'יש ברירה', היה צריך לאסור שמא יבקע הנוד, ונמצא שותה טבלים למפרע.

ב. לרבי יהודה מתקינים לכהן גדול אשה אחרת קודם יום הכיפורים, שמא תמות אשתו, והתורה אמרה וכפר בעדו ובעד ביתו, ביתו זו אשתו. ואע"פ שלא חשש רבי יהודה למיתה, עשו מעלה בכפרה.

ג. למסקנת הגמרא מחיצה של בהמה פסולה לרבי מאיר מן התורה, שהרי אינה מטמאה משום גולל, ואילו היה פוסל מדרבנן, איך היו מקילים בטומאה. וטעמו: "א משום שמחיצה שעומדת ע"י רוח אינה מחיצה, וי"א שמחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה.

ד. עשה דופן מנוד תפוח ברוח, להאומרים שמחיצה העומדת ברוח אינה מחיצה, פסולה (לרבי מאיר). ולהאומרים שרק מחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה, כשרה, שהרי היא עשויה בידי אדם.

ה. לרבי יוסי הגלילי אין כותבים גט אשה על דבר שיש בו רוח חיים, ועל אוכלים, שצריך לכתוב על דבר שהוא כ'ספר', שאין בו רוח חיים ואינו

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

א. אוכל. ולחכמים כותבים. (ש'ספר' האמור בתורה אינו הקלף שכותבים בו, שהרי לא נאמר בספר, אלא על ספירת דברים בעלמא).

ו. אשה אינה מתגרשת בכסף, אע"פ שהוקש יציאה להויה, שנאמר 'וכתב לה', בכתובה מתגרשת ולא בכסף. ולרבי יוסי הגלילי שנאמר 'ספר' כריתות, ספר כורתה ולא דבר אחר.

ז. האומר לאשתו הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין, ועל מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם, אינו גט, שנאמר 'ספר כריתות', שיהא כורת בינו לבינה, ובתנאי זה היא קשורה בו כל ימיה. אבל אם אמר ע"מ שלא תשתי יין או לא תלכי לבית אביך שלשים יום, הרי זה כריתות.

ח. מחיצה, שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, שהרוח מוליכה ומביאה, אינה מחיצה.

ט. העושה סוכתו בין האילנות, והאילנות דפנות לה, אם היו זקנים ועבים, שאינם מתנענעים ברוח מצויה, וארג את הנוף בהוצא ודפנא, כשרה. ואין גוזרים שמא יבוא להשתמש באילן.

י. פסי ביראות (דיומדים שהתירו חכמים לעשות, כדי למלאות מים מבורות של עולי רגלים), שהיה באחת מפיאותיו אילן שעוביו אמה לכל צד, או גדר מרובע אמה על אמה, או מחיצת הקנים, נדון משום דיומד. ודווקא כשקשר את האילן בהוצא ודפנא, כדי שתהא מחיצה העומדת ברוח מצויה.

יא. אילן המיסך על הארץ, שנופו גדול מאד, וראשי הנוף כפופין סביב על הארץ, ונמצא שהנוף הוא מחיצה סביב האילן, אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים, מטלטלים תחתיו, שאומרים לבוד (כשגבוהה עשרה טפחים מבפנים).

וכל זה כשקשרה בהוצא ודפנא כדי שלא תתנענע ע"י רוח מצויה, אבל אם לא קשרה ואינה יכולה לעמוד ברוח, אינה מחיצה. ודוקא כשאין בה אלא כשיעור בית סאתיים, אבל אם יש בה יותר, דינה ככרמלית שאין מטלטלים בה ארבע אמות, לפי שלא הוקפה לדירה, אלא לשמור אויר השדות שמחוצה לה.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

דף כ"ה

א. מי שהיה כשקידש יום השבת על תל גבוה עשרה, או בגומא שהוא עמוק עשרה, או בקמה שהיא קצורה באמצעה, ושבולות גבוהות עשרה מקיפות אותה סביב (וקשרם בהוצא ודפנא שלא יתנענו ברוח), והיה גדול מארבע אמות ופחות מבית סאתיים, קנה שם שביתתו, ומהלך בשבת בכולה ובחוצה לה אלפים אמה. (אבל ביותר מבית סאתיים לא קנה שביתה, לפי שהמחיצות לא נעשו לדירה).

ב. שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. שנאמר 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך', בלכת שלך אתה חייב בק"ש, ולא בלכת של מצוה.

ג. ומכאן אמרו שהכונס את הבתולה פטור מקריאת שמע (אע"פ שכבר הגיע זמנה), לפי שהוא טרוד בטירדא של מצוה. אבל הכונס את האלמנה, חייב, לפי שאינו טרוד, ויכול לקיים את שתיהם. ומי שטבעה ספינתו בים, חייב בק"ש אע"פ שהוא טרוד, שאינה אלא טירדא של רשות.

ד. האבל חייב בכל המצות האמורות בתורה, וגם אם הוא טרוד, טירדא של רשות היא, שאע"פ שחייב לנהוג אבילות של נעילה רחיצה וסיכה להראות כבוד מתו, אינו חייב להצטער. חוץ מן התפילין שהוא פטור ממנה, לפי שנאמר בהם פאר. ומצאנו שהקב"ה אמר ליחזקאל 'פארך חבוש על ראשך', שאתה חייב בתפילין אפילו באבלותך, אבל שאר אבלים פטורים. ודוקא ביום הראשון, שנאמר 'ואחריתה כיום מר'.

ה. תנאים נחלקו מי הם האנשים שהיו טמאים במדבר ולא יכלו לעשות פסח ראשון: (א) לרבי יוסי הגלילי היו נושאי ארונו של יוסף. (ב) לרבי עקיבא היו מישאל ואלצפן שעסקו בנדב ואביהוא. (ג) לרבי יצחק היו עוסקים במת מצוה (שהיה להם מצוה להתעסק בו, כגון אחד מן הקרובים), וחל יום שביעי שלהם בערב פסח, ולא יכלו לעשות הפסח 'ביום ההוא', אבל למחר כבר היו טהורים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ו. ולמדנו מזה שהעוסק במצוה פטור אפילו ממצוה שיש בה כרת, שהרי נטמאו במת שלהם שבעה ימים לפני הפסח, אע"פ שטומאה זו תעכב על ידם אכילת פסחיהם, הרי שמצוה קלה הבאה לידך, אינך צריך לדחותה מפני חמורה העתידה לבוא.

ז. האבל חייב בסוכה, ואע"פ שמצטער פטור מן הסוכה, זה דווקא צער שבא לו ממילא, כגון חמה או צינה או סירחון, אבל האבל מצער את עצמו, וחובה עליו ליישב את דעתו למצוה.

ח. חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורים מן הסוכה כל שבעה, שהם צריכים לשמחה, ואין שמחה אלא במקום סעודה, ובמקום החופה. ואין אפשר לעשות את החופה בסוכה, לאביי משום ייחוד, שסתם סוכה היו עושים בגג, ואין שם ביאה ויציאה לרבים, ושמא ירד החתן לעשות צרכיו, ויתייחד אחר עם הכלה. ולרבא משום צער החתן, שהמקום צר ופתוח, שאין לה אלא שלש דפנות, ובוש לשחק עם כלתו. ולשיטת אביי, אם רבים נכנסים ויוצאים דרך שם ואין חשש ייחוד, צריך לעשות את החופה והסעודה בסוכה. רבי זירא אכל בסוכה, ושמח בחופה אע"פ שלא אכל שם, שאדרבא, היה שמח יותר בלבו על שזכה לקיים שתי מצוות, מצות סוכה ומצות נישואין.

ט. חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורים מן התפילה, לפי שצריכה כוונה. ופטורים מן התפילין, שמצוי שם שכרות וקלות ראש. ולת"ק חייבים בקריאת שמע, שמצות כוונתה רק בפסוק ראשון ויכולים ליישב דעתם. ולרבי שילא החתן פטור לפי שהוא טרוד, והשושבינין וכל בני החופה חייבים. (ותנאים אלו אין סוברים הדין של 'עוסק במצוה פטור מן המצוה').

דף כ"ו

א. העוסק במצוה פטור מן המצוה. ולפיכך, כותבי ספרים תפילין ומזוזות, הן ותגריהן ותגרי תגריהן, וכל העוסקים במלאכת שמים כגון מוכרי

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

תכלת, פטורים מקריאת שמע ומתפילה ומן התפילין, ומכל מצות האמורות בתורה.

ב. הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבים בלילה, שנאמר בסוכות תשבו, כעין ישיבת ביתו, וכשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה, כך בימי החג לא הצריכו הכתוב למנוע. והולכי דרכים בלילה, פטורים בלילה וחייבים ביום. הולכי דרכים ביום ובלילה, פטורים ביום ובלילה. וההולכים לדבר מצוה, אע"פ שהולכים רק ביום, פטורים ביום ובלילה, שהם טרודים ודואגים במחשבת המצוה ובתיקוניה. וההולכים לשמוע הדרשה ולהקביל פני רבם, הם שלוחי מצוה ופטורים מסוכה.

ג. שומרי העיר ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבים בלילה, שומרי העיר בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום, שומרי העיר ביום ובלילה פטורים ביום ובלילה. שומרי גנות ופרדסים פטורים ביום ובלילה, ואין יכולים לעשות סוכה במקומם, לאביי שאין יכולים לקיים תשבו כעין תדורו, שאינו יכול להביא מטותיו וכלי תשמישו. ולרבא משום 'פרצה קוראה לגנב', שהגנב רואה אותו יושב בסוכה בלילה, ונכנס וגונב הפירות לרוח אחרת. ולדבריו, אם הוא שומר רק כרי של פירות שהוא תמיד לפניו ויכול לשומרו, צריך לעשות סוכה במקומו.

ד. חולים ומשמשיהן פטורים מן הסוכה, ואפילו חולה שאין בו סכנה, ואפילו אם חש בעיניו או בראשו.

ה. מי שאינו יכול לישון בסוכה אלא תחת המיטה משום זבובים, מותר לישן תחת המיטה. וכן מי שאינו יכול לישון בסוכה מחמת סרחון, מותר לישון חוץ לסוכה, שהמצטער פטור מן הסוכה. אבל משמשיו של המצטער, חייבים בסוכה.

ו. אוכלים ושותים עראי חוץ לסוכה. וכמה אכילת עראי? לרב יוסף שנים או שלשה ביצים, ולאביי כשיעור שטועם ההולך לבית המדרש בבוקר, כשדואג שמא ימשכו השמועות.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ז. אין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה, לרב אשי שמא ירדם, ולרבא שאין קבע לשינה, שפעמים שאינו אלא מנמנם מעט ודיו בכך, הלכך זו היא שינתו.

ח. מותר לישן שינת עראי בתפילין, אבל לא שינת קבע, שמא יפיח בהם. ולרב אשי לא הותר שינת עראי אלא כשמניח ראשו בין ברכיו, שאם לא כן אסור שמא ירדם. ולרבא מותר בכל אופן, שאין חוששין שמא ירדם. וכמה היא שינת עראי? כדי הילוך מאה אמה.

ט. וכל זה כשהתפילין בראשו, אבל אם אוחזם בידו, אסור לישן אפילו שינת עראי, שמא יפלו מידו. ואם כיסה את התפילין בסודר והניחם אצל מראשותיו, ישן אפילו שינת קבע, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת.

י. הישן בתפילין ורואה קרי, צריך לסלקן מראשו בעוד הקרי עליו. ואוחז ברצועה, ולא יאחז בקציצה. ולחכמים אסור לישן בתפילין שינת קבע רק שינת עראי.

יא. לא ישן אדם ביום יותר משינת הסוס, והן ששים נשימות, מפני ביטול תורה. רבה לא היה ישן כלל יותר משימות, ולמד כן מרב, ורב למדה מרבי, ורבי מדוד המלך. אביי היה ישן ביום כשיעור ששים פרסה, וקרא עליו רב יוסף מקרא זה: עד מתי עצל תשכב מתי תקום משנתך.

יב. הנכנס לביתו לישן ביום, אם רצה חולץ תפילין, ואם רצה מניחם, שביום אין דרכו לשמש, ולא לישן שינת קבע. אבל הנכנס לישן בלילה, חולץ תפיליו אפילו אם דעתו לשינת עראי, שמא ימלך וישן שינת קבע. ולרבי יוסי בחורים שנשותיהם עמהם חולצים אפילו ביום, שמא יבוא לידי הרגל דבר.

יג. מי ששכח ושימש מיטתו בתפילין, אינו אוחז לא ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו ויטלם, שהידים עסקניות הן, ושמא נגעו במקום הטינופת.

יד. הרוצה להחמיר על עצמו ולאכול או לשתות עראי בסוכה, יכול להחמיר ואין בכך משום יוהרא. וכן היה מעשה אצל רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

טו. רבי צדוק אכל פחות מכביצה חוץ לסוכה, ולא נטל ידיו ולא בירך אחריו, שלשיטתו אין צריך נטילת ידים בפחות מכביצה, ולא ברכת המזון.

דף כ"ז

א. לרבי אליעזר חייב אדם לאכול י"ד סעודות בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה בכל ימי החג, שהתורה אמרה 'תשבו' כעין תדורו, כמו שאוכל בדירה סעודה אחת ביום ואחת בלילה כך צריך לאכול בסוכה. ולחכמים אין לדבר קצבה, שאם רצה יכול להתענות, ורק אם הוא אוכל לא יאכל חוץ לסוכה, שהרי גם בביתו אם רצה אוכל ואם רצה אינו אוכל. חוץ מליל יו"ט ראשון של חג שחייב לאכול סעודה, שנאמר בסוכה חמשה עשר, ונאמר בפסח חמשה עשר, ללמד שהסוכה כדן פסח שלילה הראשון חובה, ששם נאמר 'בערב תאכלו מצות', מכאן ואילך רשות. וחזר רבי אליעזר מדבריו והודה לדברי חכמים.

ב. מי שלא אכל ליל יום טוב ראשון של חג, לרבי אליעזר ישלים לילי יום טוב האחרון של חג, שלאחר סעודת יו"ט, מביא מיני תרגימא לתשלומים של יום ראשון. ולחכמים אין לו תשלומין, ועל זה נאמר 'מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות'.

ג. לרבי אליעזר אין יוצאים מסוכה לסוכה, ואם יצא לסוכה אחרת ביטל מצותה של ראשונה. וכן מי שלא ישב בסוכה ביו"ט ראשון, אין עושה סוכה בחול המועד, שנאמר 'חג הסכת תעשה לך שבעת ימים', עשה סוכה הראויה לשבעה. ולחכמים יוצאים מסוכה לסוכה ועושים סוכה בחול המועד, שדורשים 'תעשה לך שבעת ימים', שיכול לעשותה בחג.

ד. ומודה רבי אליעזר, שאם היה לו סוכה בתחילת החג, ונפלה, שחוזר ובונה בחול המועד, ונקראת סוכת שבעה, שהיא תשלומין לראשונה.

ה. אין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט ראשון של חג בלולב של חבירו, ואפילו הוא שאול, שנאמר 'ולקחתם לכם', שיהא משלכם.

ו. לרבי אליעזר אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו אפילו אם היא שאולה, שנאמר 'חג הסכות תעשה לך שבעת ימים', שיהא משלך.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ולחכמים יוצא בסוכה שאולה, שנאמר 'כל האזרח בישראל ישבו בסכות', מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת. אבל אין יוצאים בסוכה גזולה, שעל זה נאמר 'לך'.

ז. גר שנתגייר או קטן שנתגדל באמצע החג, חייב בסוכה. לרב אליעזר שנאמר 'כל האזרח', ולחכמים מסברא, שהרי עושים סוכה בחול המועד.

ח. רבי אליעזר היה משבח את העצלנים שאין יוצאים מבתיהם ברגל, שנאמר ושמחת אתה וביתך. ואע"פ שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ילך ויחזור לביתו באותו היום.

ט. אין לך שבט מישראל שלא העמיד שופט שהושיע את ישראל, יהושע מאפרים, אהוד מבנימין, גדעון ממנשה, שמשון מזן, ברק מקדש מנפתלי, אבצן (זה בועז) מיהודה, עלי מלוי, תולע מיששכר, אלון הזבולוני מזבלון. (ומשאר שבטים אינו מפורש, ועתניאל ופתח ושמגר ויאיר ועבדון אין ידוע שמות שבטיהם). ואין לך שבט מישראל שלא יצאו ממנו נביאים, יהודה ובנימין העמידו מלכים ע"פ נביאים.

י. פקק החלון, לרבי אליעזר פוקקים בו את החלון אם הוא קשור ותלוי, שמאחר שמתוקן ועומד לכך אין זה לא בונה ולא מוסיף על האהל. אבל אם אינו קשור ותלוי, אין פוקקים בו, לפי שמוסיף על סתימת האהל. ולחכמים פוקקים בכל אופן.

וגם לרבי אליעזר אין איסור אלא כשביטלו, אבל אם לא ביטלו, כגון שהוסיף סדין על הסוכה להגן מפני החמה, וסופו ליטלו, אפשר שמותר. ומ"מ לא רצה רבי אליעזר להתיר בפירוש, מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם.

דף כ"ח

א. רבי אליעזר העיד על עצמו, שמימיו לא קדמו אדם בבית המדרש, ולא ישן בבית המדרש אפילו שינת עראי, ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא, ולא שח שיחת חולין, ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

ב. רבן יוחנן בן זכאי לא שח מימיו שיחת חולין, ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא קדמו אדם בבית המדרש, ולא ישן בבית המדרש אפילו שינת עראי, ולא הרהר במבואות המטונפות, ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא, ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו, ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים. וכן היה רבי אליעזר תלמידו נוהג אחריו.

ג. שמונים תלמידים היו להלל הזקן, שלשים מהם ראויים שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו, ושלשים ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון, עשרים בינונים. גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, ובשעה שיושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו מיד נשרף, שהיו מלאכי השרת מתקבצין סביביו לשמוע דברי תורה מפיו. קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי, שלא הניח מקרא ומשנה תלמוד הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים וחמורים וגזרות שוות, תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים, משלות כובסין משלות שועלים, מעשה מרכבה והויות דאביי ורבא. לקיים מה שנאמר להנחיל אהבי יש ואוצרותיהם אמלא, ואם קטן שבכולן כך גדול שבכולן על אחת כמה וכמה.

ד. מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, בית שמאי פוסלים, ובית הלל מכשירים.

ה. נשים ועבדים פטורים מן הסוכה. למסקנת הגמרא הלכה למשה מסיני שנשים פטורות. ואע"פ שבין כך פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא, היה צד לחייבם, לאביי משום שנאמר תשבו כעין תדורו שיהיו איש ואשתו בסוכה כמו בדירה, ולרבא שהיינו למדים 'חמשה עשר חמשה עשר' מחג המצות שנשים חייבות, ולכך נאמרה הלכה שנשים פטורות.

ו. נשים חייבות בעינוי של יום הכיפורים, שהיא מצות לא תעשה וכתר, והכתוב השווה אשה לאיש לכל עונשים שבתורה, שנאמר 'איש או אשה'. וחייבות גם בתוספת עינוי, אע"פ שאין בה עונש ואזהרה, שנאמר 'ה'אזרח, לרבות את הנשים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

- ז. גרים חייבים במצות סוכה, שנאמר 'האזרח' לרבות את הגרים.
- ח. קטן שלא הגיע לחינוך, פטור מן הסוכה. ואם הגיע לחינוך, חייב מדרבנן. וכל שאינו צריך לאמו חייב משום חינוך בסוכה. ומה נקרא אינו צריך לאמו? "א כל שנפנה ואין אמו מקנחתו, ו"א שניעור משנתו ואינו קורא 'אמא אמא' עד שהיא באה. אבל אם קורא לה פעם אחת ושותק, חייב בסוכה.
- ט. שמאי הזקן מחמיר בכל קטן לחייבו בסוכה. ומעשה שילדה כלתו, ופחת את המעזיבה וסיכך על המטה בשביל הקטן.
- י. כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי, שנאמר 'תשבו' כעין תדורו. כיצד, היו לו כלים נאים, מצעות נאות, מעלן לסוכה. אוכל ושותה ומטייל בסוכה. קורא בתורה ושונה משניות, ולומד תלמוד בגירסא בסוכה. אבל אם לומד בעיון, יכול ללמוד חוץ לסוכה, שמצטער הוא, והאוויר יפה לו להרחיב את דעתו.

דף כ"ט

- א. כלי שתיה, מכניסם לסוכה, לפי שאינם מאוסים. כלי אכילה לאחר אכילה, צריך להוציאם מן הסוכה. כד של חרס ודלי של עץ, מניחם מחוץ לסוכה. נר של חרס, אם יש לו סוכה קטנה של שבעה טפחים, מניחה מחוץ לסוכה. ואם יש לו סוכה גדולה, מניחה בסוכה.
- ב. מי שישב בסוכה וירדו גשמים, מותר לפנות משם משתסרח תבשיל של גריסים שהוא קפוי (לא רך ולא עב). ואם הוא מאניני הדעת, יוצא גם קודם לכן, מזמן שלא יוכל לסבול.
- ג. היה אוכל בסוכה, וירדו גשמים, וירד לגמור סעודתו בבית, ופסקו הגשמים, אין מטריחים אותו לעלות עד שיגמור סעודתו. היה ישן תחת הסוכה, וירדו גשמים, וירד לישן בביתו, ופסקו הגשמים, אין מטריחים אותו לעלות עד שיעור משנתו לאחר עלות השחר, אבל אם הקיץ משנתו

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

קודם עלות השחר, א"צ לחזור לסוכה. וכן אם עלה השחה והוא ישן, א"צ להקיצו.

ד. גשמים היורדים בחג סימן קללה הם. משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו, ושפך לו רבו קיתון על פניו, ואמר לו אי אפשר בשימושך.

ה. בזמן שהחמה לוקה סימן רע לכל העולם כולו, משל למלך שעשה סעודה לעבדיו, והניח פנס לפניהם, כעס עליהם ואמר לעבדו טול פנס מפניהם והושיבם בחושך. כשמאורות לוקין, סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני שמלומדים במכותיהן. משל לסופר שבא לבית הספר ורצועה בידו, מי שרגיל ללקות בכל יום הוא דואג.

ו. כשהחמה לוקה, סימן רע לעובדי כוכבים. לבנה לוקה, סימן רע לשונאיהם של ישראל (לשון סגיהור), שישראל מונים ללבנה ועובדי כוכבים לחמה. כשהחמה לוקה במזרח, סימן רע ליושבי מזרח. במערב, סימן רע ליושבי מערב. באמצע הרקיע, סימן רע לכל העולם כולו. פניו דומין לדם, חרב בא לעולם. לשק (דומה לשחור), חיצו רעב באין לעולם. לזו ולזו, חרב וחיצו רעב באין לעולם. לקה בכניסתו, פורענות שוהה לבוא. ביציאתו, ממהרת לבא. וי"א להיפך. ואין לך אומה שלוקה שאין אלהיה לוקה עמה, שנאמר ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים. ובזמן שישראל עושים רצונו של מקום, אין מתיראים מכל אלו.

ז. בשביל ארבעה דברים חמה לוקה: על אב בית דין שמת ולא נספד כהלכה, ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין לה מושיע, ועל משכב זכור, ועל שני אחים שנשפך דמן כאחד. בשביל ארבעה דברים מאורות לוקין: על כותבי פלסתר (שטרות מזויפים ומכתבי עמל, לשום דופי על אדם, לכתוב בשמו מה שלא צוה), ועל מעידי עדות שקר, ועל מגדלי בהמה דקה בארץ ישראל, ועל קוצצי אילנות טובות.

ח. בשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים נמסרין למלכות: על משהי שטרות פרועים, ועל מלוי ברבית, ועל שהיו יכולים למחות ולא מיחו, ועל שפוסקים צדקה ברבים ואינן נותנים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

ט. בשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים יוצאים לטמיון: על כובשי שכר שכיר, ועל עושקי שכר שכיר, ועל שפורקין עול מעל צואריהם ונותנים על חבריהם, ועל גסות הרוח. וגסות הרוח כנגד כולן, אבל בענוים נאמר 'וענוים יירשו ארץ והתענגו על רב שלום'.

הדרן עלך הישן למסקנא

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

לולב הגזול למסקנא

א. לולב היבש, פסול בין ביום טוב ראשון בין ביום טוב שני, לפי שאינו בכלל 'הדר'. שתהא המצוה מהודרת משום זה א"ל ואנוהו. (וי"א שהוקש לולב לאתרוג שנאמר בו הדר. להלן דף ל"א. ולשיטת רבי יהודה שם לולב היבש כשר).

ב. לולב השאול, ביום טוב ראשון פסול, שנאמר ולקחתם 'לכם', שיהא משלכם. וביום טוב שני כשר.

ג. לולב הגזול, ביו"ט ראשון פסול משום שאינו שלכם. וביו"ט שני, לרבי יוחנן פסול, משום מצוה הבאה בעבירה. ולשמואל כשר, שכמו שיוצא בשאול כך יוצא בגזול.

דף ל'

א. קרבן הגזול פסול, שנאמר 'והבאתם גזול ואת הפסח', ללמד שהגזול דינו כפסח שאין לו תקנה. וטעם הפסול, לפני י"אוש בעלים משום שנאמר 'מכם', וזה אינו שלו. ולאחר י"אוש, אע"פ שכבר קנאו, פסול משום מצוה הבאה בעבירה.

ב. ולכך פסל הקב"ה גזל בעולה, כדי שילמדו ויבריחו עצמן מן הגזל. משל למלך שעבר על בית המכס, אמר לעבדיו תנו מכס למוכסים, אמרו לו והלא כל המכס כולו שלך, אמר להם ממני ילמדו כל עוברי דרכים ולא יבריחו עצמן מן המכס.

ג. תגרים הקונים הדסים מן הנכרים, לא יתלשו בעצמם מן המחובר, אלא הנכרים יתלשו ויתנום להם. לפי שסתם נכרים גזלי קרקעות הם, וקרקע אינה נגזלת, כלומר, שלעולם היא בחזקת בעליה ואינה קנויה לגזלן אפילו

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ביאוש. ולפיכך יתלשו הנכרים שיהיו הן הגזלנים, והבעלים מתייאשים מהם, וכשיגיע ליד התגרים, קנו בייאוש ושינוי רשות. אבל אם יתלשוהו התגרים, יהיו הם הגזלנים. ולא יוכלו לקנות בשינוי מעשה ע"י אגד, לדברי האומר לולב א"צ אגד. וגם להאומר צריך אגד, לא יועיל לשינוי לפי שחוזר לברייתו. ומשום שינוי השם שמתחילה נקרא הדס ולאחר מכן הושענא לא קנו, שגם מתחילה נקרא ההדס הושענא.

ד. וכל זה בהדסים שרוצים התגרים לעצמן, אבל מה שהם מוכרים לאחרים, לא אכפת לן שהתגרים יתלשוהו, שהלוקחים מהם קונים בייאוש ושינוי רשות.

דף ל"א

א. סוכה גזולה, או מי שעשה סוכה ברשות הרבים (שהוא גזל הרבים), רבי אליעזר פוסל, שאין אדם יוצא בסוכתו של חברו, ואם קרקע נגזלת סוכה גזולה היא, ואפילו אם אינה נגזלת סוכה שאולה היא, ואין יוצאים גם בשאולה כיון שאינה שלו. וחכמים מכשירין, שאדם יוצא בסוכתו של חברו, וקרקע אינה נזגלת וסוכה שאולה היא.

ב. וכל זה כשתקף את חברו והוציאו מסוכתו, אבל אם גזל עצים וסיכך בהן, לדברי הכל יצא. שאין זו לא גזולה ולא שאולה, שקנה העצים בשינוי מעשה ושינוי השם. ועוד, שמשום תקנת השבים אין צריך לסתור בנינו אלא יחזור דמי העצים.

ג. ואם גזל סוכה העשויה בראש העגלה ובראש הספינה, גם לחכמים לא יצא. שמאחר שאינה מחוברת לקרקע היא נגזלת, ואין יכול להחזיר דמים אלא כמו שהיא בנויה, שאין כאן משום תקנת השבים כיון שלא טרח לבנותה, ולא הוציא עליה יציאות).

ד. גזל קורה, וקבעה בסוכתו, יכול להחזיר הדמים וא"צ להחזיר הקורה (מדין תקנת 'מריש' שתקנו לגזול קורה וקבעה בבנין), ואע"פ שאין כאן הפסד מרובה ויכול לסתור סוכתו ויחזיר הקורה, מצות סוכה עושה אותה כבנין של קבע. ואע"פ שאין קורה מצויה כל כך לקנות בדמים, אין יכול

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

לומר החזר לי הקורה עצמה. ודוקא בתוך שבעת ימי החג, אבל לאחר שבעה, צריך להחזיר לו הקורה עצמה. ואם חיברה בטיט, יכול להחזיר לו דמים גם לאחר שבעה, שהוא בנין קבוע.

ה. ארבע מינים כמושים, כשרים. יבשים, לחכמים פסולים, שהוקש לולב לאתרוג שנאמר בו הדר. ולרבי יהודה כשרים, ואין דין הדר אפילו באתרוג. (למסקנת הגמרא). ו'הדר' האמור בתורה הוא לשון הָדַר, שהאתרוג דר באילנו משנה לשנה. והביא רבי יהודה ראייה מבני כרכים שהיו מורישים את לולביהן לבני בנייהם. ולחכמים אין ראייה משעת הדחק.

ו. מי שלא מצא אתרוג, לא יביא פרי אחר. ולא תיקנו שיביא כדי שלא תשתכח תורת אתרוג, שמא ימשכו ויביאוהו גם כשיש להם אתרוג.

ז. וכשם שאין פוחתים מארבעת מינים שבלולב, כך אין מוסיפים עליהם. ואפילו להאומר שלולב צריך אגד, ונמצא שמין הניתוסף עומד בפני עצמו, אסור.

ח. אתרוג הירוק ככרתי, רבי מאיר מכשיר, ורבי יהודה פוסל, לפי שלא נגמר פריו. שיעור אתרוג קטן, לרבי מאיר כאגוז, ולרבי יהודה כביצה, שפחות מכך עדיין לא נגמר פריו.

ט. שיעור אתרוג הגדול, לרבי יהודה כדי שיאחוז שנים בידו אחת, שצריך שיהיה הלולב בימין ואתרוג משמאל, ולפעמים יתנו לו אתרוג בימין ולולב בשמאל, וצריך להפכן ולאחוז אתרוג והלולב באחת מידי עד שיחליף, ואם יהיה גדול יותר מדאי אפשר שיפול מידי ויפסל. ולרבי יוסי אפילו אתרוג אחד שאוחזו בשתי ידיו כשר.

י. לולב ששימשו בו לעבודה זרה, כגון לכבד לפניה קרקע, או שעבודתה בלולב, להעבירו לפניה או לזרקה בו, לכתחילה לא יטלנו, שהוא מאוס לגבוה. ואם נטל כשר, אע"פ שאסור בהנאה, מצוות לאו ליהנות ניתנו.

יא. אבל לולב של אשירה של משה, שהיו בשעת כיבוש ארץ ישראל, והצריכן הכתוב שריפה, וכן של עיר הנדחת, פסולה, שלולב צריך שיעור, והעומד לשריפה אין לו שיעור 'דכתותי מכתת שיעוריה'.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

דף ל"ב

א. לולב שנקטם ראשו, פסול. לולב שנסדק, כלומר שנסדקו ראשי העלים, כשר. אבל העשוי כעין מזלג של סופרים, שיש לו שני ראשים וראשו אחד מפוצל, והוא כמין שתי שדראות, מחצית עלים לכאן ומחצית לכאן, פסול.

ב. לולב שראשו כפוף כאגמון, או קוץ, כלומר שיוצאים בשדרה שלו עוקצין כמין קוצים, פסול. לולב שהוא עקום ודומה למגל, אם נעקם לפניו, פסול. ואם לאחריו, כלומר לצד השדרה, כשר, שכך הוא ברייתו. ואם נעקם לצדדין, י"א שהוא כשר וי"א שהוא פסול.

ג. ענף של דקל לאחר שנתקשה כמה שנים נקרא 'חרות', והוא פסול ללולב, שאינו בכלל 'כפות תמרים', שצריך שיהיה כפות, ואם היה פרוד צריך שיכפתנו, וזה אי אפשר לכפותו. ואפילו כשהוא עדיין בן שנה או שנתיים, ולא נתעבה עזו ויכול לכפות ענפיו ע"י איגוד, אין זה בכלל 'דרכיה דרכי נועם', לפי שעשויים כקוצים ומסרטין את הידים. אבל לולב הדומה לחרות, שהתחיל להתקשות ועדיין לא נעשה עץ, כשר.

ד. לולב שכל עליו הן מצד אחד, פסול, שהוא בעל מום.

ה. לולב שנפרצו עליו (שנעשה כמו מטאטא שמכבדין בו את הבית), פסול. ואם נפרדו הראשין כענפי דקל, ואין מצומצמים עם השדרה, אבל מלמטה הן מחוברים בה. לת"ק כשר, ולרבי יהודה יאגדנו מלמעלה, שדורש 'כפות תמרים' לשון 'כפות', ולפיכך אם הוא פרוד, יכפתנו.

ו. ניטלה התיומת של לולב, פסול, לפי שהוא חסר. ואם נחלקה התיומת, ששני עלין עליונים אמצעים, ששם השדרה כלה, נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין שלמטה מהם, י"א שהוא כשר. וי"א שהוא פסול.

ז. זה שמעיקר הדקל הנקרא 'אופתא', שהוא חלק ואין ענף יוצא ממנו לכאן ולכאן, אינו בכלל כפות תמרים, ש'כפות' משמע שיכול להיות פרוד, וזה כפות ועומד לעולם.

ח. ציני הר הברזל, שעלים שלהם קטנים מאד, אם ראשו של עלה אחד מגיע לצד עיקרו של שני, כשרה. ואם לאו, פסולה. ושני דקלים יש ב'גיא

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

בן הינום' הסמוך לירושלים, ועולה עשן מביניהם, וזו היא פתחה של גיהנום. והן 'ציני הר הברזל'.

ט. אמוראים נחלקו בשיעור הלולב וההדס והערבה: לשמואל, ההדס והערבה שלשה טפחים, והלולב ארבעה, כדי שיהא הלולב יוצא מן ההדס טפח. ולרבי יוחנן צריך ששדרו של לולב יצא מן ההדס טפח. ולרבי טרפון משערים שלשה טפחים של הדס באמה של חמשה טפחים בינונים, שמחלקים אמה זו לשש טפחים קטנים, שלשה מהן להדס, ועוד טפח ללולב. ונמצא ששיעור ההדס הוא שני טפחים בינונים ומחצה. ושמואל פסק כמותו, ואע"פ כן הצריך שלשה טפחים, שלא דקדק בלשונו כיון שהוא לחומרא.

י. 'ענף עץ עבות' זה הדס שענפיו חופין את עצו, והוא קלוע כמין קליעה ודומה לשלשלת. אבל לא 'זית' אע"פ שעליו מכסין את עצו, לפי שאינו 'עבות', כלומר מעשה שרשרת. ולא עץ ערמון אע"פ שהוא קלוע, לפי שאין עליו מכסין את עצו. ולא 'הירדוף' לפי שדוקר את הידים, ואין זה 'דרכי נועם'. וי"א משום 'האמת והשלום אהבו', וזה עשוי לסם. וי"א שענף עץ עבות זה הדס, לפי שטעם עצו ופריו שוה.

יא. הדס הגזול והיבש, פסול. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסול. נקטם ראשו, או שנפרצו עליו, פסול.

יב. הדס שהוא 'עץ עבות' כשר, ושאינו 'עץ עבות' פסול. ומהו עץ עבות? לרב יהודה שיש שלש עלים בכל קן שיוצאים מעוקץ אחד. ולרב כהנא אפילו שני עלים בעוקץ אחד, ועלה אחד מלמטה, ועולה ורוכב על השנים. רב אחא בריה דרבא הקפיד ליטול דווקא הדס זה כיון שהכשירו רב כהנא. ולאמימר נקרא הדס זה 'הדס שוטה'.

דף ל"ג

א. הדס הנקרא 'אסא מצראה' (י"מ שגדל על המיצר. וי"מ הדס מצרי), שיש לו שבעה עלים בכל קן, אע"פ שיש לו שם לווי, כשר. שהוא בכלל

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

'עץ עבות' שאמרה תורה. ואם נשרו רוב עליו ונשתיירו בו מיעוט, ועדיין עבותו קיימת, כגון שנשרו ארבע עלים בכל קן ונשארו שלשה, כשר.

ב. הדס שיבשו רוב עליו, ונשארו בו שלשה בדים, שבכל אחד מהם שלשה עלים לחין, והן בראשי הבדים, כשר.

ג. הדס שנקטם ראשו, ועלתה בו תמרה, כשר. ואם נקטם ראשו מערב יום טוב, ועלתה בו תמרה ביום טוב לאחר שנאגד, נסתפקו בגמרא אם יש דיחוי אצל מצוות והוא פסול, או שאין דיחוי אצל מצוות והוא כשר.

ד. המכסה דם חיה או עוף, ונתגלה לאחר מכן, פטור מלכסות. ואם כיסהו הרוח, אם לא חזר ונתגלה, פטור. ואם חזר ונתגלה, חייב לכסות. ו"א שדין זה תלוי בספק, שיתכן שיש דיחוי אצל מצוות ושוב אין מצוה לכסות, אבל מאחר שיתכן שאין דיחוי אצל מצוות, צריך להחמיר מספק ולכסות.

ה. הדס שענביו מרובין מעליו, בין במקום אחד, ובין בשנים ושלשה מקומות, פסול. ודווקא אם היו שחורות, אבל אם היו ענבים ירוקות, כשר, שממין ההדס הן. היו אדומות, פסול, שכשיתייבשו יותר יהיו שחורות.

ו. ואם מיעט את ענביו מערב יו"ט, אם עדיין לא נאגד, לדברי הכל כשר, שאין כאן 'תעשה ולא מן העשוי' שהרי נאגד בהכשר, ולא משום דיחוי במצוות, שהרי לא קרא שם מצוה עליה בדיחוי. ואם מיעטו לאחר שאגדו, כשר גם לדברי האומר יש דיחוי אצל מצוות, שאין אגודתו קריאת שם להיות חל עליו שם לולב פסול לדחות, אלא הזמנה בעלמא היא, ולפיכך אפילו דחוי מעיקרא אין כאן עד שיקדש עליו היום ועודנו בפסולו, שרק כאשר הגיע זמן המצוה ואינה ראויה לו נקרא דחוי.

ז. וביום טוב אסור למעט את הענבים מן ההדס משום מתקן מנא. ואם עבר על דברי חכמים וליקטן ביו"ט, לר"א ברבי צדוק פסול, ולחכמים כשר. ונאמרו כמה דרכים בטעם המחלוקת:

א) י"א שלדברי הכל לולב א"צ אגד, ואפילו אם צריך, אין למדים אגידת לולב מעשיית סוכה שיש בו דין 'תעשה ולא מן העשוי'. ולר"א ברבי צדוק פסול לפי שנדחה בערב יו"ט, ויש דיחוי אצל מצוות, ולחכמים אין דיחוי אצל מצוות. ב) לדברי הכל אין דיחוי אצל מצוות, ולדברי הכל לולב צריך

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

אגד, ונחלקו אם למדים לולב מסוכה לפסול 'תעשה ולא מן העשוי' באגדת הלולב או לא. ג) אם לולב צריך אגד, לדברי הכל נלמד מסוכה לפסול תעשה ולא מן העשוי, ונחלקו אם לולב צריך אגד או לא.

ח. וגם לדברי האומר שאם עבר וליקט הענבים מן ההדס ביום טוב כשר, אפשר שאינו כשר אלא כשהשחירו הענבים קודם יום טוב, שהיה דחוי מעיקרא, אבל אם השחירו ביום טוב, שהיה נראה ונדחה, אפשר שאינו חוזר ונראה, ופסול.

ט. לר"א ב"ר שמעון מותר ללקוט את הענבים מן ההדס ביום טוב כשרוצה לאכלם, אם יש לו הדסים אחרים. אבל אם אין לו אחרים אסור, גם להאומר דבר שאין מתכוין מותר, לפי שהוא 'פסיק רישא'.

י. תנאים נחלקו אם לולב צריך אגד: לחכמים בין שהוא אגוד ובין שאינו אגוד כשר. ולרבי יהודה אגוד כשר, שאינו אגוד פסול. שלמד 'לקיחה לקיחה' מאגודת אגודת אגודה. ואפילו לחכמים שהלולב אין צריך אגד, אע"פ כן יש מצוה לאגודו משום שנאמר 'זה קלי ואנוהו', התנאה לפניו במצוות.

יא. דם שחור באשה, טמא, שאדום הוא אלא שלקה.

יב. מי שהותר לו אגדו של לולב ביום טוב, להאומר לולב אינו צריך אגד, אוגדו כאגודה של ירק, שכורך האגד סביב ותוחב ראשו בתוך הכרך. אבל לא יקשור שני הראשים כאחד כשאר קשרים, לפי שהוא קשר של קיימא. וגם עניבה לא יעשה לדברי האומר עניבה קשירה היא.

דף ל"ד

א. ערבה גזולה ויבשה, פסולה. של אשירה (של משה) ושל עיר הנדחת, פסולה. נקטם ראשה או שנפרצו עליה, פסולה. ערבה כמושה, או שנשרו מקצת עליה, כשרה.

ב. מצוה ליטול ערבה הגדילה על הנחל, שנאמר 'ערבי נחל'. אבל גם ערבות הגדילה בשדה או על ההרים כשרה, שנאמר 'ערבי' לשון רבים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ג. הצפצפה, פסולה. שנאמר 'ערבי נחל', שעלה שלה משוך כנחל. ואיזה ערבה ואיזה צפצפה? ערבה קנה שלה אדום, ועלה שלה משוך, ופיה חלק. צפצפה, קנה שלה לבן, ועלה שלה עגול, ופיה דומה למגל.

ד. וכך דרשו חכמים את המקרא 'קח על מים רבים צפצפה שמו', אמר הקב"ה, אני אמרתי שיהו בני ישראל לפני כערבה, שנשרש ואחוז על מים רבים, והם שמו עצמן כצפצפה שבהרים. ומכאן שה'צפצפה' אינה בכלל ערבה.

ה. ערבה הנקראת 'חילפא גילא', אע"פ שפיה דומה למגל, כשרה. ואע"פ שיש לה שם לווי, התורה אמרה 'ערבי' נחל מכל מקום. אבל ערבה שפיה דומה למסר, פסולה.

ו. מצות ערבה במקדש, לאבא שאול היא מן התורה, שדורש 'ערבי נחל' לשון רבים, אחת ללולב ואחת למקדש. ולחכמים היא הלכה למשה מסיני.

ז. דין עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה, שחורשין בשבילה כל בית סאה ערב שביעית עד ראש השנה. ודין ניסוך המים כל שבעת ימי החג, וערבה במקדש (לחכמים), הלכה למשה מסיני הן.

ח. יש דברים שנשתנה שמם משחרב בית המקדש, וצריך לידע החילוף לפי שהוא נוגע לדיני תורה: א. צפצפה וערבה, שעתה קורין לצפצפה ערבה ולערבה צפצפה, וצריך להביא ללולב הערבה שהיא כשרה, ולא הצפצפה שקורין לה עתה ערבה. ב. שופר של איל כפוף, וחצוצרה פשוטה, שעתה הוחלפו שמותיהם, וצריך ליטול את הכפוף למצות שופר של ראש השנה. ג. שולחן קטן ושולחן גדול, שהיו קורין לאחת 'פתורא' ולשנית 'פתורתא', והוחלפו שמותיהם, ונפ"מ לענין מקח וממכר, שאם מכר לו שולחן גדול לא יתן לו קטן. ד. בית הכוסות והמסס, שהוחלפו שמותיהם, ונפ"מ לענין טריפה, שמחט הנמצא בעובי בית הכוסות כשרה, והנמצא בהמסס פסולה. ה. בורסיף ובבל הוחלפו שמותיהם, ונפ"מ לענין גיטי נשים, שכותבים בה שם העיר.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ט. לדברי הכל מביאים לולב אחד, שנאמר 'כפת' תמרים (כפת חסר, לשון יחיד). וכן אתרוג אחד, שנאמר 'פרי' עץ הדר. ונחלקו תנאים לענין מנין ההדסים וערבות: (א) לרבי ישמעאל מביא שלשה הדסים, שנאמר 'ענף' 'עץ' 'עבות'. ושנים מהן אפשר בקטומים, ואחד שאינו קטום. ולאחר מכן חזר מדבריו, וסובר שמביא הדס אחד, ובלבד שלא יהיה קטום. ושני ערבות, שנאמר 'ערבי' נחל. (ב) לרבי טרפון מביא שלשה הדסים, ואפילו שלשתן קטומים, שאין צריך 'הדר' בהדסים. (ג) לרבי עקיבא אין צריך אלא הדס אחד וערבה אחת, כשם שמביא אחד בלולב ואתרוג. אבל אינו מביא את האתרוג באגודה אחת עם שאר מינים, שלא נאמר 'וכפת' תמרים, אלא 'כפת'.

י. ארבע מינים מעכבים זה את זה, שאם חסר לו מין אחד מהארבע, אין השלשה מצוה, שנאמר 'ולקחתם' שתהא לקיחה תמה.
יא. שמואל פסק הלכה כרבי טרפון שיכול להביא שלשה הדסים קטומים.

דף ל"ה

א. מנין ש'פרי עץ הדר' זה אתרוג? (א) י"א 'עץ פרי' שטעם עצו ופריו שוה, וזה אתרוג. ואין לומר פלפלין, שאם יטול אחת אין לקיחתה ניכרת, ואם יטול שתים או שלשה, התורה אמרה 'פרי', אחד ולא שנים או שלשה. (ב) הדר לשון 'דיר' שיש בו גדולים וקטנים, ועד שבאין קטנים עדיין גדולים קיימים, שהאתרוג גדל באילנו שתים ושלש שנים, וכשבאין וחונטים של עכשיו עדיין גדולים של אשתקד קיימין. (ג) אל תקרי הדר אלא 'הדר', שדר באילנו משנה לשנה. (ד) אל תקרי הדר אלא הדור, שהוא מים בלשון יווני, וזהו האתרוג שגדל על כל מים.

ב. אין ארץ ישראל חסירה כלום, שנאמר 'לא תחסר כל בה'. ואפילו פלפלין. שנאמר 'ונטעתם כל עץ מאכל', שטעם עצו ופריו שוה, וזה הפלפלין. וללמדך גם שהוא חייב בערלה.

ג. אתרוג הגזול והיבש, פסול. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסול, לפי שעומד לשריפה ו'כתותי מיכתת שיעוריה'.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ד. אתרוג של ערלה פסול, לפי שאין בה היתר אכילה, והתורה אמרה 'לכם', שיהא ראוי לכם בכל דרכי הנאתו.

ה. אתרוג של מעשר שני בירושלים, לכתחילה לא יטול, י"א מפני מכשירה לקבל טומאה ע"י שמשירה במים, ומעשר שני צריכה שימור מטומאה. וי"א מפני שמפסידה, שקליפתה החיצונה נמאסת במשמוש הידים, ואסור להפסיד מעשר שני.

ובדיעבד אם נטלה, לחכמים שהוא ממון הדיוט, יצא. ולרבי מאיר שהוא ממון גבוה, לרבי אסי לא יצא, לפי שממון גבוה הוא ולא נקרא ש'לכם'. ולרבי חייא בר אבין יצא, שאין צריך באתרוג דין ממון, אלא שיהא ראוי לאכילה, ומעשר שני בירושלים ראוי לאכילה גם לרבי מאיר.

ו. לרב אסי, עיסה של מעשר שני בירושלים, לרבי מאיר פטור מחלה, שנאמר 'עריסותיכם'. וכן אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח במצה של מעשר שני, שלמדים 'לחם' עוני מ'לחם' הארץ האמור לענין חלה, שצריך שיהא שלכם. ולחכמים חייבת בחלה, ואדם יוצא בפסח במצה של מעשר שני.

ז. אתרוג של תרומה טמאה, פסול, לפי שאין בה היתר אכילה. ושל תרומה טהורה, לכתחילה לא יטול, י"א מפני שמכשירה לקבל טומאה, וי"א שמפסיד קליפתה לאכילה ע"י משמוש ידים. ולשיטתו אם קרא עליה שם תרומה חוץ מקליפתה החיצונה, נוטלה לכתחילה.

ובדיעבד אם נטל של תרומה טהורה, יצא, שיש בה היתר אכילה (לכהן, וישראל יכול להאכילה לבן בתו כהן), ויש בה דין ממון, שהיא ממון גמור שלו ויכול לקדש בה את האשה.

ח. אתרוג של דמאי, בית הלל מכשירין, שהדמאי מותר באכילה לעניים, שרוב עמי הארץ מעשרים, אלא שחכמים החמירו, ולעניים ולאכסנאים (חיילות של מלך) הקילו. וגם אם אינו עני יוצא בה, משום 'מיגו' שיכול להפקיר נכסיו ויעני ותהא ראויה לו. ובית שמאי פוסלים, שלשיטתם אין מאכילים את העניים ואת האכסנאים דמאי.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

ט. עלתה חזזית על רובו של אתרוג, פסול. עלתה חזזית על מיעוטו, אם הוא במקום אחד כשר, ואם הוא בשנים ושלושה מקומות, הרי הוא כמנומר ופסול. ועל חוטמו, פסול אפילו במשהו.

דף ל"ו

א. אתרוג שניטלה פטמתו (ראש האתרוג), פסול. ואם ניטל עוקצו, כשר. (י"מ שרק אם ניטל העץ מה שחוץ לגומא שבאתרוג כשר, אבל אם נתלש העוקץ מתוך האתרוג וחסרו, זהו 'ניטל פטמתו' ופסול).

ב. אתרוג שנקלף במקצתו פסול, לפי שהוא כמנומר. נקלף בכולו, כשר. אתרוג שנסדק, פסול.

ג. אתרוג שניקב, אם חסר כל שהוא, פסול. ואם לא חסר כל שהוא, אם אינו מפולש, ואינו רחב כאיסר, כשר. ואם הוא רחב כאיסר (אפילו אם אינו חסר, כגון שתחב בו יתד עבה), פסול. ואם הנקב מפולש, אפילו אם הוא משהו, ולא נחסר בו כלום, פסול.

ד. בהמה שהריאה שלה נשפכה כקיתון, שהבשר שבתוך הקרום נימוח ונעשה כמים, אם סימפונותיה קיימים, כשרה. ואם לאו, פסולה.

ה. רבא נסתפק מה הדין באתרוג שנולדו בה סימנים אלו, אם היא כשירה כשסימפונותיה קיימים (חדרי הזרע שהגרעינים בתוכם) כמו בטריפה, או שהיא פסולה, שלא הכשירו אלא בריאה שאין האויר שולט בה, אבל אתרוג שהאויר שולט בה, פסולה, לפי שהיא מסרחת.

ו. אתרוג תפוח, אע"פ שאינו סרוח, וסרוח אע"פ שאינו תפוח, פסול. (י"מ תפוח שנפלו עליו גשמים כשהוא תלוש ותפח, וסרוח היינו שנרקב. וי"מ תפוח שנרקב, וסרוח שריחו רע מחמת תולעים שאכלוהו).

ז. אתרוג הכבוש בחומץ או בחרדל, או השלוק (שמבושל ביותר, באור או ברותחים), אתרוג לבן, מנומר, אתרוג העגול ככדור, פסול. וי"א גם אתרוג התיום, ששני אתרוגים דבוקים יחד.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ח. אתרוג הבוסר, שהוא קטן כפול הלבן, לרבי עקיבא פסול, שאינו הדר. ולחכמים כשר.

ט. אתרוג שגידלו בדפוס, ועשאו כמין בריה אחרת, פסול. ואם עשאו כמין קרשים קרשים כעין גלגל של רחיים של מים, הרי הוא כברייתו וכשר.

י. אתרוג הכושי, לאב"י אם הוא גדל כאן והוא שחור כמו כושי, פסול. אבל הכושי עצמו (שגדל בכוש), כשר, שזה דרכו. ולרבא, גם הכושי עצמו אינו כשר אלא לבני בבל, שהן קרובים לכוש ורגילים בהם, אבל לבני ארץ ישראל הרחוקים מארץ כוש, פסול. ואתרוג הירוק ככרתי, לרבי מאיר כשר, ולרבי יהודה פסול.

יא. רבי שמעון פוטר את האתרוגים בקוטנן מן המעשרות, שנאמר 'עשר תעשר את כל תבואת זרעך', כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה. ולחכמים חייב במעשר, לפי שהוא פרי, הואיל ותחילתו וסופו אוכל.

יב. אתרוג החסר כל שהוא, ב"ט ראשון פסול, לפי שמצותה מדאורייתא, והתורה אמרה 'ולקחתם' שתהא לקיחה תמה. ובשאר ימי החג שהוא מדרבנן, כשר. וכך היה רבי חנינא נוהג ביום השני לאכול קצת מן האתרוג בטיבול, ויצא ידי חובתו בנותר.

יג. אתרוג שנקבוהו עכברים, י"א שאינו הדר, לפי שהוא מאוס, ולפיכך אינו יוצא בו אפילו בשאר ימים, שדין הדר נוהג בכל ימי החג, שצריך שתהא מצוה הדורה הואיל ומזכיר שם שמים עליו. וי"א שדינו כשאר חסר ופסול רק ב"ט ראשון.

יד. שיעור אתרוג הקטן, לרבי מאיר כאגוז ולרבי יהודה כביצה. ובגדול, לרבי יהודה כדי שיאחז שנים בידו, ולרבי יוסי אפילו אחד בשתי ידיו. מעשה ברבי עקיבא שבא לבית הכנסת ואתרוגו על כתפו. ולרבי יהודה אמרו לו שאינו הדר.

טו. חכמים התירו לטלטל בשבת פחות מד' אמות שלש אבנים מקורזלות (הראויים לקינוח) להכניסם בבית הכסא, שמשום כבוד הבריות לא גזרו.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ושיעורן כדין אתרוג, שהקטן לרבי מאיר כאגוז ולרבי יהודה כביצה, והגדול לרבי יהודה שיאחז שתיים בידו ולרבי מאיר אפילו אחד בשתי ידיו.

דף ל"ז

א. לרבי יהודה אין אוגדים את הלולב אלא במינו, שסובר לולב צריך אגד, ואם יוסיף דבר שאינו מינו הרי הן חמשה מינים, ועובר משום בל תוסיף. אבל יכול לאגוד בסיב שגדל סביב הדקל, או בעיקר הדקל שחתכו, שגם הם ממינו של לולב. ולרבי מאיר אוגדים בכל דבר, וכן היו אנשי ירושלים אוגדים בגימוניות של זהב. (ולרבי יהודה היו אוגדים מלמטה לשם מצות אגד, והזהב היה לנוי בעלמא).

ב. לרבי מאיר מסככים בכל דבר. ולרבי יהודה אין מסככים אלא בארבע מינים שבולוב, שלמד ק"ו ממצות לולב שאינה אלא ביום ונוהגת רק בארבע מינים, ק"ו על סוכה שנוהגת ביום ובלילה שתהא רק מארבע מינים. (ורבי מאיר לא דן ק"ו זה, לפי שתחילתו להחמיר וסופו להקל, שאם לא יהיה לו ארבע מינים ישב בטל). ומסככים בסיב או בעיקר של דקל גם לרבי יהודה, לפי שהוא מינו של לולב.

ג. י"א שהאוגד את הלולב, צריך לשייר כשיור בית יד מתחת לאגד, כדי שלא יקחנו במקום אגדו, שסובר שהלולב אין צריך אגד, והאגד אינו חלק מן המצוה. וי"א שכל שעשוי לנאותו אינו חוצץ.

ד. הנוטל לולב לצאת בו, י"א שלא יכרוך סודר שבין כתפיו על ידו ויאחוז בו את הלולב, שלקחה ע"י דבר אחר אין שמה לקיחה. וי"א שלקחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה.

ה. מי חטאת, היו מביאים אותם מעיר לעיר בשפופרת של קנים ארוכות, ומצניעים אותם בהם לטהרת טמאים. וכשבא לטהר, מטביל האזוב ומזהה. ואם היה קצר, וכשמכניסו בפי השפופרת אינו מגיע למים שבראש השני, מאריכו כדי סיפוקו בחוט ובכוש, וטובל ומעלה. ואע"פ שנאמר 'ולקח וטבל' שצריך לקיחה בשעת טבילה, חשוב לקיחה (גם להאומר לקיחה ע"י דבר אחר לא שמה לקיחה), שמאחר שחיברו חשוב כגוף אחד. אבל

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

כשמזה, צריך שיאחז באזוב, שאם יאחזנו בסיפוקו הוא מנענע לכאן ולכאן, ואינו מכוון, ומזה על הכלי.

ו. האפר של מי חטאת, היו מביאים בשפופרת, ומקדשים בו את המים בשוקת של אבן, והיה נותן אפר משפופרת למים שבשוקת, שצריך ליתן את האפר למעלה. ואם כשבא לקדש נפל האפר משפופרת לשוקת שלא במתכוון, הקידוש פסול, שצריך לקיים 'ולקחו מעפר שרפת החטאת ונתן' וגו', שיהא לוקח בידו ונותן. אבל אם הפילו בכוונה, כשר, אפילו אם לא אחז את האפר עצמו, אלא שאחז בשפופרת וניערה לתוך השוקת. ומכאן למדנו ש'לקיחה ע"י דבר אחר' שמה לקיחה.

ז. לשיטת רבה, יש לזהר לאחר שאגד את הערבה וההדס יחד, שלא יתחוב הלולב מלמעלה בתוך האגד, שהלולב משיר עלי הדס והערבה, ומשתיירים בתוך האגד, וחוצצים בין מין למין, ואינם אגודים יחד להיות לקיחה אחת. וכן אם הלולב ארוך יותר מדאי מן הערבה, ובא לקצו מלמטה, לא יקצצנו בעודו באגודה, אלא יוציאנו ויקצוץ, ויחזור ויאגוד, שאם לא כן ישתירו עלים של לולב תלושים מן השדרה בתוך האגד, והן חוצצים. ולרבא א"צ להקפיד בכל זה, שמין במינו אינו חוצץ.

ח. הדס של מצוה אסור להריח בו, ואתרוג של מצוה מותר להריח בו, לפי שהדס עומד לריח, וכשהוקצה למצוותו הוקצה מן הריח. אבל האתרוג שעומד לאכילה, לא הוקצה אלא מאכילה ולא מריח.

ט. הדס שהוא מחובר, מותר להריח בו בשבת, שמאחר שאינו עומד אלא לריח, אין לחשוש שמא יתלוש, שהרי יכול להריח ממנו גם במחובר. אבל אתרוג מחובר אסור להריח בו בשבת, לפי שעומד לאכילה, ואם יתירו לו להריח יש לחשוש שיתלשנו כדי לאכלו. (וגם אם יאכלנו במחובר, אין לך תולש גדול מזה).

י. נוטלים את הלולב ביד ימין, והאתרוג בשמאל, לפי שהלולב יש בו שלש מצוות, והאתרוג מצוה אחת. ואין מברכים אלא 'על נטילת לולב' ולא על שאר מינים, לפי שהלולב הוא מין הגבוה ביותר מכל ארבע מינים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

יא. היכן היו מנענעים עם הלולב? בהודו לה' תחילה וסוף, וב'אנא ה' הושיעה נא'. ולבית שמאי גם ב'אנא ה' הצליחה נא'.

יב. שני כבשי עצרת, היה צריך להניפם חיים יחד עם שתי הלחם, כיצד היה עושה? מניח שתי הלחם על שני הכבשים, ומניח ידו תחתיהן, ומניף ומוליך ומביא מעלה ומוריד, שנאמר 'אשר הונף ואשר הורם'. ולמה עושים כן? י"א שמוליך ומביא למי שארבע רוחות שלו, ומעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו. וי"א שמוליך ומביא לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים.

ומזה למדנו ששיירי מצוה, כלומר מצוה שאינה עיקר לעכב הכפרה, מעכבים את הפורענות, שהרי תנופה אינה מעכבת ועוצרת רוחות וטללים רעים.

יג. וכן בלולב כשהוא מנענע בו, צריך שיהיה מוליך ומביא מעלה ומוריד. רב אחא בר יעקב היה מוליך ומביא, ואומר זה חץ בעיניו של שטן. ואין נכון לומר כן, לפי שהיצר יבוא להתגרות בו.

א. מי שבא בדרך ביו"ט שני (שחיוב לולב הוא מדרבנן), ולא היה בידו לולב ליטול, ונכנס לביתו, ושכח ולא נטל לולב קודם אכילה, אם לא יהיה לו שהות ליטול לאחר הסעודה, צריך להפסיק הסעודה וליטול. ואם יהיה לו שהות לאחר סעודה, אין צריך להפסיק, ויטול לאחר סעודה.

ב. ואם לא נטל לולב בשחרית, יטול בין הערבים, שכל היום כשר ללולב.

ג. לא יכנס אדם לאכול קודם תפילת מנחה. ואם התחיל סעודה קודם זמן מנחה, ונמשכה סעודתו והגיע זמן המנחה, אין צריך להפסיק סעודתו. (אם יהיה לו שהות להתפלל לאחר הסעודה).

ד. הקורא את ההלל, מוציא את הרבים ידי חובתם, ועל כל דבר שהוא אומר אומרים אחריו הללויה. ואם היה עבד או אשה או קטן, הואיל ואין מחויב בדבר, אין מוציא את המחויב מידי חובתו, לפיכך מי שהיה עבד או

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

אשה או קטן מקרין אותו, עונה אחריהם מה שהם אומרים. ותבוא לו מאירה, לפי שלא למד. ואם למד, תבוא לו מאירה שמבזה את קונו לעשות שלוחים כאלה.

ה. בן מברך לאביו ברכות המזון, משהגיע לחינוך, שהוא חייב מדרבנן. (וכגון שלא אכל אביו אלא כזית או כביצה, שחייב לברך רק מדרבנן). וכן עבד מברך לרבו, ואשה מברכת לבעלה. אבל אמרו חכמים, תבוא מאירה למי שאשתו ובניו מברכים לו.

ו. מקום שנהגו לכפול בהלל את הפסוקים מ'אודך' ולהלן, יכפול, ומקום שנהגו לפשוט יפשוט. מקום שנהגו לברך אחר הלל, מברך. הכל כמנהג המדינה.

ח. ממנהגינו עתה בבתי כנסיות בקריאת הלל, אנו למדים מה היה עיקר התקנה בקריאת ההלל, לפי שהכל חייבים בקריאתו, ולא היו הכל בקיאים בו, תיקנו שאחד קורא ואחרים שומעים, והכל עונים במקצת. ועתה שכל בני כנסיותינו בקיאים לקרות את כולו, אע"פ כן עונים שתי פעמים הללויה אחר החזן, ועונים הודו אחריו, ואנא ה', מכאן נוכל ללמוד מה תקנו הראשונים לענות למי שאין בקיאים ולבקיאים.

א) ממה שנהגים שהחזן פותח בהללויה, ושותקים ועונים אחריו הללויה והוא שותק, ואין אנו מתחילים לקרות עמו כסדר שאנו גומרים עמו שאר ההלל, למדים שמצוה לענות להללויה בפתחתו, ואפילו הבקיאים.

ב) ממה שנהגין עכשיו לענות עוד הללויה פעם שניה לאחר שהחזן לבדו אומר הללו עבדי ה', ושאר ההלל קורין כולן עמו, אנו למידים תקנה הראשונה, שמי שאינו בקי, או מי שבקי ואינו אומר בפיו אלא סומך על החזן, עונה הללויה על כל דבר ודבר ויוצא ידי חובתו. ולפיכך החזיקו עכשיו במנהג הזה לסמוך בהללו עבדי ה' על החזן, ולענות הללויה, לדעת תקנה ראשונה, שלא ישתכח שמותר בכל הלל לסמוך עליו ולענות הללויה למי שאינו בקי.

ג) ממה שהמנהג שהחזן אומר הודו, ולאחר מכן עונים כולם, למדנו שבראשי פרקים צריכים השומעים לענות ראשי פרקים עצמן, ולא די

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

להם לומר הללוי'ה. ואע"פ שאנו אומרים כל ההלל, החזיקו בתקנה זו שלא תשתכח תקנה הראשונה למי שאינו גומר ושומע מפי החזן.

ד) מה שנוהגים שהחזן אומר את הפסוק 'אנא ה' הושיעה נא', והקהל עונים אחריו, אע"פ שאינו מראשי פרקים, בזה החזיקו להיות סימן לעיקר תקנה, למי שסומך על החזן, שלפעמים צריך לענות אחריו כל דבר ודבר שהוא אומר ואינו יכול לסמוך על השמיעה, וכגון מי שהיה קטן מקריא אותו, שאינו יכול להוציאו ידי חובתו.

ה) ומה שנוהגים כן גם בפסוק 'אנא ה' הצליחה נא', סימן זה החזיקו לדעת שהרוצה לכפול את ההלל כופל, כמו שזה נכפל, שהרי שומע כעונה, וכיון ששמע כבר ואומר לאחר מכן, הרי זו כפילה.

ו) ממה שנוהגים שחזן אומר 'ברוך הבא', והקהל אומרים 'בשם ה', ואין חוזרים על 'ברוך הבא', אלא סומכים על שמיעה מהחזן, ואין עונים גם הללוי'ה, מכאן נלמד למי שאינו יודע לא לקרות ולא לענות, אם שמע וכיון לבו לשמוע, אף על פי שלא ענה, יצא. (וכן המתפללים בצבור ושליח צבור אומר קדיש או יהא שמיה רבא, ישתקו בתפלתן וישמעו בכוונה, והרי הם כעונים. ובגמר הקדושה יחזרו לתפלתם).

ט. מנין לשומע כעונה, שנאמר 'את כל דברי הספר אשר קרא מלך יהודה', אע"פ שלא קרא יאשיהו בעצמו אלא ששמע מפי שפן.

י. לרבא לא יאמר אדם ברוך הבא, וינשים בינתים, ולאחר מכן יאמר 'בשם ה', לפי שהזכרת ה' אין עולה על תחילת דבריו, ונראה כמוציאו לבטלה. וכן לא יאמר 'יהא שמיה רבא', ולאחר מכן מברך, אלא יאמרנו בבת אחת. ולרב ספרא א"צ ליזהר בדבר, מאחר שכוונתו לגמור דבריו.

דף ל"ט

א. רבי היה כופל בהלל מפסוק 'אנא ה' הושיעה נא', ורבי אלעזר בן פרטא הוסיף לכפול מ'אודך' ולהלן.

ב. קודם הלל מצוה לברך, שכל המצוות כולם מברך עליהם עובר לעשייתן. ולאחר הלל, אם נהגו לברך במקומו מברך, ואם לאו לא יברך.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

ג. האתרוג והלולב יש בהם קדושת שביעית. שעיקר הנאת הלולב הוא לכבד את הבית, והוא שעת ביעורו וקלקולו, ודומה להנאת אכילה. ואינו כשאר עצים שעומדים להסקה, והנאתם לאחר ביעורם. (מסקנת הגמרא להלן מ.).

ד. ולפיכך, הלוקח ארבע מינים מעם הארץ לחג של תחילת שנת השביעית, יבקש ממנו שיתן לו את האתרוג במתנה, לפי שאין רשאי לקנותו ממנו, שאין מוסרים דמי פירות שביעית לעם הארץ. ואם לא רצה ליתן לו במתנה, יבליע דמי האתרוג בלולב, שימכור לו הלולב ביוקר כדמי הלולב והאתרוג יחד. ואע"פ שלולב יש בו קדושת שביעית כאתרוג, הרי הדין הוא שבאילנות הולכים אחר חנטה, והדקל שחנטו פירותיו בשישית, מותר בשביעית. אבל האתרוג קדוש, להאומר שהולכים באתרוג אחר לקיטה לענין שביעית.

ה. אין מוסרים דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות, שהתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה, שהפירות חייבים להתבער בשביעית הן ודמיהן, ולא שיעשה בהם סחורה להצניע לאחר שביעית ולהעשיר. ועמי הארץ חשודין על כך. ואם מסר, יאמר הרי מעות הללו יהיו מחוללים על פירות שיש לי בתוך ביתי, ואוכלם בקדושת שביעית.

ו. וכל זה כשלוקח ממנו פירות מן המופקר, אבל הלוקח פירות מן המשומר, אפילו בכחצי איסר, אסור.

ז. הפיגם והירבוזין והשיטים וחלגלוגות והכוסבר שבהרים והכרפס שבנהרות והגרגיר של אפר, פטורים מן המעשר. לפי שאינם חשובים, ובני אדם מפקירים אותן לכל, והפקר פטור מן המעשר. ומותר לקנותם בשביעית אפילו מעמי הארץ כדי שלש סעודות, ואין לחשוש ששמרוהו לפי שאין דרך בני אדם לשומרן.

דף מ'

א. באילנות הולכים אחר חנטה, בין לענין מעשר, ובין לענין שביעית. ובירקות הולכים אחר לקיטה.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ונחלקו תנאים מה דין האתרוג: א) לרבן גמליאל דינו כאילן שיש בו ערלה ורבעי, וכן לענין שביעית הולכים בו אחר חנטה. אבל לענין מעשר הולכים בו אחר לקיטה כירק. ב) לרבי אליעזר, דינו כאילן לכל דבר. ג) לרבתינו באושא, הולכים בו אחר לקיטה בין למעשר ובין לשביעית.

ב. עלי קנים ועלי גפנים שליקטם למאכל בהמה, יש בהן קדושת שביעית. ואם לקטן לעצים, י"א שאין בהן קדושת שביעית. שסתם עצים עומדים להסקה, והתורה אמרה 'לאכלה', שאין קדושת שביעית אלא בדומה לאכילה, שהנאתו וביעורו באים כאחד, משא"כ עצי הסקה שהנאתם אחר ביעורם, שמשנעשו גחלים אופים בהם. (ואפילו אם ליקטם להאיר, אין להם קדושת שביעית, שסתם עצים של היסק ניתנו לבריות להסקה ולא להאיר). וי"א שלא נתמעטו מקדושת שביעית אלא דבר שאין הנאתו שוה בכל אדם, כגון לרפואה או לזלף, אבל עצים העומדים להסקה יש בהם קדושת שביעית, אע"פ שהנאתם אחר ביעורם.

ג. לת"ק אין מוסרים פירות שביעית למשרה, כגון לשרות פשתן ביין של שביעית, ולא לכבס בהם בגדים, ולרבי יוסי מותר. וטעם המחלוקת, לפי שנאמר 'לאכלה' ומשמע אכילה בלבד, ונאמר 'לכם' לכל צרכיכם, ת"ק מרבה כל דבר הדומה לאכילה שהנאתו וביעורו שוה, וממעט משרה וכיבוס שהנאתם אחר ביעורם. ורבי יוסי מרבה דבר השוה בכל אדם, וממעט רפואה או זילוף, או אפיקטויזין (שמועיל להקאה), שאינו שוה בכל אדם.

ד. לרבי אלעזר אין פירות שביעית מתחללים אלא דרך מקח, שכשמוכרה לחבירו, תופסת את דמיה בקדושתה. אבל לא דרך חילול, כגון שאמר הרי פירות הללו מחוללים על מעות האלו. שנאמר 'בשנת היובל הזאת' וגו', וסמוך לו 'וכי תמכרו', דרך מקח ולא דרך חילול. (ודין שביעית כיובל). ולרבי יוחנן מתחללים בין דרך מקח ובין דרך חילול, שדורש 'יובל היא קודש תהיה לכם', שדינו כקודש שמתחלל דרך מקח ודרך חילול.

לרב אשי לא נחלקו רבי אלעזר ורבי יוחנן אלא בפרי שני, כלומר בדמי שביעית, אבל פירות שביעית עצמן, לדברי הכל אין מתחללים אלא דרך מקח ולא דרך חילול.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ה. בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית (איסור קל שבה, כגון סחורה בפירותיה), שהנושא ונותן בפירות שביעית, לסוף מוכר את מטלטליו וכליו מחמת עניות, שנאמר 'בשנת היובל הזאת' וסמוך לו 'וכי תמכרו'.

ו. שביעית תופסת את דמיה בקדושת שביעית, שנאמר 'קודש תהיה לכם', מה קודש תופס את דמיו, כך שביעית. אבל הפרי עצמו אינו נותר לאחר הפדיון (כמו בהקדש), שנאמר 'תהיה' בהווייתה תהא. ולפיכך, אם לקח בפירות שביעית בשר, אלו ואלו מתבערים בשביעית. לקח בבשר דגים, יצא בשר לחולין ונכנסו דגים לקדושת שביעית. לקח בדגים יין, יצאו דגים ונכנס יין. לקח ביין שמן, יצא יין ונכנס שמן. שלעולם האחרון נכנס לקדושת שביעית, והפרי עצמו נשאר באיסורו.

ז. אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללים על בהמה חיה ועוף שחוטים. ועל חיים, על נקיבות אין מתחללים, שמא יגדל מהם עדרים. (ונמצא משה מעשרותיו, ובשביעית נהנה ומתעשר מהם והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה). ועל זכרים, לחכמים אין מתחללים, שגזרו על זכרים אטו נקיבות. ולרבי מאיר מתחללים.

ח. מי שיש לו סלע של שביעית, ורצה לקנות בו חלוק, ואינו יכול, שהתורה אמרה שצריך לאוכלה בתוך הזמן ולא לסחורה, וזה מתקיים לשנה הבאה. ולפיכך ילך אצל חנווני הרגיל אצלו, ואומר לו תן לי בסלע זה פירות, ונותן לו פירות, וחוזר ואומר לחנווני פירות הללו שמכרת לי ונכנסו בקדושת שביעית, נתונים לך במתנה, והחנווני אומר לו הא לך סלע זו שקנית בו ויצא לחולין במתנה, והלה לוקח בה מה שירצה. (ולסובר ששביעית יוצא דרך חילול, א"צ לילך לחנווני, אלא יקח פירות חולין שיש לו בביתו שוה סלע, ומחללם עליהם, ואוכלם בקדושת שביעית, והסלע יצא לחולין).

דף מ"א

א. בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ימים, ובמדינה יום אחד, שנאמר 'ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים, ולא בגבולין שבעה

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ימים. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה, זכר למקדש.

ב. בזמן הבית, היו אוכלים תבואה חדשה משעת הקרבת העומר, אפילו בתוך יום ט"ז ניסן. והרחוקים מירושלים היו מותרים לאכול מחצות היום, אע"פ שלא שמעו שהקריבו את העומר, שאין בית דין מתעצלים בו מלהקריבו קודם חצות.

ג. משחרב המקדש, לשיטת חכמים מותר לאכול מן התורה משעה שהאיר המזרח של יום ט"ז, שכתוב אחד אומר 'עד עצם היום הזה' כלומר עד האיר המזרח, וכתוב אחד אומר 'עד הביאכם', הא כיצד, בזמן שיש עומר עד הביאכם, ובזמן שאין עומר עד עצם היום הזה. ולרבי יהודה אסור לאכול מן התורה עד סוף היום, שדורש 'עד עצם היום' עד עיצומו של יום, ועד בכלל.

ד. רבן יוחנן בן זכאי תיקן לאחר החורבן שיהא כל יום ט"ז אסור לאכול חדש. ו"א שמעיקר הדין מותר כשיטת חכמים, אלא שהיה חושש שמא לשנה הבאה יבנה המקדש בליל ט"ז או בסוף ט"ו סמוך לשקיעה של ליל ט"ז, ולא יהיו פנויים לקצור את העומר עד סמוך ליום, ויש טורח הרבה להכינו, ולא יספיקו להקריבו למחר קודם חצות, ויאמרו אשתקד אכלנו בהאיר המזרח, עתה גם נאכל, ולא ידעו שכשנבנה המקדש רק העומר מתיר. (ובנין בית המקדש העתיד נבנה בלילה וגם ביום טוב, לפי שהוא מן השמים). ו"א שרבי יוחנן בן זכאי דרש כרבי יהודה שאסור לאכול בזמן הזה מן התורה עד סוף יום ט"ז, ואסר להם מעיקר הדין.

ה. יו"ט הראשון של חג שחל בשבת (בזמן המקדש), היו כל העם מוליכים את לולביהם מערב שבת לבית הכנסת, ולמחר כל אחד מכיר את שלו ונוטלו, שבי"ט ראשון אין אדם יוצא בלולבו של חבירו, לא בגזול ולא בשאול, אא"כ נתנו לו במתנה, שנאמר 'לכם' שיהיה משלכם. אבל בשאר ימי החג, אדם יוצא בלולבו של חבירו.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

ו. האומר לחבירו, הא לך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי, ונטלו חבירו, אם החזירו יצא, שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. ואם לא החזירו לא יצא, שנתגלה למפרע שגזול הוא בידו.

ז. רבן גמליאל קנה לולב באלף זוז, להודיעך כמה מצות חביבות עליהן.

ח. לא יחזיק אדם תפילין בידו וספר תורה בחיקו ויתפלל, מפני שטרוד במחשבתו שלא יפלו מידו ויתבזו, ואין דעתו מיושבת עליו בתפילתו. ולא ישתין בהן מים, ולא יישן כשאוחזם בידו לא שינת קבע ולא שינת עראי, שמא יפלו מידו.

ט. וכן לא יאחז בשעה שמתפלל סכין, ולא קערה מליאה, ולא מעות, ולא כיכר, שבכל אלו מתירא שמא יפלו מידו. אבל מותר להתפלל כשלולבו בידו, שנטילתה מצוה היא, ומתוך שחביבה מצוה עליו, אין משאה ושימורה כבד עליו, ואינו טרוד.

י. וכך היה מנהגם של אנשי ירושלים, אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לבית הכנסת ולולבו בידו, קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו, קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע. הולך לבקר חולים ולנחם אבלים ולולבו בידו, נכנס לבית המדרש משגר לולבו בידו בנו וביד עבדו וביד שלוחו, שטרוד בשמועתו וירא שמא יפול. וכל זה להודיעך כמה היו זריזים במצות.

דף מ"ב

א. לשיטת רבי יוסי, הטועה בדבר מצוה, ושגג באיסור כרת, פטור מקרבן. ולפיכך אם הוציא ביו"ט ראשון של חג שחל בשבת את הלולב לרשות הרבים, פטור מקרבן.

ב. ודווקא כשלא יצא ידי חובת נטילה קודם שהוציאו, אבל אם כבר יצא ידי חובתו קודם שהוציאו, מעתה אינו טרוד בדבר מצוה, וחייב בקרבן. ואין יתכן שהוציאו ועדיין לא יצא בו, והרי המגביהו יצא? י"א כשהפכו, שאין יוצאים בארבע מינים אלא בדרך גדילתם, וי"א כשהוציאו בכלי, וגם

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

אם לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה, הוא רק בדרך כבוד כגון בסודר, אבל לא בדרך בזיון כגון בקערה.

ג. ואפילו אם טעה בדבר מצוה, ולא עשה מצוה, פוטר רבי יוסי מקרבן. ולפיכך כהן שמצא עולת העוף בין עופות המלוקים לחטאת (כשעולת העוף רבתה במזרח), וכסבור שחטאת העוף היא, ואכלה, ונמצא שמעל בקדשי שמים בשוגג, פטור מקרבן מעילה, הואיל ונמצאת עם החטאת שאכילתה מצוה, נחשב לטועה בדבר מצוה ופטור, אע"פ שלא עשה מצוה.

ד. השוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו ממום בשבת, אם הביאו מלשכה שאינן מבוקרים, חייב חטאת אפילו לרבי יוסי, וצריך להקריב תמיד אחר. שאין כאן 'טועה בדבר מצוה', כיון שטלאים שבלשכה זו אין עומדים להקרבה.

ה. מחזירים את הלולב למים בשבת כדי שלא יכמוש, אבל לא מוסיפים מים, וכל שכן שאין מחליפין את המים למים אחרים, שהוא טורח לתקן מנא. וביום טוב מוסיפים מים, ובחול המועד מחליפים. (כלומר, מצוה להחליף).

ו. ואפילו אשה שאינה חייבת בלולב, מקבלת מיד בנה או בעלה את הלולב ומחזירתו למים בשבת, שמאחר שראוי לנטילת אנשים, תורת כלי עליו, ומותר בטלטול לכל אדם.

ז. דינים שונים בחינוך של קטן: א) קטן היודע לנענע, חייב בלולב. ב) היודע להתעטף, חייב בציצית. ג) היודע לשמור תפילין שלא יכנס בהם בבית הכסא, אביו קונה לו תפילין. ד) היודע לדבר, אביו לומדו 'תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב', ופסוק ראשון של ק"ש. ה) היודע לשמור גופו מטומאה, אוכלים טהרות שנגע בהם בגופו. אבל לא מה שנגע בידי, אם אינו יודע לשמור את ידיו מתורת סתם ידים. ו) והיודע לשמור את ידיו, אוכלים גם מה שנגע בידי. ז) היודע לישאל, שאם שואלים אותו נגעת בטומאה זו, יודע להשיב הן או לאו או איני יודע, אם היתה הטומאה ברשות הרבים ושאלוהו ואמר איני יודע, ספיקו טהור. ואם היתה ברשות

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

היחיד, ספיקו טמא. (שלמדים מסוטה שספיקה ברשות היחיד טמא). ח. היודע לפרוש את כפיו, חולקין לו תרומה בבית הגרנות. (שאין חולקים תרומה בגורן לקטן אפילו אם בקי לשומרה בטהרה, משום בזיון תרומה, שאין הכל יודעים שבקי לשומרה, אלא משגרים אותה לביתו. אבל כשפורס את כפיו, הכל יודעים שכבר הביא שתי שערות, שאין קטן פורס כפיו). ט. היודע לשחוט, אוכלים משחיטתו, אם גדול עומד על גביו וראה שלא שהה ולא דרס.

ח. קטן שיכול לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס, מרחיקים מצואתו וממימי רגליו ארבע אמות. ובגדול, מרחיקים אפילו אם אינו יכול לאכול בכדי אכילת פרס, שנאמר 'ויוסיף דעת יוסיף מכאוב'.

ט. קטן שיכול לאכול כזית צלי, שוחטין עליו את הפסח, שנאמר 'איש לפי אכלו. ולרבי יהודה עד שיכול לברר אכילה, שנותנים לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו'.

הדרן עלך לולב הגזול למסקנא

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

לולב וערבה למסקנא

א. מצות נטילת לולב במקדש, נוהגת לפעמים ששה ימים, ולפעמים שבעה. שאם חל יו"ט ראשון בשבת, נוטלים שבעה ימים, ואם חל בשאר כל הימים, נוטלים ששה, שלא היו נוטלים בשבת אלא אם חל בו יו"ט ראשון.

ב. וכן מצות ערבה על המזבח, לפעמים היא ששה ימים ולפעמים שבעה, שאם חל יום שביעי בשבת, נוהגת שבעה ימים. ואם חל בשאר ימים, נוהגת ששה. שלא היה דוחה את השבת אלא אם חל ביום השביעי.

ג. קריאת ההלל, ושמחה של אכילת בשר שלמים, נוהגת שמונה ימים. מצות סוכה וניסוך המים, הן שבעה ימים. (החליל של שמחת בית השואבה, היה לפעמים חמשה ימים ולפעמים ששה. ראה להלן פרק החליל).

ד. מן התורה נוטלים לולב במקדש כל שבעה, ובגבולים רק ביו"ט ראשון, ואפילו אם חל בשבת, נוטלים מן התורה, לפי שאין בה מלאכה אלא טלטול בעלמא. אבל חכמים גזרו שלא יטלו בשבת שבאמצע החג אפילו במקדש, שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד, ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים. וביו"ט ראשון שחל בשבת לא גזרו במקדש, לפי שנטילה ביום ראשון חשובה, שנוהגת גם בגבולין.

ה. ובגבולין, בני בבל, אין נוטלים לולב בשבת אפילו ביו"ט ראשון. לפי שאין יודעים בקביעות החודש, ושמא אינו יו"ט. וגם בני ארץ ישראל, למסקנת הגמרא (מזד.) אין נוטלים בשבת, ואע"פ שיודעים בקביעות החודש (שקידשו על פי הראיה אפילו לאחר החורבן), מאחר שבני בבל אין נוטלין, תיקנו שגם הם לא יטלו, כדי שלא יהיו ישראל אגודות אגודות.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ו. וזה היה סדר נטילת לולב במקדש ביו"ט ראשון שחל בשבת: מערב שבת הוליכו כל העם את לולביהן להר הבית, והשמשים מקבלין מהן ומסדרים על האיציטבא, והזקנים מניחין בלשכה. ומלמדים ב"ד לומר, כל מי שמגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה, שאם יגיע לידו לולב של אחר, לא יהיה שאול או גזול. למחר השכימו, והשמשים זרקו לפניהם, וחוטפין ומכין איש את חבירו. וכשראו בית דין שבאו לידי סכנה, תיקנו שיהא כל אחד נוטל בביתו.

דף מ"ג

א. מצוה מן התורה ליטול לולב ביו"ט ראשון אפילו בגבולין, שנאמר 'ולקחתם', שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד. ולא יטול שאול או גזול, שנאמר 'לכם', שיהיה משלכם.

ב. מכשירי לולב, לרבי אליעזר דוחה את השבת (ביום ראשון שחל בשבת), שנאמר 'ביום' אפילו בשבת. ולחכמים אינו דוחה.

ג. אין לולב ניטל בלילה, שנאמר 'ביום' ולא בלילה. ורבי אליעזר (שדורש ביום למכשירי לולב בשבת), דורשה מ'שבעת ימים' ולא לילות.

ד. מצות סוכה נוהגת גם בלילה, ואע"פ שנאמר 'ימים', דרשו 'תשבו תשבו' בגזירה שוה ממילואים, שנאמר שם 'ימים' ונוהג גם בלילה (שנאמר ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה).

ה. מצות ערבה על המזבח, דוחה שבת ביום השביעי, כדי לפרסמה שהיא מן התורה (שאינה מפורשת להדיא). ולא גזרו משום ד'רבה' כמו בלולב, לפי שמסורה לשלוחי בית דין ולא לכל אדם, והם יביאוהו למקדש מערב שבת. אבל בשאר ימי החג אין דוחה שבת, כדי שלא יזלזלו בלולב. ולא תיקנו שידחה ביום ראשון, שאז היו אומרים שעיקר הדחיה היא משום לולב, ואגב לולב דחו גם לערבה, ולא יהיה פרסום שערבה היא מן התורה. ומאחר שלא יכלו לתקן ביום ראשון, תקנו שתדחה ביום אחרון.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ו. לאחר החורבן, נוהגת ערבה ביום השביעי בגבולין משום מנהג נביאים. וכשחל בשבת, לא התירו לשלוחי בית דין ליטול ערבה ולחבטה כדי לפרסם שבמקדש היא מן התורה, אפילו בארץ ישראל שבקיאים בקביעת החודש, י"א משום שלעולם לא יחול יום שביעי של חג בשבת (ואם יחול ע"פ החשבון מעברים את אלול). וי"א שהוא חל, אלא מכיון שאין דוחה בבבל לפי שאין בקיאים בקביעות החודש, אינו דוחה גם בא"י. (וכדין בלולב של יו"ט ראשון שחל בשבת, שגם בני א"י אין נוטלים).

ז. י"א שבמקדש לא היו נוטלים ערבה ביד, אלא זוקפין אותה בצדי המזבח. וההקפה היתה בלולב ולא בערבה. ונדחו דבריו, אלא נוטלים ערבה ביד ומנענים אותה, ומקיפין בה הכהנים את המזבח. ובכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, וביום שביעי שבע פעמים.

דף מ"ד

א. מן התורה אין חיוב ליטול לולב בגבולין אלא ביום ראשון, וחכמים תקנו ליטול בכל שבעה, זכר למקדש. אבל בערבה לא תקנו כל שבעה בגבולין זכר למקדש, לפי שאין לה עיקר מן התורה בגבולין כלל.

ב. מצות ערבה במקדש, לאבא שאול היא מן התורה, שדורש 'ערבי נחל' לשון רבים, אחת ללולב ואחת למקדש. ולחכמים היא הלכה למשה מסיני.

ג. דין עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה, שחורשין בשבילה כל בית סאה ערב שביעית עד ראש השנה. ודין ניסוך המים כל שבעת ימי החג, וערבה במקדש (לחכמים), הלכה למשה מסיני הן.

ד. לשיטת ריש לקיש, כהנים בעלי מומין נכנסים בין האולם ולמזבח כדי לצאת ידי חובתם להקיף את המזבח בערבה. ולרבי יוחנן אין הכרח בדבר, שמא אין חובה על כולם בנטילה אלא בזקיפה, וכהן אחד זוקף לכולם. ושמא לא נאמרה בכהנים בעלי מומין אלא בתמימים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

ה. מצות ערבה בגבולין ביום השביעי, לרבי יוחנן הוא יסוד נביאים, כלומר תקנה שתיקנוהו. ולרבי יהושע בן לוי מנהג נביאים הוא שהנהיגו את העם, אבל אינה תקנה. ולשיטתו אין מברכים עליה, שאינו יכול לומר 'וצונו', שאפילו לא תסור אין כאן.

ו. י"א שבגלות בבל נשתכחה תורה ומצוות במקצת, וחזרו נביאים אחרונים ויסדום. ולרבי יוחנן לא נשתכחה.

ז. י"א שערבה אינה ניטלת אלא בפני עצמה, ואין אדם יוצא בערבה שבלולב, אפילו אם הגביהה וחזר והגביהה. וי"א שאדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב.

ח. ערבה צריכה שיעור. וכמה שיעורה? י"א שלשה בדי עלין לחין. וי"א אפילו עלה אחד בבד אחד.

ט. אסור לקשקש את האילן בשביעית כדי להשביחו, שנאמר 'והשביעית תשמטנה ונטשתה', תשמטנה מלקשקש ונטשתה מלסקל. אבל קשקוש הבא לקיים את האילן, מותר. ואם שכר פועל לקשקש אילנות בשביעית קשקוש המותר, אסור לפרוע שכרו מן הפירות, אלא יפקירנו לעניים וישלם לפועל מכיסו.

יא. לא יהלך אדם בערבי שבתות יותר משלש פרסאות, אלא ישבות בעוד היום גדול, ויכין לו סעודת שבת. י"א שדין זה רק כשהולך לביתו, שבני הבית אין יודעים שיבא היום, ואין מכינים לצורכו. אבל כשהולך לאכסניא, מותר, שאינו סומך על בני הבית אלא על סעודתו שנושא עמו. וי"א שאסור בין לביתו בין לאכסניא, שאפילו לביתו שהכל שלו אין יכול לסמוך, ק"ו כשהולך לאכסניא שלא ימצא כלום.

דף מ"ה

א. מצות ערבה כיצד, מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא (שהיה מוצא ממש המלך), ומלקטים משם מורביות של ערבה, וזוקפין אותם בצדי המזבח וראשיהם כפופים על המזבח. והיו רכות וארוכות, וגבוהות

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

י"א אמה, וכשהיה מניחם על אמה של כניסת היסוד, היו גוחות על המזבח אמה.

כיצד? גובה המזבח עם הקרנות עשר אמות. בגובה אמה מן הקרקע, היה נכנס אמה, וזהו היסוד. עלה חמש אמות, נכנס אמה, זהו הסובב. עלה עוד שלש אמות, הגיע לגג המזבח שהוא תשע אמות. ועליו היו הקרנות בגובה אמה. ואם היה מניח את הערבות על הקרקע, היה צריך ליתנם באלכסון כשרגליהם משוכים מן המזבח מפני הכניסות, ולא יהיו מגיעים לשתי אמות מעל המזבח. ולכך הניחם על היסוד שהוא גבוה עד הגג שמונה אמות, והטייתן מפני כניסת הסובב ממעטת קצת מגובהן, שצריך למשוך רגליהם לשפת כניסת היסוד, נמצאו גבוהות יותר משתי אמות, ומהן אמה שהיו גוחות, ולמטה מן הגחיייה יותר מאמה, שלא יהו נגררות על גבי המזבח. ועל זה נאמר 'אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח'.

ב. לאחר זקיפת הערבות, תקעו והריעו ותקעו. בכל יום הקיפו את המזבח פעם אחת, ואומרים אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא. ולרבי יהודה אומר אני והו הושיעה נא (ש'אני והו' בגימטריא אנא ה'). ועוד שהוא מע"ב שמות). וביום שביעי הקיפו את המזבח שבע פעמים.

ג. בשעת פטירתם מן המזבח, היו אומרים 'ופי לך מזבח יופי לך מזבח, כלומר היופי הזה אנו עושין לך, שאתה מכפר עלינו. ולרבי אלעזר אמרו 'ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח'. ואין בזה משום שיתוף של שם שמים ודבר אחר, שכוונתם ליה אנחנו מודים, ולך אנו משבחין שאתה חביב לפניו לכפר עלינו. ליה אנחנו מודים, ולך אנו מקלסין.

ד. כדרך שעשו בערבות בחול, כך היו עושים בשבת, אלא שהיו מלקטין אותם מערב שבת, ומניחין אותן בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו.

ה. ביום השביעי (לאחר שיצאו ידי חובת לולב), היו הגדולים שומטים את לולבי התינוקות מידם, ואוכלים אתרוגיהם, ואין בדבר משום גזל, או משום דרכי שלום, שכך נהגו מחמת שמחה.

ו. כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר 'אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח'.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ז. כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה (שקורא לחג עונג במאכל ומשתה. ויש אומרים יום שלאחר החג), מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר 'אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח'.

ח. כל המצות אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן, כגון קרשי המשכן, ועמודים, ולולב והדס וערבה, שנאמר 'עצי שטים עומדים' שעומדים דרך גדילתן.

ט. י"א שקרשי המשכן נקראים 'עצי שיטים עומדים', לפי שמעמידים את ציפויים. שציפוי זהב קבוע בהן במסמרות של זהב, ולא היה טס ארוך כמדת הקרש שיעמוד מאיליו. ויש דורשים שעומדים לעולם ולעולמי עולמים, שלא תאמר אבד סיברם ובטל סיכויים משנגנז אהל מועד.

י. רבי שמעון בן יוחי אמר על עצמו: יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, מיום שנבראתי עד עתה. ואם אליעזר בני עמי, מיום שנברא העולם ועד עכשיו. ואם יותם בן עוזיהו עמנו, מיום שנברא העולם עד סופו.

יא. י"ח אלף צדיקים סובבים לשכינה, אבל אין זוכים לראות באספקלריא המאירה, שמחיצה חוצצת ביניהם לשכינה. ל"ו צדיקים בעולם מקבלין פני שכינה בכל יום, והם רואים באספקלריא המאירה, אבל אין זוכים ליכנס אלא ברשות. ויש צדיקים שזוכים ליכנס בלא רשות, ועליהם אמר רשב"י: ראיתי בני עלייה והן מועטים, אם אלף הן אני ובני מהם, אם מאה הם אני ובני מהם, אם שנים הן אני ובני הם.

יב. כל המשתף שם שמים ודבר אחר, נעקר מן העולם, שנאמר 'בלתי לה' לבדו'.

יג. לרבי יוחנן בן ברוקא היו חובטים בשביעי של חג חריות של דקל בצדי המזבח, ונקרא יום חיבוט חריות. י"א שדרש 'פפת תמרים' לשון רבים, אחת ללולב ואחת למזבח. (ולחכמים אין חובטין, שדורשים המסורת שהיא 'כפת' לשון יחיד). וי"א שלא דרשה מן המקרא אלא מסברא, שהוא סימן יפה לקילוסן של ישראל, שכמו שהתמר אין לו אלא לב אחד, כך ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

דף מ"ז

א. חכמים נחלקו בדין ברכה על הלולב ועל הסוכה בשבעת ימי החג: (א) לשמואל מברכים על לולב שבעה ימים, ועל הסוכה רק ביום ראשון, שמצות לולב אינה אלא ביום, והלילות מפסיקים, נמצא כל יום מצוה בפני עצמו. ואע"פ שבשאר ימים אין חיוב לולב אלא מדרבנן, מברכים על מצוה דרבנן. אבל סוכה שנוהגת גם בלילות, כל שבעה ימים הן כיום אחד ארוך, ויוצא בברכה אחת שבירך בתחילת החג. (ב) לרבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, מברכים על סוכה כל שבעה, שהיא מן התורה בכל ימי החג, ואע"פ שהמצוה נוהגת בלא הפסק, מברכים עליה כל זמן שמקיימה. ועל הלולב מברכים רק ביום ראשון שהוא מן התורה, ולא בשאר ימים שאינן אלא מדרבנן. ובזמן המקדש, היו מברכים על לולב במקדש כל שבעה, כיון שהיא מן התורה. (ג) לרבין בשם רבי יוחנן מברכים על שניהם כל שבעה ימים.

ב. לרבי מברכים על תפילין כל זמן שמניחם, ואפילו חולצן ומניחן מאה פעמים ביום. ולשיטתו מברכים על סוכה כל שבעה. (אע"פ שכולם כיום אחד ארוך). ולחכמים אינו מברך אלא שחרית בלבד. ולשיטתם מברכים על סוכה רק ביום ראשון. אביי פסק הלכה כרבי, ורבא פסק כחכמים, ואע"פ כן עשה רבא כדברי רבי. וכן הלכה. וי"א שמברכים על תפילין כל זמן שממשמש בהן.

ג. להלכה מברכים על סוכה כל שבעה (אע"פ שהלילות אינן מפסיקין, כדין תפילין לשיטת רבי), ומברכים על לולב כל שבעה, שמברכים על מצוה דרבנן כמו במגילה וחנוכה.

ד. המדליק נר של חנוכה מברך ביום ראשון שלש ברכות, להדליק נר חנוכה, שעשה נסים, ושהחיינו. ובשאר ימים מברך שתיים, להדליק, ושעשה נסים. ואע"פ שאינה מן התורה, יכול לומר 'וצונו', י"א משום לא תסור, וי"א משום שאל אביך ויגדך.

ה. הרואה נר של חנוכה ביום ראשון מברך שתי ברכות, שעשה נסים ושהחיינו. ובשאר ימים מברך רק שעשה נסים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ו. העושה לולב בערב יו"ט לעצמו, מברך שהחיינו. נטלו ביו"ט לצאת בו, מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב.

ז. וכן העושה סוכה לעצמו, מברך שהחיינו. נכנס לישב בה, מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה. ואם היתה הסוכה עשויה ועומדת, אם יכול לחדש בה דבר, מברך שהחיינו כשמחדש. ואם לאו, מברך שתי הברכות כשנכנס לישב בה. ורב כהנא סידר את שתי הברכות על כוס של קידוש.

ח. מי שהיו לפניו מצות הרבה, לת"ק מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצוות. ולרבי יהודה מברך על כל אחת בפני עצמה, שנאמר 'ברוך ה' יום יום', בכל יום תן לו מעין ברכותיו, וכן בכל דבר ודבר תן לו מעין ברכותיו. והלכה כדבריו.

ט. מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק, אבל מדת הקב"ה, כלי מלא מחזיק וריקן אינו מחזיק, שנאמר 'והיה אם שמוע תשמע', אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע. וי"א אם שמוע בישן תשמע בחדש, ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע.

י. דבר שהוקצה למצותו, אסור להשתמש בו. ולפיכך הסוכה אסורה להסקה עד סוף יום שמיני, ואע"פ שהמצוה היא שבעה ימים, מכיון שאם יזדמן לו סעודה בבין השמשות של שמיני חייב בסוכה, הרי הוקצה בבין השמשות, ודבר שהוקצה בבין השמשות הוקצה לכל היום.

יא. וכן האתרוג אסור באכילה בימי החג, אפילו אם נפסלה, לפי שהוקצה למצותה. ונחלקו אמוראים עד אימתי אסורה: א) לרבי יוחנן ורבי זירא אסורה עד סוף יום השביעי, אפילו לאחר שיצא בה, לפי שהוקצה לכל היום שהמצוה נוהגת בה. אבל ביום שמיני מותר, שלא הוקצה בבין השמשות. ולתינוקות היא מותרת אפילו ביום השביעי לאחר שיצאו בה. ב) לריש לקיש מותרת ביום השביעי לאחר שיצאו אלא למצותה, וכיון שגמר מצותה מותרת. ג) לאבוה דשמואל, אסורה גם ביום שמיני, שמאחר שאסורה בבין השמשות של שמיני שמא הוא יום שביעי, הוקצה לכל יום השמיני.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

יב. הפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים, לרב כל אחת יוצא בה ואוכלה לאלתר, שסובר כדברי האומר שלא הוקצה אלא למצותה. ולרב אסי כל אחת יוצא בה ואוכלה למחר, שסובר שהוקצה לכל אותו היום.

יג. ובחול"ל שנוהגים שני ימים טובים, נחלקו אמוראים עד מתי האתרוג אסור באכילה (להאומר שאסורה כל היום), לאביי אסורה בשמיני משום שהוא ספק שביעי, אבל ביום תשיעי שהוא ספק שמיני, מותרת. ולמרימר מותרת אפילו ביום שמיני שהוא ספק שביעי. והלכה כאביי.

יד. לא יתן אדם ביו"ט ראשון את לולבו לתינוק קודם שיצא בו, שהתינוק קונה אותו, שחכמים תקנו לו זכיה לעצמו, ואינו יכול לחזור ולהקנותו לפי שאינו בר דעת.

טו. לא יאמר אדם לתינוק שיתן לו דבר ולבסוף אינו נותן לו, משום שמלמדו שקר.

דף מ"ז

א. אמוראים נחלקו ביום שמיני של חג בחול"ל, שהוא ספק שביעי, מה דינו לענין ישיבת סוכה. א) ללשון ראשון, הכל מודים שיושבים בסוכה, ונחלקו אם מברכים על הסוכה או לא. ב) וללשון שני לדברי הכל אין מברכים על הסוכה, ונחלקו אם יושבים בסוכה או לא. ולהלכה יושבים בסוכה, ואין מברכים.

ב. בשמיני של חג מברכים ברכת שהחיינו, ובשביעי של פסח אין מברכים. שיום שמיני של חג חלוק משבעת הימים לענין ישיבת סוכה, ולענין מצות לולב, ולדברי חכמים גם בניסוך המים שלא היה נוהג בשמיני. אבל שביעי של פסח אינו חלוק משאר ימים. (ואע"פ שחלוק מלילה הראשונה שיש בה חובת מצה, אינו חלוק מיום אלא מלילה. ועוד שחלוק מלפני פניו, ויום שמיני של חג חלוק מלפניו). ולרב ששת אין מברכים שהחיינו בשמיני של חג. ולהלכה מברכים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ג. ועוד חילוקים יש בין יום שמיני לשאר ימי החג: א. שבשאר ימים מקריבים פרים הרבה שמתמעטים והולכים עד שבעה, וביום שמיני אין מקריבין אלא פר אחד בלבד. ב. בשאר ימים נאמר 'וביום', וביום שמיני 'ביום', ואינו כמוסיף על הראשונים. ג. ביום שביעי נאמר 'כמשפטם', ומשמע כמשפט כל קרבנות של שאר ימים, ובקרבנות של שמיני נאמר 'כמשפט', עשאו משפט חלוק לעצמו.

ד. הפרים והאילים והכבשים האמורים בקרבנות החג לכל יום, לת"ק מעכבים זה את זה, שאם חסר אחד מן הראוין לאותו היום, אין מקריבין. ולרבי יהודה הפרים אינן מעכבין, שאם יש להם פחות ממנין הפרים של אותו היום, מקריבים כמה שיש להם, שממה שמתמעטים מיום ליום, יש ללמוד שלא הקפידה תורה על מנינם לעכב. אבל האילים והכבשים שמנינם שוה בכל יום, מעכבים. ואע"פ שביום שמיני הם מתמעטים, השביעי חשוב רגל בפני עצמו, ואין למדים ממנו לקרבנות החג.

ה. מי שלא בירך שהחיינו ביו"ט ראשון של חג, מברך למחר או ליום אחר. וגם אם אין לו כוס, אומרו בשוק.

ו. פסח שני אין טעון לינה, שנאמר 'ופנית בבוקר' 'ששת ימים תאכל מצות', זה שטעון ששה ימים טעון לינה, ולא פסח שני שאין טעון ששה ימים. (שאינו בו איסור חמץ, אלא שטעון מצה למצוה, ואוכל חמץ מיד).

ז. הביכורים טעונים ארבעה דברים: א) קרבן, שצריך להביא עמהם שלמים, שנאמר 'ושמחת', ואין שמחה אלא בשלמים. ב) שיר, שהלויים היו אומרים 'ארוממך ה' כי דיליתני', שנאמר 'בכל הטוב' זה השיר. ג) תנופה, לרבי יהודה שנאמר 'והנחתו' (ולהנחה ממש כבר נאמר והניחו), ולרבי אליעזר בן יעקב למדים 'יד יד' משלמים שצריך כהן ובעלים, שכהן מניח ידו תחת יד בעלים ומניף. ד) לינה, שנאמר 'ופנית בבוקר', כל פינות שאתה פונה לא היא אלא בבוקר.

ח. כשם ששבעת ימי החג טעונים קרבן ושיר וברכה ולינה, אף שמיני טעון קרבן בפני עצמו, שאינו כסדר ימי החג. ושיר שהלויים אומרים אינו מסדר

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ימי החג, ומזכירים בברכת המזון 'יום שמיני עצרת הזה' ולא 'חג הסוכות'.
וצריך לינה בירושלים במוצאי יום טוב.

ט. ובברייתא נתנו סימן לדינים שיום השמיני הוא רגל בפני עצמו 'פז"ר קש"ב'. א) שצריך פ"יס למשמרות בפני עצמו, ואינו בכלל סדר המשמרות שסידרו בפרי החג. ב) מברכים בו ז'מן (שהחיינו). ג) הוא ר'גל בפני עצמו, שאין יושבים בסוכה. ד) טעון ק'רבן בפני עצמו, שאינו ממשיך כסדר פרי החג. ה) טעון ש'ירה בפני עצמו. ו) טעון ב'רכה בפני עצמו, שאומרים בברכת המזון 'את יום השמיני'. וי"מ ברכה שהיו מברכים למלך.

א. חייב אדם בהלל ובשלמי שמחה ובכבוד יום טוב האחרון של חג, כשאר כל ימות החג, שנאמר 'והיית אך שמח' לרבות לילי יום טוב האחרון של חג, שיזבח שלמים בשביעי כדי לאכול ליל שמיני, וכיון שנתרבה ליל שמיני, ק"ו שחייב ביום שהוא עיקר. (אבל א"צ לזבוח ערב יו"ט ראשון לצורך ליל יו"ט ראשון, שנאמר 'אך' חלק, ומרבים ליל יו"ט אחרון שיש שמחה לפניו, ולא ליל יו"ט ראשון שאין שמחה לפניו).

ב. כשגמר לאכול ביום שביעי של חג, לא יתיר את סוכתו, אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה, מפני כבוד יום טוב האחרון של חג. ואם אין לו מקום להוריד בו כליו ולאכול שם, ואוכל בסוכה ביו"ט אחרון, יעשה הוכחה שאינו מוסיף יום שמיני על מצות סוכה. בארץ ישראל, יפחות בה ארבעה טפחים כדי לפוסלה. ובחו"ל שצריך לישב בה בשמיני משום ספק שביעי, אם קטנה היא ידליק בה את הנר, ואם גדולה היא יכניס בה כלי אכילה.

ג. ניסוך המים שבעה ימים. כיצד? היו ממלאים צלוחית של זהב מחזקת שלשה לוגים מים מן השילוח. הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו, שנאמר 'ושאבתם מים בששון'. עלה בכבש ופנה לשמאלו, והיו שם שני ספלים של כסף, ולרבי יהודה היו של סיד אלא שהושחרו פניהם מפני

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

היין (וגם של מים הושחר, שלפעמים הטילו בו יין, שאם החליף כשר). ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין, אחד מעובה ואחד דק, כדי שיהו יין ומים כלין בבת אחת, שהמים ממהרים מן היין. מערבו של מים ומזרחו של יין. ואם עירה של מים לתוך של יין, ושל יין לתוך של מים, יצא. ולרבי יהודה מנסכים לוג אחד, והיו מנסכים גם ביום השמיני. ולשיטתו היה של יין רחב ושל מים קצר (שהוא הפרש גדול מההפרש בין מעובה לדק), שהמים לא היו אלא לוג, והיין רביעית ההין.

ה. היו אומרים למנסך הגבה ידך כדי שיראו שמטיל לספל, שפעם אחת ניסך צדוקי על רגליו, שאינם מודים בניסוך המים, ורגמוהו כל העם באתרוגיהם.

ו. כדרך שהיו עושים בחול כך עושים בשבת, אלא שממלאים מים מערב שבת בחבית של זהב שאינה מקודשת, ומניחה בלשכה. ואם נשפכה או נתגלתה, ממלא מן הכיור, שיין ומים מגולים פסולים למזבח.

ז. כל העולים למזבח עולים דרך ימין, ומקיפים ויורדים דרך שמאל. חוץ משלשה דברים, שעולים להם דרך שמאל וחוזרים על העקב: ניסוך המים, ניסוך היין, ועולת העוף כשרבתה במזרח. לפי שנעשים בקרן מערבית דרומית שהוא בשמאלו של כבש (ולא יפנו לימין להקיף את כל המזבח, בנסכים שמא יתעשנו בעשן המערכה, ועולת העוף שמא תמות בעשן).

ח. מזבח שאין לו כבש או קרן או יסוד או ריבוע, פסול לעבודה. ולרבי יוסי בר יהודה גם הסובב. מעשה שרגמו באתרוגים צדוקי שניסך על רגליו, ונפגם קרן המזבח, וסתמוהו בבול של מלח. ולא הוכשר לעבודה, אלא כדי שלא יראה מזבח פגום.

דף מ"ט

א. חלל היה תחת המזבח כנגד מקום הנסכים, הנקרא 'שיתין', והם מחוללים ויורדים עד התהום (לשיטת חכמים). ונבראו מששת ימי בראשית. שנאמר 'חמוקי ירכיך' אלו השיתין, 'כמו חלאים' שמחוללין

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ויורדים עד התהום, 'מעשה ידי אמן', מעשה ידי אומנותו של הקב"ה. וכך דרשו תיבת 'בראשית', אל תקרי בראשית אלא 'ברא שית'.

ב. ולרבי אלעזר בן צדוק לא היו השיתין עד התהום, אלא לול קטן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש, ואחת לשבעים שנה פרחי כהונה יורדים שם, ומלקטים משם יין קרוש שדומה לעיגולי דבילה, ושורפין אותו בעזרה, שנאמר 'בקודש הסך', כשם שניסוכו בקדושה, כך שריפתו בקדושה.

ג. נסכים, בתחילה מועלין בהן, ירדו לשיתין אין מועלין בהן, שכבר נעשה מצותן. וגם לחכמים שיורדים לתהום, שייך דין זה כשתלה כלי בתוך השיתין וקיבלם.

ד. כשמנסכים יין על המזבח, פוקקים את הנקב שבראש המזבח שהנסכים יורדים בו לשיתין, כדי שיראה היין עליו כגרון מלא ושבע. שנאמר נסך 'שכר', לשון שתיה, לשון שביעה, ולשון שכרות.

ה. ומכאן למדנו שהשותה יין שבע משתיה בלגימות גסות וגרון מלא, ולא משתיה מרובה בלגימות דקות, ולפיכך ת"ח שאין לו יין הרבה, יגמע בלגימות גסות וישבע. וכך היה רבא עושה בכוס של ברכה משום חיבוב מצוה.

ו. לעולם ילמוד אדם תורה בסתר, ולא יהיה יושב ושונה בגובה של עיר, ולא ישנה לתלמידיו בשוק. שנאמר 'חמוקי ירכיך', נמשלו דברי תורה כירך שהוא בסתר. ואפילו דברים שדרכן לעשות בפרהסיא, כגון הוצאת המת והכנסת כלה, אמרה תורה 'והצנע לכת עם אלקיך', דברים שדרכן לעשותן בצנעא, כגון נתינת צדקה לעני ודברי תורה, על אחת כמה וכמה.

ז. גדול העושה צדקה, יותר מכל הקרבנות. וגדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה. ואין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה, כגון שמוליכה לביתו, או טורח שתספיק לו, כגון נותן לו פת אפויה או בגד ללבוש, או מעות כשהתבואה מצויה, שנותן לבו ודעתו לטובתו של עני.

ח. ובשלשה דברים גמילות חסדים גדולה מן הצדקה: א. צדקה בממונו וגמילות חסדים גם בגופו, צדקה לעניים וגמילות חסדים גם לעשירים, צדקה לחיים וגמילות חסדים גם למתים.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

ט. כל העושה צדקה ומשפט, כאילו מילא כל העולם כולו חסד. ולא כל הבא לקפוץ ולעשות צדקה וחסד ממציאים לו אנשים מהוגנים לכך, אלא צריך לתת לב ולטרוח ולרדף אחריה, שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים. ולירא שמים היא מצויה.

י. כל אדם שיש עליו חן, בידוע שהוא ירא שמים.

יא. יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד: תורה לשמה היא תורה של חסד, שלא לשמה היא תורה שאינה של חסד. וי"א תורה ללמדה היא תורה של חסד, שלא ללמדה היא תורה שאינה של חסד.

א. בשבת היו ממלאים מים לניסוך מערב שבת בחבית של זהב שאינה מקודשת. אבל לא במקודשת. י"א משום שכלי שרת מקדש ליפסל בלינה אפילו לא נתנם על דעת שיתקדשו, וגם אם יוסיף על שלשה לוגים יפסלו, אע"פ שהכלי מקדש רק את הראוי לו, אין שיעור למים ומותר לנסך גם יותר משלשה לוגין. וי"א שמעיקר הדין לא יפסלו, שכלי שרת אין מקדש אלא מדעת, אלא שגזרו שמא יאמרו לדעת נתקדשו. וי"א שאע"פ שיש שיעור למים וכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת, גזרו שמא יאמרו שמלאן לקידוש ידים ורגלים.

ב. מים מגולים, אסורים להדיוט. ואם העבירן במסננת, לת"ק אסורים, ולרבי נחמיה מותרים. וכן כלי שיש מעליו מסננת, ושהו מים בתוכו כדי שיעור שהיה, לת"ק אסורים. ולרבי נחמיה, אם הכלי התחתון מגולה אסורים, אבל אם התחתון מכוסה, אע"פ שהעליון מגולה מותרים, שארס נחש דומה לספוג, והוא צף ועומד במקומו.

ג. וכל זה להדיוט, אבל לגבוה כל מים מגולים אסורים לדברי הכל, ואפילו אם העבירן במסננת, משום 'הקריבהו נא לפחתך'.

הדרן עלך לולב וערבה למסקנא

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

פרק החליל למסקנא

א. החליל של בית השואבה, היה לפעמים ששה ימים בחג, ולפעמים חמשה. לפי שאינו דוחה לא שבת ולא יו"ט, ולפיכך, אם חל יו"ט ראשון בשבת, היו מחללין בחליל ששה ימים שבחול המועד. ואם חל בחול, לא היו מחללין לא בשבת ולא ביו"ט, ולא נשארו אלא חמשה ימים של חול המועד.

ב. וכל שמחה זו היא בשביל ניסוך המים, שנאמר 'ושאבתם מים בששון', ולפיכך נקראת 'בית השואבה'. וי"א שנקראת 'בית חשובה', לפי שמצוה חשובה היא, ובאה מששת ימי בראשית.

ג. תנאים נחלקו אם חליל דוחה את השבת. לרבי יוסי בר יהודה דוחה, ולחכמים אינו דוחה. לפי המסקנא (נא). נחלקו בשיר של שמחת בית השואבה, שלחכמים אינו דוחה לפי ששמחה יתירה היא, ואינה מן התורה, אלא לחבב את המצות. ולר"י בר יהודה דוחה הואיל ושמחת מצוה היא, ובחליל אין איסור מלאכה, אלא שבות בעלמא. אבל בשיר של קרבן, שבכל יום היו לויים עומדים על דוכנם ואומרים שיר בשעת ניסוך היין לתמיד של שחר, ובתמיד של בין הערבים, והחליל מכה לפניהם, הכל מודים שעבודה היא, ודוחה את השבת.

ויו"א שהכל מודים בחליל של שואבה שאינו דוחה, לפי ששמחה יתירה היא. ונחלקו בשיר של קרבן, שלרבי יוסי בר יהודה דוחה, שעיקר שירה בכלי. ולחכמים אינו דוחה, שעיקר שירה בפה, והחליל אינה עבודה. ודבריו נדחו למסקנא להלן נא).

ד. כלי שרת שעשאן של עץ, רבי פוסל ורבי יוסי בר יהודה מכשיר. ונתפרשו כמה דרכים בטעם המחלוקת:

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

א) לרבי יוסי בר"י עיקר שירה בכלי, ונמצא שהחליל הוא כלי שרת, ואבוב של קנה היה במקדש מימות משה, ובו היו מחללים, ולמדים מזה על שאר כלי שרת שכשרים בעץ. ולרבי עיקר שירה בפה, והחליל לא בא אלא להנעים את הקול, ואינו כלי שרת, וא"כ לא מצאנו להכשיר כלי שרת של עץ.

ב) לדברי הכל עיקר שירה בכלי, ולרבי אין ללמוד מאבובו של משה, ששאר כלים אפשר שיהיו של מתכת, אבל אבוב אי אפשר לעשות של מתכת, שאין קולו ערב, 'ואין דנין אפשר משאי אפשר', ולפיכך למדים שאר כלים ממנורה שיהיו של מתכות. ולרבי יוסי למדים מן האבוב, ש'דנין אפשר משאי אפשר'.

ג) לדברי הכל עיקר שירה בפה ואין אבוב כלי שרת, או שעיקר שירה בכלי ואין למדים מאבוב שאין דנין אפשר משאי אפשר, ונחלקו אם 'כלל ופרט וכלל' האמור במנורה ('ועשית מנורת' כלל, 'זהב טהור' פרט, 'מקשה תעשה המנורה' חזר וכלל) נדרש בכלל ופרט, ולמדים כעין הפרט שיהיה של מתכות. או שנדרש בריבוי ומיעוט שמרבה את הכל, והמיעוט לא בא אלא לשל חרס.

דף נ"א

א. תנאים נחלקו מי היו אוחזי כלי שיר במקדש: לרבי מאיר עבדי כהנים היו. לרבי יוסי משפחת בית הפגרים ובית צפריא היו, והיו ישראל מיוחסין, שנשיהם אלמנות ובנותיהם ראויות לינשא לכהנים. ולרבי חנינא בן אנטיגנוס היו לויים.

ב. ולפיכך, הרואה מי שעומד על הדוכן עם הלויים, לרבי מאיר שהיו עבדים אין מעלין מהן לא ליוחסין, להשיאו אשה מיוחסת, ולא לתת לו מעשר ראשון. ולרבי יוסי מעלין ליוחסין, אבל לא למעשר. ולרבי חנינא מעלין גם ליוחסין וגם למעשר, שבודאי לוי הוא.

ג. מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו. מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם. מי שלא ראה בית

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

המקדש בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם, וזה בנין הורדוס שנבנה בשיש כעין ירוק, ושיש לבן, וי"א גם כחול, שורה נכנסת ושורה יוצאת.

ד. מי שלא ראה דיפלוסטון (מקום מושב השרים) של אלכסנדריא של מצרים, לא ראה בכבודן של ישראל. שהלכו שם יוחנן בן קרח ושרי החיילים לאחר חורבן בית ראשון, וכולם נהרגו ע"י אלכסנדרוס מוקדון לפי שעברו על 'לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד'.

ה. במוצאי יום טוב הראשון של חג תיקנו בעזרת נשים תיקון גדול לשמחת בית השואבה, שהקיפו גזוזטרא, כדי שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה, כדי שלא יבואו לידי קלות ראש. ודרשו היתר לשנות בנין שלמה שהיה בכתב מיד ה', בק"ו מלעתיד לבוא שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם, אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד, ק"ו עתה שעסוקין בשמחה ויצר הרע שולט בהם.

דף נ"ב

א. הספד יהיה לעתיד לבוא, י"א על משיח בן יוסף שנהרג, וי"א על יצר הרע שנהרג, שהקב"ה ישחטנו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. צדיקים בוכים ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכים ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה. וגם הקב"ה תמה עמהם.

ב. הקב"ה אומר למשיח שאל ממני דבר ואתן לך, כיון שראה משיח בן יוסף שנהרג, אינו מבקש אלא חיים, משיבו הקב"ה כבר נתנבא עליך דוד אביך 'חיים שאל ממך' וגו'.

ג. יצר הרע דומה בתחילה לחוט של עכביש, ולבסוף כעבותות העגלה. והוא מתגבר על האדם בכל יום, ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. בתחילה הוא מתעה, ולאחר מכן נטוע בלב. בתחילה נקרא הלך (עובר דרך), ולבסוף אורח, ולבסוף איש. הוא מסית לאדם בעולם הזה, ומעיד עליו לעולם הבא.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ד. ושבעה שמות יש ליצר הרע: הקב"ה קראו רע, משה קראו ערל, דוד קראו טמא, שלמה קראו שונא, ישעיה קראו מכשול, יחזקאל קראו אבן, יואל קראו צפוני.

ה. כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. יצר הרע מניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל (לשון סגינור), ובתלמידי חכמים יותר מכולם. ולעתיד לבוא ידחה למקום שאין בני אדם מצויים להתגרות בהם.

ו. אם פגע בך מנוול זה (יצר הרע), משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ. אם אבן הוא נימוח.

ז. אבר קטן יש לאדם, מרעיבו שבע, משביעו רעב.

ח. ארבעה מתחרט עליהם הקב"ה שבראם, ואלו הן: גלות, כשדים, ישמעאלים, ויצר הרע.

ט. אלמלא שלש מקראות המעידים שהעונות והזכויות ותוכן הלבבות ביד ה', נתמוטטו רגליהם של שונאיהן של ישראל, ואלו הן: ואשר הרעתי, הנה כחומר ביד היוצר כן אתם וגו', והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. וי"א גם פסוק זה, את רוחי אתן בקרבכם וגו'.

י. ה' הראה לזכריה ארבעה חרשים (אומנים שעתידים להשתלח לעתיד), משיח בן דוד, משיח בן יוסף (חרשים לבנין בית המקדש), אליהו (שבנה מזבח), וכהן צדק (שם בן נח שבנה את התיבה עם אביו).

יא. לעתיד יקומו על אויבינו שבעה רועים ושמנה נסיכי אדם. שבעה רועים: דוד באמצע, אדם שת ומתושלח מימינו, אברהם יעקב ומשה בשמאלו. ושמנה נסיכי אדם: ישי, שאול, שמואל, עמוס, צפניה, צדקיה, משיח, ואליהו.

א. חסידים ואנשי מעשה היו אומרים (בשמחת בית השואבה) אשרי לדותנו שלא ביישה את זקנותנו, בעלי תשובה אומרים אשרי זקנותנו

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנרא בתלמוד בבלי

שכפרה את ילדותנו. אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב וימחול לו.

ב. הלל הזקן היה דורש בשמחת בית השואבה לרבים בשמו של הקב"ה, אם אני כאן הכל כאן, כל זמן שאני חפץ בבית הזה, ושכינתי שרויה בו, יהא כבודו קיים ויבאו הכל כאן, ואם תחטאו ואסלק שכינתי, מי יבא כאן. למקום שאני אוהב שם רגלי מוליכות אותי, אם תבא אל ביתי אני אבא אל ביתך, אם אתה לא תבוא אל ביתי אני לא אבא אל ביתך.

ג. גלי האדם ערבין בו, שלמקום שנגזר עליו למות שם, הן מוליכות אותו.

ד. רשב"ג היה משתחוה קידה, שנועץ שני גודליו בארץ ושוחה, ונושק את הרצפה וזוקף, ואין כל בריה יכולה לעשות כן. לוי עשה כן ונעשה חיגר, וזה היה עונש על שהטיח דברים כלפי מעלה, שנעשה חיגר בשעת מאורע זה.

ה. ומזה למדנו שלא יטיח אדם דברים כלפי מעלה, שהרי אדם גדול (לוי) הטיח דברים כלפי מעלה ונעשה חיגר.

ו. האומר שבועה שלא אישן שלשה ימים, מלקין אותו משום שבועת שוא, וישן לאלתר. שמשעה שיצאת שבועה מפיו, הרי זה כנשבע על עמוד של אבן שהוא של זהב, כיון שנשבע על דבר שאי אפשר. רבי יהושע בן חנניה העיד שבימי שמחת בית השואבה לא טעמו טעם שינה, ולא שלא היו ישנים כלל, שזה אי אפשר, אלא שהיו מנמנמים קצת האחד על כתפי חברו.

ז. כשכרה דוד שיתין הציפו מים מן התהום, והתיר לו אחיתופל להשליך חרס שכתוב בו שם ה' כדי שלא ישטף העולם, ודרשה בק"ו ממה שהתירה תורה מחיקת שם לסוטה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו. וירד התהום ט"ז אלף אמה, וחזר דוד והעלהו ט"ו אלף אמות, כדי שיהיה העולם לח, ע"י ט"ו שירי המעלות, ונעמד התהום על אלף אמות. (ומים היוצאים בבבל בכרייה מועטת, הן ממחילות של מי פרת ולא מן התהום).

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ח. האומר מודים מודים, משתקין אותו, שנראה כשתי רשויות. וכן האומר שמע שמע (שחוזר על כל הפסוק שני פעמים), משתקין אותו. ובשמחת בית השואבה היו אומרים 'אנו ליה משתחיים וליה עינינו מיחלות', ולא נראה כשתי רשויות, כיון שמזכירים שם ה' על שני ענינים.

ט. בכל יום היו תוקעים בבית המקדש לפחות תשע פעמים תקיעה תרועה תקיעה, וביחד היו כ"א תקיעות. שלש לפתיחת שערי עזרה, תשע לתמיד של שחר, כשהיו מנסכין נסכי התמיד, היו הלויים אומרים בשיר, ובשלשה פרקים היו מפסיקין, ותוקעין הכהנים בחצוצרות, ומשתחיים העם, ובכל תקיעה תרועה באמצע, ופשוטה לפניה ולאחריה. ותשעה בתמיד של בין הערבים.

י. ביום שיש בו מוספין, היו מוסיפים עוד תשע לשיר של מוספין. ובערב שבת היו מוסיפים עוד שש, שלשה להבטיל את העם ממלאכה, ושלשה כשקידש היום להבדיל בין קודש לחול, להודיע שחשיכה ויש מעתה חיוב סקילה במלאכה.

יא. בימי החג, היו תוקעים גם בקרות הגבר שלש לשער העליון, ושלש לשער התחתון, ושלש לאחר מילוי המים, ושלש על גבי מזבח בזקיפת הערבה. ונמצא שבערב שבת שבתוך החג, היו תוקעים ארבעים ושמונה תקיעות: שלש לפתיחת שערים, שלש לשער העליון, שלש לשער התחתון, שלש למילוי המים, שלש על גבי מזבח, תשע לתמיד של שחר, תשע לתמיד של בין הערבים, תשע למוספין, שלש להבטיל את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קודש לחול. ולא היו תוקעים במקדש יותר ממנין זה (ראה להלן דף נד).

יב. לשיטת חכמים 'תקיעה ותרועה ותקיעה' של כל אלו שלש מצות הן, ולפיכך מנו כ"א תקיעות בכל יום, ומ"ח תקיעות בערב שבת של חג. ולדבריהם מותר להפסיק בין תקיעה תרועה אפילו יותר מכדי נשימה. לשיטת רבי יהודה שלשתן מצוה אחת, ולא היה מפסיק ביניהם אלא כדי נשימה, ולפיכך מנה שבע תקיעות בכל יום, וט"ז בערב שבת של חג.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

יג. במקרא העדה במדבר היתה 'תקיעה בלבד' ולא תרועה, שנאמר 'ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו'. לחכמים מצוה היא, ומכאן למדנו שהתקיעה מצוה בפני עצמה. ולרבי יהודה סימן בעלמא היא ואינה מצוה.

דף נ"ד

א. שמע תשע תקיעות האמורות בראש השנה, תקיעה תרועה תקיעה של מלכויות, של זכרונות, ושל שופרות, בתשע שעות ביום, לרבי יוחנן יצא ידי חובתו.

ב. לת"ק היו תוקעים בחג שלש תקיעות במעלה עשירית, ולא על גבי המזבח, לפי שכבר תקע למילוי המים. ולר"א בן יעקב היו תוקעים על גבי המזבח ולא במעלה עשירית, לפי שכבר תקעו לפתיחת שערים.

ג. בשבת שבתוך החג, לא היו תוקעים כל התקיעות שניתוספו בימי החג משום מילוי המים, לפי שכבר נתמלאו מערב שבת. אבל לפתיחת שערים היו תוקעים אפילו בשבת.

ד. לשיטת רב אחא בר חנינא מדרומא, היו תוקעים ביום שיש בו שני מוספין, כגון שבת שחל ביו"ט, תשע תקיעות לכל מוסף, שנאמר 'ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות' שאין תלמוד לומר יתקעו שכבר נאמר ותקעתם וגו', אלא הכל לפי המוספין תוקעין. ולדבריו, היו תוקעים בראש השנה שחל בשבת, מ"ח תקיעות, כ"א שבכל יום, וכ"ז תקיעות של שלש מוספין, של ר"ה, ושל שבת, ושל ר"ח. אבל למסקנת הגמרא (נה.) היו תוקעים פעם אחת על כל המוספים שהיה קרב באותו היום, ונדחו דברי רב אחא.

ה. בערב פסח היו תוקעים מ"ח תקיעות, כ"א שבכל יום, וכ"ז תקיעות של שלש קריאות הלל בשחיטת פסחים, ושלשה כתות היו שם, ובכל תחילת הלל היו תוקעים שלש פעמים, נמצא תשע תקיעות לכל כת. ולרבי יהודה שלא הגיעה כת שלישית לומר 'אהבתי' של קריאה ראשונה לפי שעמה מועטים, לא היו תוקעים בכת שלישית אלא שלש תקיעות שבתחילת קריאה ראשונה. ולא היה אלא מ"ב תקיעות. ואם חל ערב פסח בערב

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

שבת, היו תוקעים לרבי יהודה מ"ח תקיעות, שניתוספו עוד ששה של ערב שבת להבטיל את העם ממלאכה ולהבדיל בין קודש לחול.

ו. וכשחל ערב פסח בשבת, היו תוקעים לשיטת חכמים נ"ז תקיעות, כ"א שבכל יום, תשעה של מוספין, וכ"ז של שלש כתות של פסחים. ולרבי יהודה נ"א תקיעות. [ומה ששנינו שלא היה יותר ממ"ח תקיעות, היינו בכל שנה ושנה].

ז. לחכמים מעברים את החודש לצורך, כגון אם היה צריך לחול על פי חשבון יום כיפור ביום ראשון, היו מעברים את אלול כדי שלא יכמושו הירקות או משום המתים שלא יסרחו. ולאחרים, אין מעברים את החודש אפילו לצורך. ולשיטתו שנינו, שחלבי תמיד של בין הערבים של שבת, קרבים ביום הכיפורים שחל במוצאי שבת.

ח. יום הכיפורים שחל בערב שבת (לפי אחרים), לא היו תוקעים להבטיל ממלאכה ולהבדיל בין קודש לחול, שהרי גם ביום כיפור אין עושים מלאכה. ואם חל במוצאי שבת, לא היו מבדילים על הכוס בין קודש לקודש כדרך שמבדילים משבת ליום טוב, שביום טוב היוצא חמור והנכנס קל, אבל כאן הנכנס חמור כיוצא לענין כל איסור מלאכה.

ט. לשיטת אחרים שאין מעברים את החודש אפילו לצורך, אין בין עצרת שבשנה זו לעצרת לשנה שלאחריה, וכן בין ראש השנה לראש השנה, אלא ארבעה ימים בלבד. שאם חל בשנה זו באחד בשבת, יחול לשנה הבאה בחמישי בשבת, שכל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר, הרי שנ"ד ימים בשנה, צא מהם ש"נ לחמשים שבועות, נמצאו ארבעה ימים יתירים בין קביעת שנה זו לקביעת שנה הבאה. ואם היתה שנה מעוברת, יהיו חמשה ימים, שסובר שחודש העיבור לעולם חסר, הרי כ"ח ימים לארבעה שבועות, ויום אחד יתר על ארבעה ימים שבשנה פשוטה.

י. ראש חדש שחל בשבת, לרב אחא שהיו תוקעים לכל מוסף, היו מקדימים שיר של ראש חודש קודם לשיר של שבת, לעשות היכר כדי לידע שהוקבע ר"ח בזמנו, שרוב בני אדם לא ראו חידוש הלבנה, ולפיכך לא אמרו של שבת תחילה אע"פ שהוא תדיר. ולמסקנת הגמרא (נה).

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגמרא בתלמוד בבלי

שלא היו תוקעים בשבת של ר"ח רק פעם אחת, היה שיר של ראש חודש דוחה שיר של שבת לגמרי.

יא. חלבי תמיד של שחר היו ניתנים מחצי כבש ולמטה במזרה, ושל מוספין היו ניתנים מחצי כבש ולמטה במערב, אבל של ראש חדש ניתנים תחת כרכוב המזבח ולמטה, לידע שהוקבע ר"ח בזמנו.

דף נ"ה

א. למסקנת הגמרא, ביום שיש בו שני מוספין, אין אומרים אלא שיר אחד, ואין תוקעין אלא תשע תקיעות, שנאמר 'ובראשי חדשיכם', הוקשו כל חדשים כולם זה לזה. וי"א שנאמר 'בראשי' לשון רבים, ו'חדשכם' (חסר) לשון יחיד, חודש אחד שיש לו שני ראשים, והוא ראש השנה. ומאריכים במשך התקיעות, ואומרים השיר לאחר שקרבו נסכי שניהם. וי"א שמוסיפין חצוצרות, ותוקעים יחד.

ב. סדר השיר במוסף של חול המועד: א) ביום ראשון 'הבו לה' בני אלים', שיש בו 'כבוד ועוז' ע"ש שמחת בית השואבה, וכן 'קול ה' על המים' על שם ניסוך המים. ב) ביום שני 'ולרשע אמר אלקים', שהן דברי כבושים לנאספים לעזרה למצות החג, וענין הבאת נדרים. ג) ביום שלישי 'מי יקום לי עם מרעים', שמדברת על צרותם, שהיו משועבדים בבית שני תחת מלכים, ואע"פ כן אין נמנעים מלשמוח שמחת מלכם, ומתפללים מי יקום לנו להצילנו, לולי ה' עזרתה לי וגו', ואף לפי צרותינו משתעשעים בתנחומיך. ד) ברביעי 'בינו בוערים בעם' (מזמור אחד הוא עם של אתמול, ומקדימים את המאוחר), שהוא זמן מתנות עניים, ומוכיחים בימים האחרונים שקרובים לחזור לבתיהם שיעשרו כראוי. ה) בחמישי 'הסירותי מסבל שכמו', שיש בו דברי תנחומין, 'בצרה קראת ואחלצך וגו' אבחנך על מי מריבה', על המים שנידונין עליהם בחג. ובסוף המזמור דברי ברכה. ו) בשישי 'ימוטו כל מוסדי ארץ', שכתוב בו 'עני ורש הצדיקו' אלו המעשרות. ואם חל שבת באחד מהם, אומרים באחד בשבת מה שראוי לומר אתמול, וממשיכים כסדר, 'ימוטו' שהוא אחרון נדחה.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

וזו היא שיטת רב ספרא, והיה נותן בה סימן 'הומבה"י' (הבו, ולרשע, מי, בינו, הסירותי, ימוטו). אבל לרב פפא, מקדימין 'הסירותי' ל'בינו', וסימנו 'הומבה"י'. והסימן לידע מחלוקתם, הוא 'אמבוהא דספרי'.

ג. בתפילת מוספין של חג מזכירים מוספי החג של אותו היום. ובחוג לארץ שעושים שני ימים טובים, אומרים ביום טוב שני 'ובחמשה עשר' כמו ביו"ט ראשון, כדי שלא לעשותו חול. ובחול המועד, לאבי מתחילים מ'ביום השלישי' ו'ביום השני' נדחה. ולרבא מתחילים מ'ביום השני' והשביעי ידחה, וכמו בשיר של יום, שאם חל אחד מימי חול המועד בשבת, נדחה האחרון.

ואמימר תיקן שיאמרו בראשון של חול המועד ביום השני וביום השלישי, ולמחר ביום השלישי וביום הרביעי, וכן בשאר ימים אומרים את שני הספיקות. וכן בקריאת התורה, הרביעי (שהוא הנוסף בחול המועד וניכר שבא לכבוד היום) קורא שני ספיקי היום. (ואם שבת הוא קוראם המפטיר). ושלושה ראשונים יקראו מה שירצו. ונוהגים ששני ראשונים קורין שני ספיקי היום, והשלישי קורא של יום מחר, והרביעי חוזר וקורא מה שקראו שנים הראשונים.

ד. כל כ"ד משמרות כהונה היו משתתפים בקרבני החג. ביו"ט ראשון היו שם י"ג פרים שני אילים ושעיר אחד, וי"ד כבשים. ט"ז משמרות הקריבו פרים אילים ושעיר, ונשתיירו שמונה משמרות לי"ד כבשים, ששה משמרות מקריבים כל אחת שני כבשים, ושני משמרות כבש אחד. ובכל יום היו הפרים מתמעטים, ונמצא ביום שני ט"ו משמרות הקריבו פרים אילים ושעיר, ונשתיירו תשעה לי"ד כבשים, חמשה הקריבו שנים, והשאר הקריבו אחד. וביום שלישי ארבעה הקריבו שני כבשים והשאר אחד, ברביעי שלשה הקריבו שנים, ובחמישי שנים הקריבו שנים, בשישי משמר אחד הקריב שנים. ובשביעי כל המשמרות שנשתיירו (לאחר הקרבת פרים אילים ושעיר) מקריבים כבש אחד, שלא היה אלא שבעה פרים ושני אילים ושעיר אחד לעשרה משמרות, נשתיירו י"ד כבשים לי"ד משמרות.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ה. ומי שהקריב פרים היום לא היה מקריב פרים למחר, שהמשמרות שהקריבו כבשים אתמול אין מניחים אותם, אלא חוזרים חלילה. ונמצא כל המשמרות הקריבו שלש פרים שלש, חוץ משתים שהקריבו רק שנים.

ו. ביום השמיני היו מקריבים פר אחד ואיל אחד ושבעה כבשים. לשיטת רבי אין קריבים כסדר המשמרות בחג, אלא כל המשמרות מפייסות עליו כמו בשאר רגלים. ולחכמים, שתי המשמרות שלא הקריבו בחג אלא שני פרים, מפייסות על אותו הפר.

ז. שבעים פרי החג, הן כנגד שבעים אומות. ופר יחיד של שמיני, כנגד ישראל שהן אומה יחידה. משל למלך שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה, ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה, שאין לי הנאה וקורת רוח בשל אלו אלא בשלך.

ח. אוי להם לגויים שאבדו ואין יודעים מה אבדו, שבזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר עליהם, ועכשיו מי מכפר עליהם?

ט. בשלשה רגלים כל המשמרות שוות להתחלק בעורות של עולות, ובחזה ושוק של שלמי חגיגה, הבאות מחמת הרגל. והמשמר שזמנו קבוע באותה שבת, מקריב תמידים, נדרים ונדבות, ושאר קרבנות ציבור שאין באות מחמת הרגל (כגון פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה), וקיץ המזבח.

י. בשבת שחל ברגל, מחלקים לחם הפנים לכל המשמרות, שנאמר 'חלק כחלק יאכלו', כחלק עבודה כך חלק אכילה (ואינה צריכה לאכילת הקרבנות, שכבר נאמר לכהן המקריב לו תהיה). ובעצרת שחל בשבת, שמחלקים בו לחם הפנים שהוא מצה, ושתי הלחם שהן חמץ, אומרים לכל אחד הילך מצה הילך חמץ, לפי שאין חולקים קרבן כנגד קרבן.

א. לבית שמאי מברכים בקידוש של ליל שבת קידוש היום תחילה, ואחר כך מברכים על היין, לפי שהיום גורם ליין שיבוא, ועוד, שכבר קידש היום

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ועדיין יין לא בא. ולבית הלל, מברכים תחילה על היין, לפי שהיין גורם לקידוש שתיאמר, ועוד שתדיר קודם לשאינו תדיר.

ב. לשיטת רב מקדימים לברך על ישיבת סוכה, ואחר כך מברכים שהחיינו, שחיוב היום עדיף. וגם בית הלל הסוברים שמקדימין על היין לחובת היום, מודים בברכת הזמן שאינה קודמת, שהרי אינה גורמת לברכת סוכה. ולרבה בר בר חנה מקדימים שהחיינו, לפי שהוא תדיר בכל הרגלים וקודם לשאינו תדיר. וגם בית שמאי הסוברים שמקדימין חובת היום, מודים בברכת שהחיינו שקודמת לסוכה, לפי שהסוכה אינה גורמת לברכת שהחיינו, שגם מי שאין לו סוכה מברך שהחיינו. ולהלכה מברכים על סוכה ואח"כ שהחיינו.

ג. עצרת שחל בשבת, י"א שחולקים מצה של לחם הפנים, ואח"כ חמץ של שתי הלחם, שלחם הפנים תדיר בכל שבת והוא קודם לחובת היום. וי"א שחולקים חמץ תחילה לפי שהוא חובת היום.

ד. כל משמרות כהונה היו מתחלפות בשבת, זו עובדת שחרית וזו ערבית. וחולקים ביניהם לחם הפנים, לת"ק משמר הנכנס נוטל שש חלות, והיוצא נוטל שש. ולרבי יהודה הנכנס נוטל שבע, והיוצא חמש. שנתנו למשמר הנכנס שתי חלות יותר בשכר הגפת דלתות בערב. ואע"פ שאם יטלו עתה בשוה, יטלו בשבת הבאה בשוה, ונמצא שלא הפסידו, אדם רוצה יותר ליטול מיד מלהמתין ולקבל לאחר זמן, שמא יתחרט בו או שלא יצטרך לו.

ה. יום טוב הסמוך לשבת, כגון שחל יו"ט אחרון ערב שבת, או שחל יו"ט ראשון ביום ראשון, כל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים כמו ברגל, לפי שהכהנים הבאים ליו"ט שחל ביום ראשון חייבים להקדים לפני השבת, והבאים ליו"ט אחרון שחל ביום שישי, מתעכבים עד לאחר השבת.

ו. ואם יום אחד מפסיק בין יו"ט לשבת, חולקים שני המשמרות שזמנם קבוע עשר חלות, ואלו שהתעכבו מחמת החג נוטלים שתי חלות.

סיכומי הדינים העולים מנוסקנת הגנורא בתלמוד בבלי

ז. משמר היוצא עושה תמיד של שחר ומוספין, והנכנס עושה תמיד של בין הערבים ובזיכין. י"א ששני המשמרות חולקים בעורות של מוספין, ונדרחו דבריו.

ח. כהני משמר הנכנס חולקים ביניהם בצפון, כדי שיראו שהצפון עיקר, שהרי קבעו הכתוב לשחיטת קדשי קדשים. והיוצאים חולקים בדרום כדי שיראו שהן יוצאים והולכים, לפיכך שינו מקומן אצל רוח שאינו עיקר.

ט. משמרת של 'בילגה' חולקת לעול בדרום, וטבעתה קבועה, וחלונה סתומה. י"א משום מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה וכו', וביעטה בסנדלה על המזבח, ואמרה לוקוס לוקוס, עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואין אתה עומד עליהם בשעת הדחק. וקנסו לכל המשמר, כי התינוק מדבר בשוק מה ששמע מאביו או מאמו, ושאר כהני המשמר משום אוי לרשע אוי לשכנו. וי"א שהיו משתהים לבוא כשהגיע שבת שלהם, שלא היתה העבודה חביבה עליהם, ועיכבו במשמרתן את ישבב שהיה צריך לצאת.

י. ואף על פי ששכיני הרשעים לא נשתכרו, שכיני בילגה נשתכרו, שישבב חולקת לעולם בצפון.

יא. אוי לרשע ואוי לשכינו, שהרי אם היה נגע באבן שבמקצוע הבית, שניהם חולצים, אע"פ שהנגע לא נראה אלא בביתו של זה. טוב לצדיק, טוב לשכינו, שהרי מדה טובה מרובה.

הדרן עלך החליל

וסליקא לה מסכת סוכה למסקנא